

Pavel Bravený
Zdeněk Franc

VLADISLAV KRUTA

NADACE
UNIVERSITAS
MASARYKIANA

UNIVERSITAS
MASARYKIANA
FOUNDATION

VLADISLAV KRUTA

VLADISLAV
KRUTA

Pavel Bravený – Zdeněk Franc

Prof. MUDr. Vladislavu Krutovi, DrSc. (27. června 1908 až 6. září 1979), přednímu našemu i světovému fyziologovi a historiografovi medicíny, dlouholetému přednostovi Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně a tvůrci brněnské fyziologické školy je věnován čtrnáctý svazek knižnice „Edice Osobnosti“, jejíž vznik iniciovala a podporuje Nadace Universitas Masarykiana. Autorsky se jej ujali MUDr. Pavel Bravený, CSc., profesor fyziologie Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně a brněnský neurofyziolog MUDr. Zdeněk Franc, CSc., oba žáci, později spolupracovníci a blízcí přátelé profesora Vladimíra Kruty.

Tuto knihu doprovázenou dokumenty z Krutova života, uvádí Braveného a Francova monografická studie o životních osudech, vědeckém, pedagogickém a občanském díle Vladislava Kruty. Druhý oddíl publikace představuje Krutovu osobnost „Ve vzpomínkách blízkých“; mozaika vyznání a esejů Krutových dětí, vědeckých kolegů a přátel českých i zahraničních dokresluje Krutu jako světově respektovaného fyziologa a historiografa medicíny, neúnavného organizátora vědeckého a pedagogického života, mnohorozměrného vzdělance s hlubokým vztahem k literatuře, hudbě i výtvarnému umění a člověka příkladného mravního étosu, jenž aktivně vzdoroval za 2. světové války fašismu a po únoru 1948 musel čelit komunismu. Další oddíl, „Z Krutova díla“, obsahuje modelový příklad vynikající logické a stylistické výstavby Krutových publikací. Knihu uzavírají dokumentární oddíly: „Roky Krutova života“, „Literatura a prameny“ („Literatura o Vladislavu Krutovi“, „Bibliografie Vladislava Kruty“, „Prameny o Vladislavu Krutovi“), „Výkladové rejstříky“ („Rejstřík důležitějších jmen“, „Rejstřík důležitějších pojmů“, „Autoři, přispěvatelé a editor“); a „Autorský doslov a poděkování“.

Kniha přesvědčivě ukazuje: „*Vladislav Krutu zůstává dodnes příkladem badatele, vlastence s hlubokým sociálním cítěním a skutečného světoobčana, jehož tragédií bylo, že chápal demokracii a svobodu jinak než vládnoucí režim. Nehleděl na osobní prospěch, motivem jeho snažení bylo hledání a vyslovování pravd ve vědě i v běžném životě a této zásadě se nikdy nezpronevěřil.*“

Edice Osobnosti je projektem Nadace Universitas Masarykiana (vzniklé na půdě Masarykovy univerzity v Brně) uskutečňovaným ve spolupráci s dalšími institucemi. Přináší zajímavé portréty tvůrčího života významných osobností spjatých s Masarykovou univerzitou a širším kulturním zázemím brněnského regionu. Posláním této edice je rozvíjet humanistické tradice, zaváté mnohdy časem zapomnění nebo přerušené nezdařenými experimenty minulých desetiletí. Edice Osobnosti chce vytvářet nové vazby mezi různými vědeckými disciplínami i vědou a uměním a nakonec inspirovat ve smyslu exempla trahunt.

Edici řídí Jaroslav Malina (předseda), Adolf Born, Eduard Fuchs, Ija Hurník, Jiřina Kalendovská, Ludvík Kundera, Zdeněk Mahler, Renata Malinová, Jan Novotný, Jiří Pavelka, Vladimír Prechík, Jiří Pulec, Eduard Schmidt, Miloš Štědroň, Josef Zeman, Jiří Zlatuška.

Dosud vyšlo:

- František Vencovský, *Karel Engliš* (1993).
Ivan Úlehla, *Vladimír Úlehla* (1994).
Jiří Šafařík, *Rudolf Firkušný* (1994).
Jaroslav Malina (ed.), *Adolf Born* (1995).
Jiří Sedlák, *Inocenc Arnošt Bláha* (1995).
Jaroslav Malina (ed.), *Ija Hurník* (1995).
Kolektiv, *Otakar Borůvka* (1996).
Jaroslav Malina – Jan Novotný (ed.), *Kurt Gödel* (1996).
Jaroslav Malina (ed.), *Olbram Zoubek* (1996).
Dušan Jeřábek, *Arne Novák* (1997).
Pavel Bravený – Zdeněk Franc, *Edward Babák* (1997).
Jaroslav Malina (ed.), *Zdena Höhmová* (2000).
Pavel Bravený – Zdeněk Franc, *Vladislav Kruta* (2000).

Přípravované svazky:

- Jan Calábek*
Václav Klaus
Bohdan Lacina
Zdeněk Macháček / Miroslav Nettk
Vincenc Makovský
Alois Mikulka
Bohumír Matal
František Weyr
Vlastimil Záborský

NADACE
UNIVERSITAS
MASARYKIANA

EDICE
OSOBNOSTI

Vladislav Kruta

KRUTA

VLADISLAV

Pavel Bravený – Zdeněk Franc

NADACE UNIVERSITAS MASARYKIANA, BRNO
NAKLADATELSTVÍ A VYDAVATELSTVÍ NAUMA, BRNO
MASARYKOVA UNIVERZITA, BRNO
2000

O vydání této knihy se zasloužily laskavou podporou:

Česká fyziologická společnost
Albertov 5, 128 00 Praha 2

Lékařská fakulta, Masarykova univerzita
Komenského náměstí 2, 662 43 Brno

Minolta, spol. s r. o.
Veveří 102, 659 10 Brno, www.minolta.cz
(Tisk byl proveden na zařízení
Minolta MicroPress™ Cluster Printing System.)

Nadace Český literární fond
Pod Nuselskými schody 3, 120 00 Praha 2

Text © Denise Albe-Fessardová, Pavel Bravený, František Fajtl, Zdeněk Franc, Vladislav Kruta mladší, Frits L. Meijler, Jaroslav Obrmájer, Alena Parthonnaud-Krutová, Jaroslav Peregrin, Helena Rašková, Richard Rokyta, Silvio Weidmann, 2000

Editor © Jaroslav Malina, 2000

Obálka, grafická a typografická úprava © Josef Zeman, 2000

Fotografie a ilustrace © Miloš Budík, L. D. Holan, AFC, Archiv Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Archiv Fyziologického ústavu I. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Archiv Masarykovy univerzity v Brně, Soukromé archivy Pavla Braveného, Zdeňka France a rodiny Vladislava Kruty, 2000

Translation © Pavel Bravený, Zdeněk Franc, 2000

Vydaly © Nadace Universitas Masarykiana v Brně, Nakladatelství a vydavatelství NAUMA v Brně, Masarykova univerzita v Brně, 2000; 1. vydání

Tisk Minolta, spol. s r. o., Veveří 102, 659 10 Brno

Přebal Profesor Vladislav Kruta v laboratoři při preparaci záby v roce 1960. Foto: M. Budík.
Frontispis Vladislav Kruta kolem roku 1950, podle všeho ve Fyziologickém oddělení Ústavu tělovýchovného lékařství v Praze. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení vydavatele.

ISBN 80-86258-11-4 (NAUMA)

ISBN 80-210-2478-X (Masarykova univerzita v Brně)

OBSAH

Slovo editora	7
ŽIVOT A DÍLO	9
Úvodem	9
I. Přísliby	10
II. V exilu	23
III. Hledání	33
IV. Škola	41
V. Na vrchole	51
VI. Epilog	69
VE VZPOMÍNKÁCH BLÍZKÝCH	83
Náš otec <i>Alena Parthonnaud-Krutová – Vladislav Kruta</i>	83
Přítel <i>Helena Rašková</i>	84
V těžkých dobách <i>Denise Albe-Fessardová</i>	86
Voják <i>František Fajtl</i>	89
Před půl stoletím <i>Jaroslav Peregrin</i>	91
Fyziolog <i>Frits L. Meijler</i>	92
Kolega <i>Silvio Weidmann</i>	96
Sběratel <i>Jaroslav Obrmájer</i>	97
Association des Physiologistes <i>Richard Rokyta</i>	101
Z KRUTOVA DÍLA	103
Několik pohledů na srovnávací fyziologii srdce a oběhu krevního	103
ROKY KRUTOVA ŽIVOTA	109

LITERATURA A PRAMENY	113
Literatura o Vladislavu Krutovi	113
Bibliografie Vladislava Kruty	114
Prameny o Vladislavu Krutovi	129
VÝKLADOVÉ REJSTRÍKY	131
Rejstřík důležitějších jmen	131
Rejstřík důležitějších pojmů	137
Autoři, přispěvatelé a editor	139
Autorský doslov a poděkování	141
Vladislav Kruta (Souhrn)	143
Vladislav Kruta (Summary)	147
Texts to the Illustrations	151

Slovo editora

Prof. MUDr. Vladislavu Krutovi, DrSc. (27. června 1908 až 6. září 1979), přednímu našemu i světovému fyziologovi a historiografovi medicíny, dlouholetému přednostovi Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně a tvůrci brněnské fyziologické školy je věnován čtrnáctý svazek knihovny „Edice Osobnosti“, jejíž vznik iniciovala a podporuje Nadace Universitas Masarykiana. Autorsky se jej ujali MUDr. Pavel Bravený, CSc., profesor fyziologie Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně a brněnský neurofyziolog MUDr. Zdeněk Franc, CSc., oba žáci, později spolupracovníci a blízcí přátelé profesora Vladimíra Kruty.

Tuto knihu doprovázenou dokumenty z Krutova života, uvádí Braveného a Francova monografická studie o životních osudech, vědeckém, pedagogickém a občanském díle Vladislava Kruty. Druhý oddíl publikace představuje Krutovu osobnost „Ve vzpomínkách blízkých“; mozaika vyznání a esejů Krutových dětí, vědeckých kolegů a přátel českých i zahraničních dokresluje Krutu jako světově respektovaného fyziologa a historiografa medicíny, neúnavného organizátora vědeckého a pedagogického života, mnohorozměrného vzdělance s hlubokým vztahem k literatuře, hudbě i výtvarnému umění a člověka příkladného mravního étosu, jenž aktivně vzdoroval za 2. světové války fašismu a po únoru 1948 musel čelit komunismu. Další oddíl, „Z Krutova díla“, obsahuje modelový příklad vynikající logické a stylistické výstavby Krutových publikací. Knihu uzavírají dokumentární oddíly: „Roky Krutova života“, „Literatura a prameny“ („Literatura o Vladislavu Krutovi“, „Bibliografie Vladislava Kruty“, „Prameny o Vladislavu Krutovi“), „Výkladové rejstříky“ („Rejstřík důležitějších jmen“, „Rejstřík důležitějších pojmů“, „Autoři, přispěvatelé a editor“); a „Autorský doslov a poděkování“.

Kniha přesvědčivě ukazuje: „*Vladislav Kruta zůstává dodnes příkladem badatele, vlastence s hlubokým sociálním cítěním a skutečného světoobčana, jehož tragédií bylo, že chápal demokracii a svobodu jinak než vládnoucí režim. Nehleděl na osobní prospěch, motivem jeho snažení bylo hledání a vyslovování pravd ve vědě i v běžném životě a této zásadě se nikdy nezpronevěřil.*“

Brno, duben 2000

Jaroslav Malina

ŽIVOT A DÍLO

Úvodem

Profesor Vladislav Kruta nepatřil k lidem, kteří vás na první pohled oslní svým charismatem, abyste pak museli své prvotní nadšení postupně revidovat. U něj to bylo spíš naopak. Každý rok v jeho blízkosti umocňoval důvody, proč bylo třeba si jej hluboce vážít.

V čem vlastně je Krutova osobnost tak pozoruhodná? Vždyť jsme jistě měli badatele, kteří přispěli do světové pokladnice vědy okázaleji. Měli jsme bojovníky za svobodu, kteří prosluli daleko hrdinštějšími činy. Měli jsme postavy, které byly totalitními režimy postiženy mnohem krutěji. Výjimečnost profesora Kruty spočívala v tom, že v sobě jakoby spojoval několik různých osudů, jejichž společným jmenovatelem byla urputnost, s jakou se rval za pravdu, vědeckou, společenskou a především mravní. Jeho výjimečnost spočívala v tom, jak svá různorodá poslání chápal jako službu. Krutův osud též provokuje k vyprávění, protože je to nanejvýš výmluvná ilustrace našeho zvláštního, neblahostmi tak překypujícího století.

Krutovy osudy mají pět ostře ohraničených a kontrastních úseků: mládí za první republiky, válečný exil, poválečných šest let nejistot, zakořenění v Brně a hořký závěr. Ovšem je nutné mít stále na mysli, že těmito životními etapami souvisle napříč prochází pět rovnocenných linií Krutovy osobnosti: fyziolog, historiograf medicíny, organizátor vědeckého života, vlastenec a světoobčan.

I. Přísliby

Když se Alfredu Krutovi (1870–1942), c. k. bernímu oficiálovi, původem z Českých Budějovic, a jeho manželce Marii, rozené Konětopské (1873–1953), narodil 27. června 1908 v Bělé pod Bezdězem, až sedm let po dceři Blaženě syn Vladislav, oba už nebyli nejmladší a takovým prý se rodí děti obzvlášť schopné. Pak ještě přišla po dvou letech dcera Jasnuše. Úřednický plat otce i příležitostný výdělek matky – byla vyučená modistka – stačily na slušný, středostavovský životní standard. Vše se ale rázem změnilo v roce 1912, když se Alfred Kruta stal obětí loupežného přepadení a zůstal od té doby invalidní. Rodina byla odkázána na mizivou rentu a zvlášť v době 1. světové války neměla daleko k živoření. Otcův osud a válečné strasti znamenaly pro Vladislava doživotní trauma, z něhož pramenilo jeho hluboké sociální citění.

Alfred Kruta miloval přírodu a rozuměl jí. Sbíral nejen přírodniny – nerostů a vycpaných zvířat prý měl plný dům – ale všechno možné, od poštovních známek až po starožitnosti, protože historie patřila mezi jeho četnými koníčky k čelným. Nebyl to sběratel ledajaký, část jeho sbírek se dostala dokonce do Národního muzea v Praze. Vladislav si svého otce nesmírně vážil a mnoho od něj pochytil. Hluboký vztah k přírodě není třeba zdůrazňovat. Po otci zřejmě zdědil i zájem o historii, pěstěný už v nezvykle mladém věku. A sběratelství u něj nabylo dimenzí až podivínských. Střádal veškerou korespondenci, i koncepty svých dopisů, poznámky, tiskoviny všeho druhu od tlustých knih po vstupenky do muzeí. Jeho písemná pozůstalost je obrovská, zatím nezpracovaná a jeví se nezpracovatelnou.

Na samém sklonku války Alfred Kruta přesídlil do Prahy a Vladislav začal studovat na vinohradském gymnáziu. Z bytu ve Francouzské ulici to neměl daleko. Podle vysvědčení se zdá, že nebyl premiantem, měl potíže zvláště s úpravou písemných prací. Přesto v červnu 1926, deset dní před svými osmnáctými narozeninami, složil všemi hlasy, to je s výtečným prospěchem, maturitní zkoušku. Aby oslavil dosažení dospělosti, odjel na měsíc do Itálie. Nebyla to jeho první cesta za hranice. Už jako patnáctiletý byl o prázdninách v Jugoslávii. Ještě uvidíme, jak významné místo v jeho životě měly nespočetné cesty do ciziny.

1 Rodný dům Vladislava Kruty v Bělé pod Bezdězem. Patřil jeho dědovi, hostinskému Čeňkovi Konětopskému. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

Po prázdninách téhož roku se Kruta zapsal ke studiu na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Jaké to byly motivy, které jej přivedly k rozhodnutí studovat právě medicínu, se těžko dopátráme. Ani náhodu, jež si s ním tak často zahrála, nelze vyloučit.

Království české.
 Okresní hejtmanství *M. Křovice*
 Okresní soud *Čelčice a Douč. 34*
 Místo narození, čís. domu *Čelčice a Douč. 34*

Křestní matriky české X. list 34

Křestní list.

Den měsíc a rok	narození křtu	<i>27. června 1898</i> <i>15. července</i>
Jméno dítěte	<i>Vladislav Otto Janovský</i>	
Náboženství	<i>řím.-katolické</i>	
Lože	<i>manělské</i>	
Otec	<i>Miloslav Otáhal, c. k. berní official v Bělč. 34, syn Benona Otáhal, c. k. pošt. kontrolora v Bratřovicích a Věrný Hon- cov v Douč.</i>	
Matka	<i>Marie Monidopská, matka Václava Monidopského, hospinského v Bělč. 34 a Otáhalův Bratřovicích a Douč. 34.</i>	
Kněz, jenž křtil	<i>Josef Pávek, kaplan</i>	
Knofl a svědek	<i>Otto Honba, c. k. masopomocník f. d. 1898. Janovský Vladislav, c. k. pošt. official v Bělč. 34 a Honba, c. k. pošt. official v Bělč. 34</i>	
Porodní hába	<i>Charlota Štefánková v Bělč.</i>	
v <i>šarunickém</i> úřadu v <i>Bělč. a Douč.</i> dne <i>12. srpna</i> 19 <i>18</i> .		

(1) Tiskem a nákladem ústřední Vlasty v Praze-III-510.

Zpočátku to neměl vůbec snadné. Občas vzpomínal, jak si na živoby-
 tí musel vydělávat kondicemi. Snad to byl ten hlavní důvod, že si se
 svým budoucím oborem, fyziologií, nepadl do náručí hned na první
 pohled, nýbrž až v polovině třetího ročníku, když už měl zkoušku za
 sebou. Rozhodně nemohl být přitážen a upoután nějakým zvlášť in-
 spirativním prostředím. Fyziologický ústav prožíval jedno ze svých
 nejkritičtějších období. Jeho dosavadní přednosta profesor Mareš,
 v posledních letech značně kontroverzní postava, odešel do důchodu.
 Přednostenské místo bylo neobsazeno a o ústav se starali asistenti
 V. Hons, F. Karásek a J. Syllaba. Výzkumné práce takřka ustaly, hlavní
 starostí bylo učit a nedopustit, aby se ústav personálně rozložil. Právě
 v takové situaci se od 1. ledna 1929 Kruta stal na fyziologii demonstra-
 torem. Skoro se nabízí domněnka, že byl veden veskrze existenčními
 pohnutkami, ucházel se prostě o první, alespoň trochu placené místo.
 Jisté je jen to, že to bylo rozhodnutí osudové a šťastné.

Teprve koncem února 1930 pražský fyziologický ústav dostal stálého
 přednostu, profesora Antonína Hanáka, který do té doby vedl ústav
 v Bratislavě. Musel brzy rozpoznat Krutovy kvality a pílí, protože jej
 už jako studenta pátého ročníku medicíny po půl roce svého působení
 ustanovil výpomocným asistentem. V době začínající hospodářské
 krize to byl jistě vítaný příslib zajištěné životní dráhy.

Vladislav Kruta promoval těsně před vánocemi 1931 „summis cum
 auspiciis“, tedy s výsledkem, jakého dosahují jen výjimeční jedinci:
 počínaje maturitou všechny zkoušky na univerzitě na výbornou. Pro-
 moce byla o něco později, než by se dalo očekávat; nejspíš proto, že
 Kruta, vyzbrojen dobrou znalostí francouzštiny, již na podzim podnikl
 svou první studijní cestu do zahraničí, do ruské přímořské výzkumné
 stanice ve Villefranche sur Mer. Vystřídala se tu řada našich začínaj-
 ících biologů, dvě místa tam byla stále rezervována pro Čechoslováky.
 To byl zřejmě okamžik, který rozhodl, že Francie se stane jeho druhou
 vlastí.

Bezprostředně po promoci byl Kruta jmenován řádným asistentem
 Fyziologického ústavu pražské lékařské fakulty. Tehdy se poprvé
 projevil jeden z jeho typických rysů v tom, s jakou obrovskou inte-
 lektuální energií a koncentrací se pustil do nového úkolu. Kolikrát jen
 musel v životě začínat, leckdy v úplně neočekávaných rolích a vždycky
 tentýž obraz absolutního nasazení.

Krutova vědecká dráha začíná rozsáhlým přehledem o látkové
 a energetické přeměně ve svalu. Vyšel na pětkrát v *Časopise lékařů*

českých (1933). Druhá práce je již čistě experimentální, pojednává o srdeční činnosti po blokadě tvorby energie kyselinou monojodoctovou. Nejprve se objevuje česky ve zprávách z Československého kardiologického kongresu (1933) a rok nato německy v *Zeitschrift für die gesamte und experimentelle Medizin*. Již tato první trojice článků, kterou Kruta uveřejnil ve svých 25 až 26 letech, jakoby předznamenávala celou jeho další tvůrčí taktiku: důkladná příprava, na níž se definuje problém, experimentální ověření, předložení výsledků na vědeckém fóru a bez otálení definitivní publikace v mezinárodním časopise. Všimněme si také témat těchto tří článků: sval – metabolismus – srdce. V různých podobách se s ním potáhnou celý život.

Tehdejší nejvýznamnější Krutova práce se týká do té doby neobjasněného principu srdeční automacie. Obecně se přijímala Demoorova levná představa, že je za ni odpovědná nějaká blíže nespecifikovaná aktivační látka. Krutovi se však podařilo v pokusech na izolovaných levých srdečních síních, které samovolně netepou, vyprovokovat automatickou činnost třemi úplně rozdílnými látkami – adrenalinem, histaminem a baryovými ionty. Ve svých šestadvaceti letech suverénně konstatuje: „*C'est pourquoi nous sommes obligés de rejeter l'interprétation de l'école de Bruxelles sur la spécificité de l'action des substances actives*“. V této formulaci se už představila silná vědecká osobnost. Když jej pádné důvody o něčem přesvědčily, řekl to naplno a bez obalu, autorita sem, autorita tam. Ve zmíněném případě uznávanou hypotézu definitivně vyvrátil. Pikantní na tom je, že práci mu přijal známý evropský časopis vycházející právě v Bruselu. Kruta si tak získal ještě jako mladík mezinárodní jméno a respekt.

V roce 1934 Kruta uveřejnil spolu s dr. S. Mentlem a doc. dr. F. Karáskem tři práce. V jejich titulu se objevuje slovo vápník v souvislosti se srdeční činností. Až o třicet let později bude tento prvek odhalen jako klíč k regulaci srdeční stažlivosti a Kruta na tom bude mít nepřehlédnutelný podíl.

V následujících třech letech Kruta hojně pobýval ve Francii. Nejprve získal stipendium francouzské vlády a jistě na to mělo vliv jméno, které si udělal prací o „*substances actives*“. Od listopadu 1934 do června 1935 pracoval na Sorbonně v Laboratoire de physiologie générale u světově proslulých neurofyziologů, profesorů L. Lapiquea a H. Laugiera. Pod jejich vedením se zabýval nervosvalovým přenosem a únavou svalu. Pobyt ve Francii si mohl ještě prodloužit a rozšířit díky poměrně velkému stipendiu Československé kardiologické spo-

3 Fotografie Vladislava Kruty z předválečného studijního pobytu ve Francii (1934 nebo 1935). Pravděpodobně byla pořízena samospouští. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

lečnosti (2 500 Kč). A tak se na nějaký čas ocitl v přímořské laboratoři Lyonské univerzity v Tamaris sur Mer, kde studoval na sépiích nervové a látkové ovlivnění frekvence srdečních stahů. Vedle toho se s dalšími dvěma význačnými postavami světové fyziologie, A. Arvanitakisovou a A. Fessardem, zabýval elektrofyziologickými vlastnostmi útrobních nervů. V těchto pracích je možné spatřovat prvopočátek vědecké dráhy, na níž po mnoha letech v Brně navede svého žáka Z. France. Dalším

4 Ukázka Krutovy fotografické tvorby z mládí, v níž převládají náladové krajinné motivy. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

spolupracovníkem Krutovým v době tohoto nanejvýš plodného pobytu ve Francii byl elektrofyziolog Z. M. Bacq. Stal se později profesorem univerzity v Liège a vedoucím redaktorem mezinárodního časopisu *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*. Kruta v něm od počátku publikoval a po válce byl dlouhou řadu let členem jeho redakční rady. Nepochybně se tím otevřela cesta k publikacím, dnes by se řeklo s dobrým impaktním faktorem, jak pro něj tak i pro jeho budoucí spolupracovníky.

Z dopisů domů je patrný úžas z nového prostředí, obdiv k duchu Francie, který okouzluje už tolik našich generací před tím, oslnění společenským životem Paříže. Na jedné straně obdivuje jeho úroveň, na druhé ironizuje jeho snobismus. Obchází bukinisty podél Seiny, u nichž proměňuje notný díl svého stipendia za odborné knihy. Náruživě fotografuje. To byla hlavně před válkou jeho velká záliba. Měl na svou dobu dobrý aparát, sám si vyvolával filmy a zvětšoval. Pravděpodobně s tím souvisí to, že i ve své vědecké práci vždy silně inklinoval k fotoregistraci. Se znepokojením komentuje politické dění v Německu a zprávy o výcviku makedonských a chorvatských teroristů v táborech na maďarských hranicích.

Dva měsíce po Krutově návratu z Paříže profesor Hanák ve svých 46 letech nečekaně zemřel na tyfus, který si pravděpodobně přivezl z fyziologického kongresu v Leningradě. O hlubokém vztahu ke svému představenému svědčí nekrolog, který Kruta napsal do *Praktického lékaře*. Sedmadvacetiletý mladík, který Hanáka mohl sotva důvěrně znát, byl stěží k takovému úkolu oficiálně vyzván. To musel být zcela spontánní projev hluboké náklonnosti.

V tomto roce – a částečně ještě v následujícím – Krutovi vychází tiskem, vesměs ve Francii, zeň jeho tamější vědecké práce, celkem deset studií. Vedle toho napsal několik hesel do *Ottova slovníku naučného* o významných postavách v dějinách medicíny, mezi nimi též o právě zesnulém profesoru Josefu Petříkovi, který vedl Fyziologický ústav Masarykovy univerzity v Brně po jeho zakladateli Edwardu Babákovi. Řízením osudu se Kruta o šestnáct let později stane jejich nástupcem.

Po návratu z ročního pobytu ve Francii se pustil s veškerou energií do výzkumu srdečního rytmu u savců. Zpočátku se zabýval spolu s F. Karáskem účinky hormonu štítné žlázy. Brzy však začal pracovat samostatně na významu srdeční frekvence a teploty pro velikost srdečních stahů. Tyto studie vyšly ve dvou zahraničních publikacích v letech 1937 a 1938 a jsou to práce vpravdě klasické, dodnes citované. Pozdější badatelé, kteří na ně navazovali, si vysoce cenili zejména metodicky čistého přístupu, exaktního provedení pokusů a mimořádně jasného výkladu. Vtip těchto prací, na něž byl Kruta vždycky oprávněně hrdý, spočíval v tom, že tu použil izolovanou levou síň morčete, srdeční oddíl, který je snadno přístupný a samovolně netepe. Mohl ji proto elektrickým drážděním vnutit libovolný, naprogramovaný rytmus a jeho vliv na mechanickou odpověď – stahy – mohl přesně kvantifikovat. Ke svým pokusům si sestrojil z dnešního pohledu primitivní, ale naprosto spolehlivý stimulator. Obě práce podrobně popisují zdánlivě paradoxní chování srdečního svalu, zesílení kontrakcí při vzestupu frekvence nebo poklesu teploty. Kruta jimi pootevřel dvířka k pozdějšímu pochopení složitosti mechanismu samoživení srdeční stažlivosti.

V době, kdy zmíněné práce vznikaly, měl již pražský ústav po roce dalšího bezvládní nového přednostu, tentokrát povoláného z Brna. Stal se jím v říjnu 1936 jeden z vůbec největších našich fyziologů, Babákův žák profesor Vilém Laufberger, dosavadní vedoucí (a zakladatel) Ústavu patologické fyziologie na Masarykově univerzitě. Nestal se Krutovým učitelem v pravém slova smyslu. Jednak se ustanovil

5 Slečna Emmy Bahuaultová, budoucí Krutova manželka v době, kdy se s ní seznámil. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

jak míjeli, jednak to byl badatel individualista, s obrovskou invencí a potřebou pracovat v tak naprostém soustředění, že školu úměrnou velikosti své osobnosti nikdy nestačil vytvořit. Jeho vliv na zmíněné Krutovy dvě práce se však přece jen projevil v autorově snaze vztahy matematicky formulovat. Od té doby bude Laufberger po čtyřicet let pozorně sledovat Krutovu kariéru s velkými, až protektorskými sympatiemi. A o Krutově navýsost vděčném a obdivném vztahu k Laufbergerovi nejvýmluvněji vypovídají články, které napsal k jeho šedesátinám, sedmdesátinám a osmdesátinám (1950, 1960 a 1970).

Krátce před Laufbergerovým příchodem už byl Kruta opět na skok ve Francii, v dobře mu známém Tamaris sur Mer. Konal se tam kongres

společnosti frankofonních fyziologů, Association des Physiologistes. Byl to už její druhý kongres, kterého se Kruta zúčastnil a zdaleka ne poslední. Pokud to bylo jen trochu možné, vždycky na ně vyjížděl jako za živou vodou, již byl pro něj kontakt se zahraničními kolegy. Příštího roku se Kruta ocitl ve Francii nejprve zcela nečekaně. Toho-roční kongres Association se měl konat v Barceloně, ale vzhledem k občanské válce ve Španělsku byl narychlo přeložen do Paříže. Jako vždy na něm přednesl nejnovější výsledky své experimentální práce. Neopomenul při té příležitosti navštívit Světovou výstavu, o níž po návratu referoval v *Biologických listech*. V Paříži Kruta strávil také poslední dva měsíce onoho roku 1937 dalším studijním pobytem na Sorbonně.

Nejvýznamnějším datem z tohoto nedlouhého pobytu ve Francii je 27. listopad. V ten den se oženil s o dva roky mladší slečnou Emmy Bahuaultovou, dcerou ředitele městského úřadu v Saumur v départementu Anjou. Seznámil se s ní za předchozích pobytů v Lapicqueově laboratoři, když tam pracovala na své diplomní práci s elektrofyzilogickou tematikou. Měli své pracovní hned vedle sebe, Kruta jí občas s něčím pomohl, postupně se stávali přáteli a jejich vztah se prohluboval. Kruta prý byl dlouho rezervovaný a opatrný a „vyjádřil se“ až po více než roce důvěrnější známosti. Rodičům se jel představit se vši obřadností teprve na svatodušní svátky. Svatba se konala v Paříži bez rodičů. Oba Bahuaultovi náhle onemocněli a Krutovi se dostali do Francie, aby se obě rodiny poznaly, až o měsíc později. Z Československa byl na svatbě jako svědkové jen dlouholetý Krutův přítel, balneolog doktor (pozdější docent) J. Joachim s chotí. Paní Emmy nečekal lehký život. Obětovala se v cizí zemi své rodině a oddaně a statečně snášela po boku svého manžela všechny nelehké peripetie jeho osudu.

Přijetí cizince do francouzské rodiny jistě nebylo snadné. Mladý doktor však rychle zdejší kulturu a obyčej nasával, přizpůsoboval se a dával to najevo. Tak například od té doby už vždycky nosil výhradně francouzský baret (výjimku učiní jen vojenská čepice za války). Aby jej rodina přijala jako rovnoprávného člena, musel se též vzdělat v oboru vínoznalectví. Byl v tom skutečný odborník, a když přišel po létech na jižní Moravu, v ničem si nezašel s místními experty. Ve svém zaujetí pro révu šel tak daleko, že na všechny ostatní moky kromě vína pohlížel spatra a o pivě byl skálopevně přesvědčen, že je zdrojem všeho neštěstí českého národa. V jeho hodnotové stupnici mělo místo hned vedle Švejka.

Mladá paní Krutová přijela po vánocích 1937 do Prahy a byla jí oslněna, prý její vyspělou úrovní, bohatstvím, krásou. Bez protestů se uskrovnila a přijala provizorní bydlení nejprve u švagrové Jasnue na Žižkově, pak v Purkyňově ústavu na Albertově, kde Kruta dostal asistentický pokoj. Brzy si našla nevalně honorované zaměstnání, zastupovala profesora fyziky a matematiky na francouzském lyceu. Aspoň nemusela trávit všechny čas sama.

Rok 1937 byl pro Krutu významný ještě z dalších důvodů. Doma v Praze jej vyzval profesor F. K. Studnička ke spolupráci na vydání III. svazku *Sebraných spisů J. E. Purkyně*. Nebyla to náhodná volba. Mezi zmíněnými hesly, která Kruta v roce 1935 napsal do *Ottova slovníku naučného*, bylo i heslo F. K. Studnička. Ale to asi nebylo to hlavní. Jak vyplývá z korespondence s profesorem F. Marešem, Kruta se již v roce 1937 intenzivně zabýval (údajně inspirován Laufbergerovým inauguračním projevem) Purkyňovým předchůdcem, profesorem anatomie, fyziologie a očního lékařství v Praze a ve Vídni, Jiřím Procháskou. Před válkou sice o něm Kruta uveřejnil jen krátkou noticku v *Časopisu lékařů českých* (1939, 78, s. 384), ale i z ní je zřejmé, jak hluboce jej tato velká postava dějin české vědy zaujala a jak se mu dokonce svými skromnými začátky a šíří zájmů stala vzorem. V té době však měl Kruta připraven o Procháskovi rozsáhlejší rukopis, za nějž byl dokonce odměněn Cenou lékařské fakulty Univerzity Karlovy za rok 1939. Výsledky své soustavné práce o životě a díle J. Procházky Kruta uveřejňoval až po válce.

Studničkova volba spolupracovníka nemohla být jasnozřivější. Kruta redigoval od pátého svazku *Opera omnia J. E. Purkyně* – zprvu se Z. Hornofem – všech zbývajících devět a časem se stal bez nejmenších pochyb nejvýznamnějším purkyňovským badatelem. Když se v září 1937 konaly pod patronací prezidenta Beneše oslavy 150. výročí narození J. E. Purkyně, Kruta již byl členem přípravného výboru. Jeho zájem o historii svého oboru v tak mladém věku byl naprosto výjimečný. Obvykle se ozve až na sklonku vědecké kariéry, když badatelská štafeta byla předána žákům.

Další, neméně významnou událostí roku 1937 byl pro Krutu začátek jeho habilitačního řízení. V doporučujícím posudku profesor Laufberger zdůraznil Krutovu erudici, plodnou vědeckou práci a při jeho mládí zcela ojedinělou mezinárodní proslulost. Přitom zvláště vyzdvihl ocenění, kterého se Krutovi osobním dopisem dostalo od jedné z největších evropských autorit ve fyziologii krevního oběhu, vídeňského

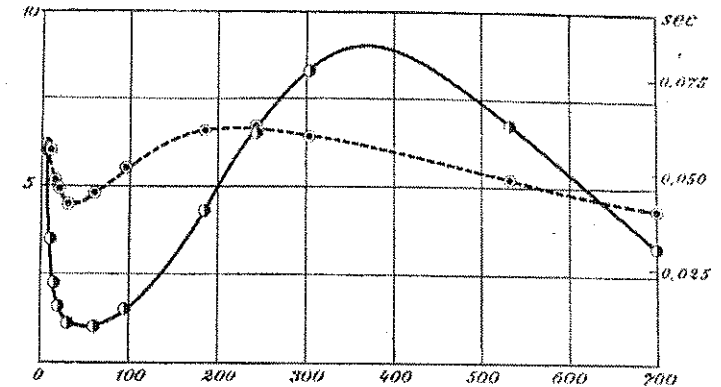

FIG. 5. — Variations de l'amplitude (ligne continue) et de la durée de la phase ascendante (ligne pointillée) de la contraction du myocarde, en fonction de la fréquence. Expérience du 20-V-1937 : oreillette gauche du Cobaye ; température 34,9° C.

- 6 Slavná „Krutova křivka“, která vyjadřuje vztah mezi silou, respektive trváním srdečního stahu a frekvencí dráždění. Tento vztah se stal jedním z výchozích poznatků pro pozdější pochopení samořizení srdeční mechaniky. Výsledky byly uveřejněny v časopise *Archives Internationales de Physiologie* (t. 45, 1937, s. 332–357).

profesora Rothbergera. Habilitační komise, jíž předsedal poválečný rektor Univerzity Karlovy profesor Jan Bělehrádek, mu vybrala z navržených témat pro habilitační přednášku „O pocitu bolesti“. Je pozoruhodné, že ze šesti témat, která Kruta komisi předložil k výběru, bylo pět neurofyziologických. Tuto oblast vždycky sledoval s velkou pozorností, považuje ji zřejmě za jednu ze svých vstupních bran do říše fyziologie. Habilitační přednáška se konala 2. dubna 1938. Na jejím podkladě Univerzita Karlova Krutovi udělila *venia docendi* a Ministerstvo školství jej jmenovalo soukromým docentem pro obor lékařské fyziologie v srpnu téhož roku.

V té době byl Kruta v Curychu, kde poprvé přednášel na světovém kongresu fyziologů o svých pokusech na srdečních síních. Uspokojení z příznivého přijetí však kalila předzvěst blížícího se válečného konfliktu, jež vrhala stín na všechno dění v Evropě, včetně odtazitých jednatelů vědců.

Po mnichovském diktátu, v atmosféře plné obav o budoucnost státu i každého jednotlivce, Krutovi notně přibývalo výukových povinností, protože Vilém Laufberger byl v tom neblahém roce zrovna děkanem

Lékařské fakulty. Když 15. března 1939 německá armáda obsadila Československo, Vladislav Kruta se ihned zapojil do domácího odboje. Z jeho blízkých to nikdo nevěděl, ani tehdy ani dlouho po válce. Sám o tom nikdy nemluvil, ale existují doklady o tom, že se stal článkem ve spojení na Londýn. Kruta se podle všeho kryl fingovaným únikem do choroby. Ležel v nemocnici, kde jako lékařka působila jeho bývalá studentka a později dobrá přítelkyně dr. Helena Rašková. Bylo čím dál nebezpečnější zůstat. Rozhodnutí ulehčovalo to, že mladí manželé stále bydleli jen provizorně a ke všemu ještě čekali prvního potomka. Paní Emmy Krutová jako francouzská státní příslušnice mohla vycestovat bez obtíží, pro svého muže však musela zařídit potvrzení o těžké nemoci svého otce. Na jeho podkladě mu francouzský konzulát v Praze vymohl od gestapa povolení k návštěvě. A tak Krutovi, poté co oba skončili své pedagogické povinnosti, odjíždějí 5. července 1939 do Francie, už pět minut po dvanácté, s holýma rukama, co možná nenápadně, a otvírají svou další životní kapitolu.

II. V exilu

Mladí manželé tedy zavčas unikli z právě okupované země a v pořádku dorazili do Saumur. Válka visela ve vzduchu. Budoucnost se jevila chmurná a nevypočitatelná. Pro Krutu by jistě nebylo nemožné dostat přiměřené místo v některé francouzské laboratoři, kde dřív pracoval nebo kde měl své dobré známé. Za svou prvořadou povinnost však považoval zapojit se do odboje. Na nic nečekal a hlásil se do armády. Nebylo to tak jednoduché, jak si představoval. Jako státní příslušník nepřátelského Protektorátu Čechy a Morava byl 5. září 1939, dva dny po vyhlášení války Velkou Británií a Francií, internován ve sběrném táboře Camp Richard u Toursu, narychlo zbudovaném z jakýchsi stájí. Paní Krutová usiluje o jeho propuštění, jezdí za ním, snaží se mu přilepšit. Kruta jí 5. října píše: *„Jak vidíš, není snaha nás propustit a všichni máme málo důvěry v to, že by k tomu mohlo brzy dojít. Ničemu nerozumíme a důvody se patrně nikdy nedovíme. (...) Dnes mají začít kurzy angličtiny. Snažíme se sehnat co nejsilnější žárovky, umělé osvětlení máme i ve dne, protože okna nejsou zasklena, jen ucpána. (...) Jedině myšlenka na to, že jsi nablízku a jak velké štěstí se chystáš nám oběma přinést, mně dodává trpělivost a naději. Snášim všechno dobře a nenechám se ubít ani ještě mnohem tvrdšími okolnostmi.“*

V táboře zřejmě nevěděli, že 2. října 1939 již byla podepsána oficiální dohoda o zřízení československé armády ve Francii a důvody pro internaci tím skončily. Ale stejně byl Kruta 8. října propuštěn až po intervenci našeho konzulátu. V následujícím krátkém mezidobí válečných událostí se v Saumur manželům Krutovým 4. listopadu narodil první syn Václav.

Krátce nato, 17. listopadu 1939, byl založen Národní výbor československý v čele s Edvardem Benešem a okamžitě vyhlásil pro všechny Čechoslováky ve Francii mobilizaci. Kruta ani nečekal na povolávací rozkaz a hned se dobrovolně přihlásil k útvaru československé armády v Toursu. Válka byla a nebyla. Francie o ní dosud moc nevěděla. Říkalo se tomu „drôle de guerre“, podivná válka. Naši krajané, kteří se sem dostávali bůhví jakými cestami, se jen pomalu dávali dohromady. Mobilizace proto nebyla záležitostí hodin, jako doma v září předešlého roku, ale spíš týdnů a měsíců. I když byl Kruta odveden

16. prosince 1939, k pařížské první divizi byl zařazen až koncem března 1940 v hodnosti nadporučíka zdravotní služby.

Krutovy známosti v kruzích frankofonních fyziologů se přece jen projeví. Profesor Brouha z lovaňské univerzity si jej vyreklamoval pro vojenský lékařský výzkum v Centre médico-physiologique de l'Armée de l'Air v Mérignacu u Bordeaux. Byla tu i moderní letecká základna, na níž se měly formovat československé letecké jednotky. Na práci s Brouhou o únavě letců se již hrozně těšil.

Na cestě z Paříže do Mérignacu se Kruta zastavil na dva dny v Saumur. Bylo to setkání s rodinou na dlouhou dobu poslední. Hluboce mu utkvěl v paměti pláč půlročního Václava, kterého probudilo ze spánku vzdálené dunění dělostřelecké palby. Za týden nato se Saumur proslavil hrdinským, ale marným pokusem kadetů z místní vojenské školy ubránit město proti Němcům. To už byla opravdová válka. Dne 12. června 1940 se Kruta v Mérignacu skutečně prezentoval.

Než se tu však stačil rozhlédnout, padla Paříž a Francie do tří dnů kapitulovala. Brouha pořad nenastupoval. Ještě že tu byl jako ředitel Krutův starší kolega a přítel Alfred Fessard a dobrý známý, pražský dětský kardiolog docent Josef Brumlík. Dne 19. června 1940 se československá ustupující vojska v Bordeaux musela narychlo nalodit a vydat se za dramatických okolností na cestu do Velké Británie. Vladislav Kruta taktak stihl poslední loď. Jeho veškeré jmění bylo to, co měl na sobě. Brumlík mu později napíše: „*Přiznám se dnes, že jsem měl o Vás tehdy velký strach, když jsem Vás viděl v Bordeaux na té kocábce. Byl jsem přesvědčen, že nikdy do Anglie nedopluje.*“

O své plavbě do Anglie dává Kruta hned zprávu Fessardovi, kterého zřejmě pověřil uvědomit Emmy Krutovou (21. a 22. 6. 1940): „*Když jsme míjeli Brest, Němci jej už mezitím obsadili. (...) Ta malá lodička byla tak osamocená u břehů Bretaně. (...) Dnes ráno jsme spatřili břehy Anglie. Již dávno jsem se tam chtěl podívat, ale nikdy bych nebyl věřil, že mé přání se uskuteční za takových okolností.*“

Lod' přistála po dvouapůldenní plavbě ve Falmouth. Přijetí bylo po těch strastech hřejivě vlídné a milé. Po čase o tom Kruta napíše: „*Když nás vlak odvážel na sever, lidé vybíhali z domů, aby nám dali najíst a napít, srdeční a prostí, se vši náklonností, kterou zde mají k vojákům. Nezapomenu na jedno malé nádraží plné chlapců, kteří mávali a házeli nám do oken balíčky. Dobrovolnice podávaly chlebičky a čaj, malé i velké děti vyjadřovaly svou radost. Často jsem na to později vzpomínal ve chvílích, když jsem měl na Angličany zlost.*“

Českoslovenští vojáci z Francie byli od července soustředováni ve sběrném táboře v Cholmondeley u Chesteru. Mezitím už byla ustavena a spojenci uznána československá londýnská vláda a prezident dr. Edvard Beneš. Ten také hned přijel za vojáky do tábora, aby pozvedl jejich morálku, dosavadním během událostí dosti otřesenou, a aby je vyzval k trpělivosti. Byl si vědom toho, že mají před sebou ještě dlouhé týdny čekání. V Anglii se zatím postupně shromažďovaly ustupující armády ze všech možných končin Evropy a Britové se snažili z těchto nesourodých pramenů vytvořit jednotnou vojenskou sílu. Je nutné přiznat, že přitom projevili neobyčejné organizační schopnosti.

Vladislava Krutu pronásledovaly od příjezdu do Anglie dvě utkvělé myšlenky. Ta první byla navázat spojení s rodinou, o jejíž osud se po posledním setkání před blížící se frontou úzkostně obával. Snad se též nějak dozvěděl, že kvůli němu neunikla pozornosti gestapa, které jej v Saumur hledalo. Zpočátku zprávy zprostředkovává, mimo jiné, jistý reverend Saunders, u něhož po soustředění v Cholmondeley Kruta na čas bydlel. Za každé slovo o své rodině je nesmírně vděčný, a kdykoli Saundersovy navštíví, neopomene vzít malému Williamovi čokoládu, kterou civilisté mohou uvidět jen ve snu. Cesty těch zpráv jsou nesmírně komplikované, často vedou přes profesora O'Briena z Rockefellerovy nadace v New Yorku, přes profesora Beccariho v Bologni, později jakousi portugalskou a tureckou cestou, prostřednictvím Mezinárodního červeného kříže a ovšem přes Fessarda. Dá se říct, že po celou dobu války tato spojení oběma směry fungují, i když nepravdělně. V dopisech se užívá smluvených hesel, osobní jména jsou pozměněna.

„*Když jsem dostal a otevřel dopis a viděl to známé písmo a fialový inkoust, byl jsem tím tak dojat, že jsem musel nějakou chvíli počkat, abych jej mohl číst. Byl jsem opravdu šťasten z tolika roztomilých detailů o malém, kterého si v jeho nynějším věku ani nedovedu představit. Často pozoruji děti, které potkávám na ulici a ptám se sám sebe, jaký by asi teď mohl být. (...) Pořídil jsem si nádherný Contax a jen lituji, že se nemohu věnovat tomu, co by mi bylo nejmilejší – fotografování dítěte. Jean-Pierre Vlad*“ (28. dubna 1941).

V jiném dopise (z 4. července 1941) Vladislav Kruta manželce trochu mentorsky a i nyní s perfekcionismem jemu vlastním vytýká nedokonalost jejích fotografií a radí, jak se to má správně dělat. Koncem roku 1941 referuje: „*Mám také gramofon. Jedna z nejhezčích věcí,*

terou jsem kdy slyšel a kterou miluji, je Dvořákův cellový koncert.“ Není divu. Kdo zná jeho druhou větu, dovede si jistě představit, jak zvlášť silně musí dojímat duši vzdálenou od svých nejbližších.

Jindy jsou dopisy ve třetí osobě: „*Jsem tak šťastný, že se mu daří dobře a kdyby to jen bylo trochu možné, staral bych se jen o něj. (...) Po dlouhé odmlce jsem o ní dostal zprávy. I když byly velmi stručné, uklidnily mne a ulehčilo se mi. Stále a intenzivně na ni myslím a strašně si uvědomuji, jak velice mně chybí*“ (27. října 1942).

Druhá Krutova utkvělá představa byla, že musí uplatnit svou vědeckou erudici ve výzkumné práci. To, že nadějně vyhlížející práce v Mérignacu po týdnu skončila, jej nepřestávalo mrzet. V Anglii se asi od začátku počítalo s tím, že by mohl nastoupit do výzkumného ústavu Ministerstva pro vnitřní bezpečnost, který byl zřízen při Oxfordské univerzitě. Zabýval se tehdy výzkumem únavy leteckých posádek při výškových letech. Náčelník zdravotní služby a významný český spisovatel, plukovník MUDr. František Langer věděl, že Kruta měl na podobné problematice pracovat už ve Francii. A tak zařídil, aby byl zatím přidělen jako lékař k 311. bombardovací peruti, která měla svou základnu poblíž Oxfordu.

Pravděpodobně z tohoto počátečního období britské anabáze pochází nedávno nalezený, rukou psaný koncept (ještě v nedokonalé angličtině, kterou mu musel někdo opravovat). V tomto dopisu se Kruta obrací na nějakou paní H. s žádostí o zprostředkování místa na fyziologii Wisconsinské univerzity. Podle všeho bylo takových žádostí víc. Zřejmě toužil zařadit se tam, kde cítil svou jistotu a poslání – na akademickou půdu, k vědě. Byl si také dobře vědom toho, že pro práci útvarového lékaře nemá dost klinických zkušeností. Přitom v emigraci byla spousta praktických lékařů, kteří by takové místo mohli skvěle zastávat. To mohlo být důvodem jeho počáteční zahořklosti a uzavřenosti. Přesto svému lékařskému postavení postupně přivykal, svědomitě se staral o letce svého útvaru, sžíval se s nimi a stával se jejich důvěrníkem. Svědčí o tom řada vděčných dopisů, které dostával od svých pacientů – spolubojovníků ještě dlouho po odchodu od útvaru.

Kruta toho o svém exilu nikdy moc nenamluvil. Jednou však přece jen při nějakém posezení a v uvolněnější náladě prozradil, za co dostal jedno ze svých válečných vyznamenání. Bylo to právě v době, kdy ještě sloužil u 311. perutě. Jeden z letounů, plně naložený bombami, nevlétl a na konci ranveje začal hořet. Kruta přes nebezpečí, že všechno vylétí do vzduchu, vyprošťoval piloty uvízlé v kabině.

V padesátých letech studenti přezdívali Krutovi „noční stíhač“. Byla to silná hyperbola, ale měla reálný podklad v tom, že v květnu 1941 byl od bombardérů přeložen jako lékař k právě vzniklé 313. stíhací peruti. Brzy nato byl povýšen do hodnosti Flying Lieutenant (ekvivalent našeho kapitána). V armádě musel být Kruta úplně jiný člověk, než jak jej později všichni znali. On, který nikdy neusedl za volant, prý v Anglii řídil džíp, on, který se jevil svému okolí spíš jako asketa, prý zdatně kouřil cigarety, neváhal vyrazit si z kopytka a bez uzardění užil i výraz krajně nespisovný. Možná, že to byla jeho osobitá reakce na uniformu, bytostně mu cizí.

Na zamýšlenou vědeckou práci o únavě letců se nepochybně ve svém volném čase cílevědomě připravoval a zpracoval nemalý materiál. Svědčí o tom odborná přednáška, kterou proslovil na kongresu československých a polských lékařů v Edinburghu ještě o dva roky později. Jako úplné novum tam předložil požadavek psychologické péče o letce a hned také navrhl, jak objektivně psychickou únavu testovat. Ale když už se zdálo, že jeho převelení do oxfordské laboratoře je na spadnutí, plánovaný projekt ústavu byl úplně změněn a Kruta sloužil dál jako vojenský lékař u perutě. Přesto se naděje na přeřazení do výzkumu nevzdal. Že se dočká, jej ujišťoval generál Janoušek i plukovník Langer. Dokonce jej po intervenci lorda Adriana, nositele Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu, přijal a k přeřazení do výzkumu doporučil vicemaršál Wittingham, odpovědný za výzkum na Ministerstvu letectví. Kruta píše koncem září 1942 Brouhovi: „*Doufám, že budu v Oxfordu již začátkem října. (...) Jsou to již tři roky, co jsem opustil svou laboratoř a to není bez následků. Člověk ztrácí zvyk pracovat systematicky. Na druhé straně, když se ohlédnu na čas strávený s našimi chlapci, nemám čeho litovat.*“

V říjnu 1942, tedy po více než dvou letech u útvaru, byl Kruta skutečně pro speciální úkoly výzkumného ústavu v Oxfordu uvolněn. Jeho posudky při propuštění z bojového útvaru byly všechny vynikající, až na vojenské vystupování, které jeho nadřazení charakterizovali jako chabé. Jak si musel oddechnout, že se vymanil z přísné vojenské disciplíny a konečně se dostal k vědě, byť válečné a úplně o něčem jiném.

Jeho práce se teď týkala nutriční a alimentární problematiky v okupovaných zemích po válce. Pro něj opět zcela nová oblast sahala od výzkumu avitaminózy po organizování potravinové pomoci. Brouha, jehož válečné události zavály do Bostonu a shodou okolností též na

7 Vladislav Kruta krátce po příchodu do Anglie (1940) v uniformě „Volunteer Reserve“. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

problematiku válečné a poválečné výživy, mu v listopadu 1942 píše: „Čekám od Vás zprávu, jak jste začal s pokusy a zda Vám Zuckermann přidělil zajímavou vědeckou práci. Stále lituji toho, že jsme nemohli uskutečnit výzkumy podle našeho projektu a že se toho v Anglii nikdo neujal.“ O měsíc později jej utěšuje: „Lidský živočich a zejména

8 Za války se Vladislav Kruta nechal také vyfotografovat ve slavnostním skotském kroji. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

člověk laboratorní je náramně adaptabilní. Pozoruji to skoro každý den.“ A v dalším dopise (4. 1. 1943): „Otázky výživy nepatřily k našim nejoblíbenějším oblastem, ani mým, ani Vaším. (...) Ale vzhledem k jejich důležitosti, zvláště poválečné, stojí za to aktivně se jimi zabývat už dnes.“

Kruta se nepochybně pustil i do této práce bez jakýchkoli předsudků a s velkou vervou. Ještě v tomtéž roce uveřejňuje v exilovém, anglicky vydávaném časopise Československé lékařské společnosti, který spoluredigoval, článek o výživě v okupované ČSR. O jeho zaujetí pro novou oblast výzkumu nejlépe svědčí to, že fyziologie výživy už potom vždycky patřila ke kapitolám, které přednášel na univerzitě, vedle nervové a kardiovaskulární fyziologie, nejraději. V této době se blíže setkává s řadou významných osobností a navazuje, jak tomu v krizových obdobích bývá, hluboká přátelství. Zejména s Janem Brodem si zůstali natrvalo velmi blízcí. Setkal se též se dvěma předními českými fyziology v exilu, profesory Smetánkou a Josefem Skládalem, který jako předseda zdravotní komise Československé státní rady Krutovi pomáhal cennými kontakty v jeho sisyfovském úsilí o přefazení do výzkumného ústavu.

Do nejbližšího okruhu Krutových osobních přátel patřili MUDr. Milena Eiserová s manželem, u nichž nacházel azyl při svých návštěvách Londýna, spolužák K. Fink, MUDr. Š. Varadi, astronom A. Hessl a jeho nástupce u peruti MUDr. K. Plaňanský. Při přípravách pomoci osvobozenému Československu se dostal rovněž do těsného styku s představiteli exilu za Atlantikem. Ze zachované korespondence víme, že to v první řadě byli dr. Macháček a docent Brumlík. V té době se také velmi důkladně seznamuje s Velkou Británií. Cestuje od Edinburghu po Cardiff, všude se setkává se starými známými a nachází nové přátele.

Mezi exilovými lékaři byli nejen Češi a Slováci, ale též lékaři z kruhů pražské německé fakulty. Zdá se, jako by najednou všichni táhli za jeden provaz. Ukazuje to mimo jiné korespondence profesora očního lékařství Arnolda Löwensteina, tehdy v Glasgově. V lednu 1945 Krutovi píše: „*Jen kdyby se mi moji dva chlapci vrátili zdraví (...) a kdybych mohl být nějak užitečný své vlasti, byl bych přešťasten.*“ A přidává řadu nápadů, co by se mělo v Praze po válce podniknout.

Kruta také spolupracoval s profesorem Löwym, další osobností z téhož hnízda. Byl to čelný představitel Československé lékařské společnosti, jeden z hlavních organizátorů pomoci osvobozené republice. Jiná významná osobnost, jejíž srdečné dopisy Krutovi se vynořily až nyní, byl profesor Gerald Druce, chemik a botanik, žák profesora Braunera a přítel Heyrovského. Druce se začal zajímat o Krutu na základě jeho článku o otocích z hladu, který na něj udělal velký dojem a který měl vůbec v odborných kruzích mimořádný ohlas.

Kruta napjatě sleduje po celou dobu svého exilu vývoj válečných událostí a politickou situaci. Vítá spojenecké letecké nálety na Německo, bitva u Stalingradu v něm vyvolá neskryvané nadšení: „*Myslím jen na Rusy, jsou úžasní a jedini, kdo může zkrátit náš exil. Doufejme, že na jaře budou pokračovat,*“ píše Brouhovi, jakkoli si byl dobře vědom totalitního charakteru sovětského režimu. Jeho entuziazmus není jen platonický. Horečně se vrhá do nejrůznějších aktivit. Je zvolen členem výboru Československého červeného kříže (1940), Sdružení československých vysokoškolských učitelů ve Velké Británii (1941) a Asociace československých lékařů ve Velké Británii (1940), jejíž periodika (*Notes of the Czechoslovak Medical Association a Czechoslovak Medical Bulletin*) spolurediguje. Od roku 1943 se významně podílí na výuce našich mediků v Londýně a na přípravě poválečného vysokoškolského zákona v tzv. Klecandově komisi. Předsedá Československému klubu v Oxfordu.

Vedle toho publikuje výsledky svých prací, pokud nejsou tajné, a přednáší v odborných společnostech o výškové fyziologii, o výživě, o srdci, o českých lékařích ve Velké Británii, o Jiřím Procháskovi. Koncem války připravuje s H. Laugierem, bývalým přednostou pařížského ústavu, kde ve třicátých letech pracoval, poválečnou spolupráci ČSR a Francie ve vědě a ve vysokém školství.

Na sklonku roku 1942 se již dalo tušit, jak válka přes všechny počáteční prohry dopadne a jaké obrovské úsilí si vyžádá obnova Evropy. Těžiště Krutovy práce se začalo měnit. Byl vyzván československou exilovou vládou ke spolupráci na přípravě poválečné potravinové a zdravotnické pomoci Československu. Od roku 1943 byl členem Státní zdravotní rady při Ministerstvu sociální péče (později při Ministerstvu pro hospodářskou obnovu) a předsedou její komise pro otázky výživy. Od roku 1944 působil jako oficiální poradce londýnské vlády, s jejímiž ministry a exilovou politickou špičkou se z titulu své funkce dobře poznal. On sám si však ze všeho nejvíce cenil toho, že zastupoval československou vládu v odborných komisích pro výživu takzvaného Leith-Rossova Mezispojeneckého komitétu, v němž zasedali nejvýznamnější fyziologové, farmakologové a biochemici Spojenců. To byl také důvod, proč se Kruta později zcela přirozeně stal nejen významným pracovníkem UNRRA, nýbrž i jedním z prvních členů stálého poradního sboru při Světové organizaci pro výživu a zemědělství (FAO), na niž se Komitét po válce přeměnil. Zkrátka, dřívější vyhraněná osobnost vědecká najednou přerostla významnou veřejnou

činností v osobnost politickou. To byla také zřejmě doba, kdy Krutova levicová orientace definitivně vybledla.

Krátce po červnové invazi spojenců do Normandie (1944) byl bombardován Saumur. Rodina přežila, ale přišla o všechny majetek. Hořící město v troskách je to první, na co si malý Václav ze svého dětství pamatuje. Jeho otec zatím v Anglii ze všech sil připravuje návrat domů a spojení rodiny. Od léta 1944 už dostává z osvobozené západní Francie o své rodině zprávy docela pravidelně. Při první příležitosti spěchá alespoň na skok do Francie, aby konečně po více než čtyřech letech spatřil svou rodinu. Ozývá se také jeho věrný druh Fessard z Paříže (24. 11. 1944): „*Můj drahý příteli, nemusím jistě říkat, jakou mi Váš lístek udělal obrovskou radost, znásobenou hned poté, když jsem se dozvěděl od Vaší paní, že jste se konečně shledali živí a zdraví. (...) jednou Vám povím o strašných chvílích, které jsem prožíval během dlouhé agonie mé ženy. Ztratili jsme ji v červnu 1941. (...) Měli jsme takový nedostatek potravin, že jsem až ztrácel paměť a skoro už nemohl ani pracovat. (...) Znovu jsem se oženil s tou mojí mladou technickou asistentkou, kterou jste poznal v Mérignacu. Pracuje se mnou v Mareyově ústavu, kde jsem byl jmenován správcem. (...) Vzpomínám si, že jste kdysi projevil touhu pracovat v Mareyově ústavu. Doufám, že to bude jednou možné. Prozatím mně napište, čím jste se zabýval v Anglii a jaké máte plány.*“

Všechny ty válečné útrapy sice ještě nekončily, ale porážka nacistického Německa už byla na dohled a to všem dodávalo sílu je překonat. Poslední půlrok šestiletého exilu rychle uběhl. Dne 4. dubna 1945 je ukončena činnost československých státních orgánů na území Velké Británie a Severního Irsku a tím i služební poměr všech jejich zaměstnanců. Docentu Krutovi jsou „*přiznány požitky na tři měsíce s tím, aby vykonával práce, odpovídající svou povahou dosavadní činnosti*“.

Počátkem června 1945 se Vladislav Kruta vrací z Londýna přes Plzeň domů, do Prahy, jako vedoucí druhé zdravotnické výpravy. Je si dobře vědom toho, že jej čeká víc práce než slávy. Ale těch příštích šest let si určitě představuje jinak.

III. Hledání

Vladislav Kruta odjížděl do Anglie v roce 1940 s holýma rukama. Vracel se s šesti bednami. Seznam jejich obsahu se dochoval a je výmluvný. Ve čtyřech bednách byly jen knihy, přes tři sta svazků. Byly to učebnice, odborné monografie, vztahující se k jeho vědecké práci, knihy historické, o výtvarném umění, o filozofii a etice, exilová politická literatura, staré tisky (mezi jinými úlovy – Bartholinus z roku 1658), česká beletrie, spousta poezie od Nerudy po Ivana Jelínka a k tomu jen hromadně evidované brožury, separáty, časopisy, korespondence.

Poslední dvě bedny obsahovaly veškerý hmotný majetek: 3 pokrývky, gramofon a desky, svetr, 2 ponožky, 1 kalhoty, 2 košile, zimmník, battledress, umyvadlo a džber (tzv. camp kit). Ke konzumní společnosti měl už tehdy daleko.

Horší bylo, že neměl opět kde bydlet. V tíživé situaci mu prozatím sestra Jasnuše Malá uvolnila jeden ze svých dvou pokojů. Všichni si bláhově mysleli, že nejdříve na pár týdnů, než dostanou přidělen byt. Paní Emmy Krutová se synem zatím pobývala dál v Saumur. Žádost o byt se totiž pořádně ne a ne pohnout z místa. Docent Kruta se obracel na všechny možné úřady a známé marně. V lednu 1946 píše zoufalý dopis pražskému primátorovi Petru Zenklovi o své kalvárii: první přidělený byt mu obsadil ruský plukovník, druhý zabralo Ministerstvo zahraničí, třetí mu odmítl předat jakýsi národní správce. Vážně uvažuje o další emigraci.

Kruta hned po návratu do Prahy nastoupil v předválečném postavení asistenta na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, kde si představoval svou další budoucnost. Přednášel svou oblíbenou fyziologii nervového systému a tělesných cvičení, na Masarykově škole sociálních studií fyziologii výživy a od zimního semestru navíc celou fyziologii na ošetrovatelské škole. Avšak ještě v říjnu musel prosit úřady, aby mu laskavě začaly poukazovat plat. Do té doby dostal jen nějaké zálohy od Ministerstva zdravotnictví. Pro ně teď dělal vlastně nejvíc, byl členem jeho vědecké rady a zúročoval své exilové zkušenosti v oblasti nutriční politiky jako poradce Výzkumného ústavu

Ministerstva výživy. Zorganizoval unikátní vyšetření stavu výživy u mladistvých na vzorku více než pěti set osob. Ale hlavně se stal na Ministerstvu zdravotnictví přednostou oddělení pro pomoc Spojených národů UNRRA. Tuto funkci zastával až do konce celé akce v květnu 1948. Současně byl členem komise pro vybudování první československé továrny na penicilin. Zásluha o to, že v Roztokách u Prahy tato továrna skutečně vyrostla a zahájila provoz, se připisuje hlavně docentu Vladislavu Krutovi.

Nebylo to zdaleka bez problémů. Nejpřesvědčivěji o tom vypovídají dopisy dvěma Čechům, kteří zajišťovali zdravotnickou pomoc UNRRA Československu v USA. První ze 17. července 1946 je dr. Plaňanskému: „(...) nemohu Ti v dopise vypisovat všechny svízele, jež jsem zde měl a napětí a rozčilování, jež jsem si musel prodělat v době, kdy se jednalo o věcech zdravotnického materiálu UNRRA. Moje návrhy v celku nebyly respektovány a nevím sám dobře, jak to půjde dál. (...) Hula se zřejmě chce za každou cenu věci zmocnit a kde může, nás pomlouvá. (...) Nabídl jsem několikrát resignaci (...), ale Švamberk mě vždycky uchvácholil. Já sám bych byl o mnoho spokojenější, kdybych se mohl úplně vrátit k vědecké a učitelské práci. (...) drží mě zde jen to, že bych rád ještě vypracoval požadavky a že mi záleží na tom, aby se z toho, co přijde, dostalo především na lékařské fakulty a velké nemocnice. Myslím, že na těchto nám musí záležet nejvíce, poněvadž ty určují konec konců úroveň naší medicíny. (...) Potřebuji odpočinek víc než kdy jindy, měl jsem toho minulý rok opravdu mnoho a mohl bych se také za čas úplně zhroutit.“

V jiném dopise, z března 1947, píše Kruta pravděpodobně dr. Müllerovi: „(...) Utěšuje mě jen, že v posledních zásilkách UNRRA přichází přece jen velmi hodnotné věci a to je vlastně důvod, že ještě ve své funkci setrvávám, poněvadž mi záleží na tom, aby se tyto věci dostaly kam patří. Obtíž je ovšem stále dost, neboť každého nelze uspokojit a pochopitelně ti méně šťastní reklamují a rekriminiují a také se objevují rekriminace za věci dávno minulé. Ale já ještě něco vydržím a neberu tyto věci příliš tragicky. Penicillinová továrna také dává dost starostí, ale přece jen už nám přišlo několik velkých součástek a další jsou na cestě. (...) Přiznám se, že bych sotva ono napětí a ono tempo dále vydržel. Cítím přece jenom, že jsem neměl přes dva roky žádnou pořádnou dovolenou a v poslední době na mne sedla ke všemu známá jarní únava. (...) Lituji, že jsem si nemohl za celou tu dlouhou zimu ani jednou zalyžovat, ale už se těším, že si to vynahradím napřesrok.“

Stále na nás doléhají obtíže, vyvolané osobními, prestižnickými a politickými vlivy a také náš veřejný život se ještě zdaleka nedostal tam, kde by ho slušní lidé chtěli mít. V poslední době se dostává na povrch spousta nechutných afér. (...) Nejhorší je, že viníci většinou nalézají mocnou ochranu a že na slušné lidi, kterým jde o nápravu, se hází přívziska reakcionářů apod.“

Pražský Fyziologický ústav přijal podle všeho Krutu nazpět trochu s rozpaky. Jaksi přebýval. Přednostenské místo bylo obsazeno tím nepopulanějším, Vilémem Laufbergerem. Za ním vyrostl během války ve Státním zdravotním ústavu docent Karásek v osobnost nepochybně nástupnickou. Brzy po válce se začal nadějně rýsovat projekt na zřízení Vysoké školy tělesné výchovy a Kruta byl celkem pochopitelně navržen jako perspektivní přednosta jejího fyziologického oddělení. S ohledem na tuto skutečnost podala univerzitní komise v čele s Laufbergerem a Bělehrádkem (v té době rektorem) Ministerstvu školství hned v srpnu 1945 návrh na jmenování docenta MUDr. Vladislava Kruty mimořádným profesorem. Zřejmě vzhledem k této perspektivě Kruta v září 1945 odmítl oficiální nabídku, aby se ujal vybudování Fyziologického ústavu na nově zřízené Lékařské fakultě v Plzni. Jenže ani na vznik nové školy ani na profesorské jmenování zatím nedozrál čas.

Ještěže se mu dostávalo jisté satisfakce, zejména na poli mezinárodních styků. V prosinci 1945 byl zvolen členem výboru Československo-francouzské fyziologické společnosti a v květnu následujícího roku generálním sekretářem Association des Physiologistes pro ČSR (tuto funkci zastával až do smrti). Nebyl však výlučně orientován na Francii, zastával rovněž funkci jednatele Československo-britské lékařské společnosti. Jen v roce 1946 byl dvakrát v Ženevě jako člen československé vládní delegace, poprvé na konferenci Světové organizace pro výživu a zemědělství (FAO), v níž působil jako člen Standing Advisory Committee on Nutrition a po druhé na konferenci UNRRA.

V červnu 1947 Kruta ke všemu ještě dostal nesmírně lákavou nabídku. Profesor H. Laugier, u nějž před válkou v Paříži pracoval, se stal výkonným sekretářem Organizace spojených národů a Krutovi v ní nabídl stálé místo. Po dlouhém váhání Kruta nakonec odmítl. Odůvodnil to tím, že necítí své poslání v administrativě a že by se chtěl věnovat především laboratorní práci.

Další, a podstatný důvod byl ten, že po ročním martýriu už Krutovi konečně měli dostat vyhovující byt ve Zlatnické ulici. Paní Emmy se šestiletým Václavem se koncem roku 1945 vrátila do Prahy (prý přijeli

9 Vladislav Kruta kolem roku 1950, podle všeho ve Fyziologickém oddělení Ústavu tělovýchovného lékařství v Praze. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

v nákladním voze) a rodina tu začala zakládat své definitivní hnízdo, do roka s dalším přírůstkem: 17. října 1947 se jim narodí dcera Alena. Zdá se tedy, že zakořenění v Praze už bude trvalé zejména proto, že v červnu 1947, právě když přišla Laugierova nabídka, Lékařská fakulta Univerzity Karlovy nakonec zřídila alespoň Ústav tělovýchovného

lékařství a Kruta na něm byl podle očekávání jmenován přednostou Fyziologického oddělení. Byly mu přiděleny prostory v budově na Salmovské ulici a dva asistenti, MUDr. Václav Seliger a ještě studentka medicíny Vítězslava Sobolová-Bartoňová. Kruta s jejich pomocí skutečně oddělení v krátké době vybuďoval a stál mu v čele až do roku 1953. S Václavem Seligerem jej pak až do smrti poutal mimořádně srdečný vztah.

Povinností jistě měl tehdy nad hlavu, ale to jej nepřikovalo sedět doma na židli. V květnu (pořád jsme v roce 1947) se účastní v Toulouse sjezdu své, bez přehánění již mateřské, Association des Physiologistes. V srpnu se po více než dvou letech vrací do Oxfordu jako účastník prvního poválečného (XVII.) světového kongresu fyziologů. Dokonce tam organizoval hromadnou účast československých fyziologů, pro něž se snažil získat od Ministerstva financí podporu, ale v tom neuspěl. Z tohoto kongresu si ve své pracovně pietně uchovával skupinovou panoramatickou fotografii všech 1 120 účastníků s plánkem hlaviček, čísílkou a seznamem jmen. V září už zase reprezentuje Československo v Ženevě na dalším zasedání FAO.

V říjnu 1947 návrhová komise Lékařské fakulty v čele s V. Laufbergerem znovu urguje Krutovo jmenování mimořádným profesorem. Vysvětluje Ministerstvu školství opodstatněnost oboru fyziologie práce a tělesných cvičení, dokládá jeho existenci v zahraničí, Krutovu způsobilost a kvalifikaci i válečné zásluhy. A zase žádná odezva.

Politická situace se mezitím vyhrocovala, až dospěla k únorovému zlomu. Zaujímala se osudová stanoviska a rozdávaly se karty. O Krutovi se ví, že před válkou patřil k vysloveně levicově orientované studentské mládeži. Ovšem jeho pozdější výrazný příklon k Francii a úzký kontakt s londýnskou vládou za války jej naučily pohlížet na komunismus víc než rezervovaně. Z jeho tehdejší korespondence vyznačuje rozčarování bojovníka za svobodu, obavy z totalitní zvůle a principiální nesouhlas s násilím třídního boje. Po válce byl nakrátko členem Národně-socialistické strany, ale to nebylo jeho teritorium. Nesnesl představu podrobení se ideologickým dogmatům (proto také jeho vztah k církvi byl dost vlažný). Všichni, co ho znali, mohou odpřísáhnout, že to byl člověk vyhraněně nadstranický. Politikaření zprava či zleva se mu z duše protivilo. Nikdy by nedokázal využít politické protekce k získání nějakých výhod. Tím není řečeno, že by vždy odmítl pomoc politicky vlivné osoby na obranu práv, svých či svého oboru. Po únoru se tedy musel nastupující moci jevit spíš jako osoba apolitická a pro

10 Rodina Vladislava Kruty v roce 1954 před hlavním nádražím v Praze. Chybí nejstarší syn Václav, který asi fotografoval. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

tu chvíli nikoli z nejnebezpečnějších. Také první dva roky nenasvědčovaly nějaké perzekuci. Strana měla tehdy zkrátka lepší nepřátele.

V září 1948 Ministerstvo školství sděluje, že prezident republiky jmenoval se zpětnou účinností soukromého docenta MUDr. Vladislava Krutu mimořádným profesorem fyziologie se zvláštním zřetelem k fyziologii práce a tělesné výchovy na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy s účinností od 1. května 1946. Po třech letech od prvního podání žádosti se tedy konečně dočkal. Na řádnou profesuru však bude muset čekat ještě dalších osmnáct roků.

Únor změnil Krutovy osudy nepřímo, ale podstatně. Profesor fyziologie na Lékařské fakultě v Hradci Králové a Krutův dobrý známý z exilu, profesor František Smetánka, znovu emigroval. Proto děkan pražské Lékařské fakulty pověřuje 2. října 1948 čerstvého mimořádného profesora V. Krutu prozatímně přednáškami, zkoušením a vedením Fyziologického ústavu v Hradci Králové. A tak se Krutův život zase trhá na dvě strany, rodina v Praze, on přes týden ve východních Čechách. Současně dál vede své oddělení v Ústavu tělovýchovného lékařství. Podle anotací pracuje od předešlého roku na třech výzkumných projektech (o srdečním rytmu, kardiotoxických vlivech a o výživě). Přednáší na sjezdech a konferencích, píše, referuje, jako historiograf

medicíny se opět noří do studia života a díla Jiřího Prochasky. Bez nadsázky lze říct, že v něm světu objevil vědce, který jako první pochopil význam míšních kořenů a zcela moderně koncipoval reflex jako základ nervové činnosti. Toto historické dílo, započaté již před válkou, Kruta korunoval vynikající monografií v roce 1956.

V Hradci Králové se Kruta od nového školního roku ujal funkce prozatímního vedoucího Fyziologického ústavu, za děkanování profesora Vrtiše, s nímž si podle všeho moc do oka nepadli. Asi tu Krutovi moc nedůvěřovali, protože mu pro jistotu zamítli žádost o cestu do Montpellier na kongres Association des Physiologistes. To, že byl Kruta jejím sekretářem pro ČSR, na vládce školy zřejmě neudělalo žádný dojem.

Na ústavu byl jediný asistent MUDr. Aleš Kučera a několik pomocných vědeckých sil. Dva z nich, Jaroslav Peregrin a Oldřich Škranc, u fyziologie vytrvali nepochybně též díky Krutovu vlivu. Bylo třeba ihned se ujmout náročné výuky v celém rozsahu. S tím měl Kruta naštěstí již z dřívějška dostatečné zkušenosti, a tak mohl celkem bez obtíží vplout do nové role. O tom, že se mu to podařilo, svědčí znamenitá skripta, v podstatě stenografované záznamy jeho přednášek. Užívaly se ještě řadu let i v Brně, až do vydání kolektivní učebnice v roce 1955. Krutovy přednášky se musely osvědčit, protože jimi byl na jaře 1950 pověřen také pražskou Pedagogickou fakultou. Jeho vazba na Prahu byla stále pevná, rodina se tu už zabydlela, od 1. února 1949 s třetím potomkem, který dostal po otci jméno Vladislav.

Na novém působišti brzy navázal bližší kontakty s chirurgy, profesorem Bedrnou a docentem Procházkou. Zaujali Krutu zajímavým pozorováním, že v průběhu břišních operací dochází při podráždění splachnického nervu, pokládaného za vysloveně odstředivý, k dechovým reakcím zřejmě reflexní povahy. Pro Krutu, jemuž neurofyziologie zůstávala vždy blízká, to byla vítaná výzva. Zabýval se těmito reflexy ještě po odchodu z Hradce a také z jiné strany, v souvislosti s takzvaným vyraženým dechem u sportovců.

Tím okruh Krutových vědeckých zájmů nebyl zdaleka vyčerpán, jak ukazují témata jeho vystoupení na vědeckých fórech. Na XVIII. světovém fyziologickém kongresu v Kodani přednášel o vlivu hormonu štítné žlázy na změny srdeční stažlivosti vyvolané různou frekvencí a teplotou. Opakovaně přednášel ve Společnosti pro racionální výživu o významu bílkovin ve stravě, tématu, na němž začal pracovat za války v Anglii. Dokončil spolu s dr. Zdeňkem Hornofem edici V. svazku

Purkyňových *Opera omnia*. Při té ohromné šíři Krutových aktivit udivuje zejména to, že nikde není ani náznak povrchnosti či podceňování úkolu. Za vším je patrná pro něj tak příznačná odpovědnost a důkladnost.

S odstupem času se jeví čím dál zřetelněji, že Kruta svou hektickou činností unikál deprimujícímu ovzduší té doby. Bylo po procesu s Miladou Horákovou a chystaly se monstrprocesy se Slánským a dalšími špičkami Komunistické strany. Příslušníci zahraničního odboje na Západě, zejména naši letci, byli v klatbě. Lysenkizmus degradoval biologické vědy na služku režimu. Probíhaly čistky na vysokých školách. V roce 1950 musel za napjaté situace odejít z pražského Fyziologického ústavu Vilém Laufberger. Profesor Ludvík Drastich byl v Brně rok nato předčasně penzionován.

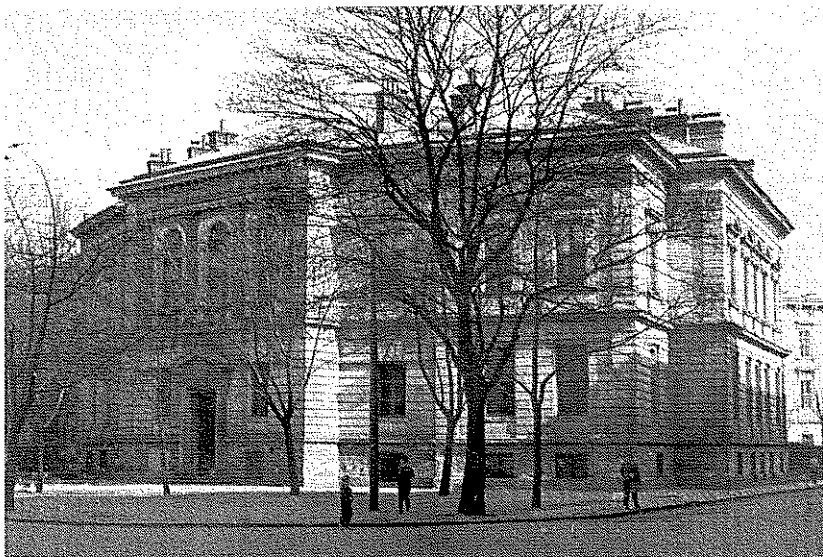
K 1. září 1951 je škrtnutím vládního pera královéhradecká lékařská fakulta přeměněna podle sovětského vzoru na Vojenskou lékařskou akademii. Profesora Krutu, v 43 letech na vrcholu sil, však jako válečného příslušníka RAF do svých řad převzít odmítne. Zbývá mu teď jen jeho nevelké oddělení v Praze, ale to je pro jeho ambice, zkušenosti a pracovní výkonnost příliš málo. Znovu je tedy srážen ve svém rozletu. Znovu se ocitá na životním rozcestí.

IV. Škola

Po politicky motivovaném penzionování profesora Drasticha na jaře 1951 byl na brněnskou fyziologii narychlo povolán z Prahy docent MUDr. Otakar Poupá. Přijal to místo s povděkem, rád učil a měl vyhraněnou představu, jak ústav vést a jak na něm dělat solidní vědu. Přes prázdniny dohnal předchozími událostmi narušenou výuku mediků druhého ročníku a ještě je stačil vyzkoušet. Velice si jej oblíbili a také jemu se v Brně líbilo. Když však viděl, v jaké situaci se ocitl jeho starší a vážený kolega, s třemi dětmi, stále nějak postrkovaný osudem, své místo v Brně mu postoupil a vrátil se do Prahy na Ústav pro výzkum výživy lidu. (Stojí za zmínku, že to byl ústav, jehož koncepci už za války v Anglii připravoval právě Kruta.) Této Poupovy velkorysosti není zapomenuto. V roce 1991 jej Lékařská fakulta Masarykovy univerzity po zásluze vyznamenala Zlatou pamětní medailí, jakkoli kratičké bylo na ní jeho působení.

Není pravděpodobné, že by se Kruta dostal do Brna jen proto, že mu Poupá uvolnil své místo. Na univerzitě tehdy nesmlouvavě vládl poúnorový rektor František Trávníček, který jistě nebyl nakloněn přijmout do profesorského sboru někoho s politicky pochybnou pověstí. Podle všeho tu musela být něčí vůle, která jej přesto všechno do Brna prosadila. Je to sice jen čistě hypotetické, ale zdá se, že to mohl být Ferdinand Herčík. Byl v tom roce vedoucím obří katedry, do níž fyziologie patřila. Požíval neomezenou důvěru stranických orgánů a jako jeden z mála mohl kádrovou politiku ovlivnit. Herčík byl svobodný zednář, stejně jako v Hradci Králové velký Krutův příznivec profesor Bedrna. Je nasnadě, že touto cestou se mohlo Krutovi dostat vlivného doporučení. (Ostatně Kruta sám pravděpodobně neměl k svobodným zednářům daleko.) Ať tak či onak, k 1. říjnu 1951 se stále ještě mimořádný profesor MUDr. Vladislav Kruta stal dosti nečekaně přednostou Fyziologického ústavu Masarykovy univerzity v Brně.

Ubytoval se prozatím ve svobodárně rektorátu a začal se seznamovat s ústavem, který byl (a dosud ještě je) v samostatné budově Lékařské fakulty Masarykovy univerzity, postavené v roce 1898 jako chemický pavilon bývalé německé techniky. Měl hezkou posluchárnu, prostorné

11 Budova Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně na Joštově třídě 13. Vladislav Kruta zde působil jako přednosta od roku 1951 do roku 1970. Archiv Zdeňka Franc.

laboratoře pro výzkum i pro praktická cvičení mediků, jimiž se ústav již od dob Babákových vždycky pyšnil. Přístrojově byl ústav vybaven dosti chudě, výzkum se soustřeďoval na poměrně nenáročnou oblast fyziologie krve. Kruta si však pro nejbližší dobu přinesl s sebou z Hradce Králové nejnútnejší vybavení s úmyslem co nejdřív obnovit svůj výzkumný program.

Na tehdejší poměry byl ústav velmi dobře personálně obsazen. Byl tu již starší zkušený fyziolog, docent Richard Vinařický, jediný, s kým si Kruta na ústavu tykal (jistě z podnětu Vinařického). Později vedl samostatnou laboratoř fyziologie práce a tělesných cvičení. Dále tu byl Drastichův první asistent Jaroslav Staněk, jehož doménou byly elektrofyziologické metody, a Zdeněk Vokáč, který se zabýval kardiorepirační fyziologií. Zbytek tvořili asistenti těsně po promoci nebo před ní: Pavel Buriánek, nepostradatelný u všech chirurgicky náročných pokusů, Lubomír Kunc, orientovaný na neurofyziologii, Magdalena Kuncová a Jan Peňáz. Nedlouho po Krutově příchodu se na ústavu objevil jako další asistent Zdeněk Franc. A pak tu každou volnou chvíli trávil v družné pospolitosti desítka studentů – pomocných

vědeckých pracovníků, demonstrátorů a volentérů. Leč Kruta shledal, že současně s ním byli na ústav převedeni také dva asistenti se zřejmým úkolem dohlížet na něj: D. Tihelková z Ústavu lékařské fyziky a E. Urbánek z Krajského národního výboru, kde dosud vedl oddělení církevních záležitostí. (Později se ukázalo, že byl rezidentem Státní bezpečnosti.) Zní to neuvěřitelně, ale obou se Kruta jednou dokáže elegantně zbavit.

Pan profesor projevoval k technickým vymoženostem a přístrojům vůbec zvláštní rezervovanost. Patřil k posledním, kdo při tak obrovském objemu literární práce psal výhradně perem. Na psací stroj nesáhl. Jeho rukopisy a jejich další a další opravované verze v různém stupni čitelnosti mu přepisovala sekretářka paní Blanka Eberhardová. Dá-li se o někom říci, že to byla jeho pravá ruka, pak o ní. Psala jako bývalá soudní zapisovatelka závratnou rychlostí i texty cizojazyčné a vydatně též Krutovi pomáhala luštit staré rukopisy pro jeho historické studie. Oddaně a nezištně mu sloužila od jeho příchodu do Brna až do posledních dní.

Po válce (a u nás ještě dlouho potom) si musely ústavy většinu přístrojů vyrábět nebo alespoň z různých trosek rekonstruovat. Proto byly na každém fyziologickém ústavu neobyčejně důležité mechanické dílny. Na brněnském ústavu byl mechanikem legendární pan Moravec, kterého si již v roce 1920 přivedl z Prahy Edward Babák. Byl vyučený v Mekce svého oboru, u Effimerta v Lipsku někdy za 1. světové války. Měl záduchu, spoustu dioptrií, ale zázračné ruce. Pracoval na staříčkém hodinářském soustruhu a obrovským pilníkem podle hmatu ubíral požadované desetiny milimetru hořekuje, že už na to nestačí a dělá to naposledy.

Vedle svého nádobíčka, jež pocházelo ještě z UNRRA (byly to však zbytky, všechno modernější přidělil jiným), si Kruta z Hradce přivezl také naprosto jasnou představu, jak má moderní ústav vypadat, jak má učit a na čem by mohl vědecky pracovat. Své plány a projekty neprosazoval násilně, chtěl, aby se pokračovalo na rozpracovaných úkolech z předchozích let. Jeden se mu však podařilo realizovat hned, elektrofyziologické dýchání. Téma vyšlo od hradeckého neurochirurga, docenta R. Petra. Kruta na něm začal pracovat ještě v Hradci Králové s Jaroslavem Volfem, s nímž počítal i do budoucna jako se svým hlavním pomocníkem, a se třemi brněnskými, Z. Vokáčem, P. Buriánkem a J. Staňkem, jenž stimulátor zkonstruoval. Úkol byl úspěšně řešen až do roku 1953, ale pak práce ustaly z řady personálních důvodů

a také se v tom nikomu nechtělo pokračovat po tragikomické příhodě, která celému ústavu, ale hlavně jeho přednostovi, pořádně nahnala strachu.

Ráno 4. března 1953 přišel na ústav již zmíněný asistent z kádrových posíl E. Urbánek očividně hluboce pohnut. Všechny si svolal a se slzami v očích pravil: „*Soudruzi, soudruh Stalin umírá. Povinností každého je učinit vše pro jeho záchranu.*“ Kruta se mu snažil vysvětlit, že my s tím jaksí nic nenaděláme, ale marně. „*Přece máme ten přístroj!*“ vyhrkl Urbánek.

Ti, kteří na projektu elektrofrenického dýchání pracovali, jej chlácholili, že je to pořád ve stadiu ověřování, nefunguje to na každém a že indikace nejsou vůbec definovány. Ale věrný soudruh se nedal zviklat. „*Teď už není čas na dohadování. Ráno jsem si uvědomil svou odpovědnost komunisty a nabídl jsem ten přístroj telefonicky sovětskému velvyslanectví v Praze.*“

Naděje, že ten úřad bude schopen rozpoznat zřejmou pošetilost, se ukázala být mylnou. Za chvíli zvonil telefon. Sovětská ambasáda si ověřovala, že elektrofrenické dýchání skutečně existuje, a sdělovala, že o věci byl předběžně informován Kreml. Všichni, Kruta, asistenti i studentské síly byli shromážděni v jedné místnosti a nesměli ji opustit. Zanedlouho přišli dva pánové v kožených kabátech. Představili se jako pracovníci StB z pražského ústředí a že jdou zkontrolovat ten přístroj na záchranu Stalina.

Hned začali zjišťovat, kdo umí s přístrojem zacházet. Bylo to málo potěšující. Všichni tři byli nestraníci, navíc s dosti pošramocným kádrovým profilem. Nicméně jim bylo přikázáno, aby neopouštěli ústav, dali si přinést osobní věci a ať počítají s nejméně týdenním pobytem mimo republiku. Ti nejmladší na ústavu byli vysláni k manželkám postižené trojice, aby rychle nabalily kufry a zaplatily životní pojistky.

Čekalo se hodinu, dvě, stále někdo telefonoval, bezpečnost, vláda, Moskva. Konečně přišla instrukce z nejvyšších míst: ti tři jsou tak dokonale nespolehliví, že nikam nepojedou. Páni v kožených kabátech nechť přístroj okamžitě sbalí a přivezou do Prahy. Poletí s ním někdo jiný. Letadlo do Brna je už na cestě.

Stimulátor k elektrofrenickému dýchání si tedy odnesli a už jej z ústavu nikdo víc nespátril. Jestli skutečně do Moskvy odletěl nebo ne, se už neví, jisté je, že přístroj nebyl použit. Do světa se mezitím rozletěla zpráva, že soudruh Stalin vydechl naposledy. Kruta to v úzkém kruhu suše komentoval: „*Tak vidíte. Možná, že náš ústav pootočil*

kolem dějin. Víte přece, že tam se s oznámením tohoto druhu někdy dlouho čeká až na politicky příhodnou chvíli.“

Zbývá ještě dodat, že pár dní nato skončil i Klement Gottwald. *Rudé právo* přineslo obšírnou zprávu o tom, co všechno lékaři podnikli na jeho záchranu. Mezi jiným tam stálo, že byla též aplikována nejmodernější metoda umělého dýchání pomocí elektrické stimulace. Tím historie elektrofrenického dýchání, jako hradeckého dědictví, na brněnské fyziologii definitivně skončila.

Ještě něco se z Krutova královéhradeckého působení do Brna dostalo, posudek, který pro kádrové oddělení jeho nového působiště napsal O. Škranc. „*Osobně je pracovitý, houževnatý, vytrvalý. Když přišel do Hradce, měl značný odstup od nižšího personálu, jako většina pražských profesorů. (...) Žije šetrně, jen při nákupu knih a grafiky nešetří. Umí se ovládat, jen někdy vybuchne. Mezi ostatními profesory nemá přátel, spíš to jsou jen známí. (...) Svým spolupracovníkům nechává iniciativu, někdy více než by bylo zapotřebí. Jinak radí, je-li o to požádán, sám se do různých problémů nevměšuje. (...) Měl by ústav vést energičtěji, více sledovat své spolupracovníky a radit jim, i když o to není žádán.*“ V tom Škranc uhodil hřebík na hlavičku. Kruta poskytoval maximální svobodu, ale kdo jí nedovedl smysluplně využít, ten jeho sítím propadl.

Pracemi o srdeční stažlivosti se Kruta dávno před příchodem do Brna představil vědeckému světu jako mimořádně disponovaný a perspektivní badatel. Na jejich základě byl habilitován. Měl v zahraničí spoustu odborných kontaktů a osobních přátelství. Mohl tedy začít těžit žílu zlata, na níž svými pracemi o srdečním rytmu a stažlivosti narazil. Nejprve mu jeho plány zhatila válka, pak práce na obnově československého zdravotnictví a odklonění do Ústavu tělovýchovného lékařství. V Hradci Králové se zase vše muselo podřídit prvořadému úkolu zajistit výuku. Když už se zdálo, že se bude moci vrátit k pokusům na srdečních preparátech a že našel jako spolupracovníka Jaroslava Volfa, už byl zase přeložen do Brna a jeho žáka mu brněnská fakulta z kádrových důvodů odmítla zaměstnat.

Pochopitelně myslel na to, jak v Brně rozjede výzkum oběhové soustavy a srdce. Ostatně půdu mu pro to připravil již Otakar Poupá. Avšak taková představa se zásadně lišila od tehdy bezohledně prosazované oficiální linie. Na všech fyziologických pracovištích (a nejen těch) se požadovalo jednoznačné zaměření na studium podmíněných reflexů a vyšší nervové činnosti. Jakékoli vybočení za hranice Pavlovovy nauky

bylo považováno za herezi. Kruta se vůbec neurofyzilogii nebránil, právě naopak. Pořád v ní viděl své začátky ve Francii. Pavlovovy práce dobře znal, dokonce byl editorem překladu jeho studií o srdci. Neurofyzilogie se také na ústavu vždycky dělala. Ale onu vnučovanou dogmatickou jednostrannost prostě nesnášel.

Koncem roku 1952 doznávaly velké politické procesy pražské, v Brně se konal soud a později poprava krajského tajemníka O. Šlinga, kterého Kruta osobně znal z Anglie. Nic dobrého si sice o něm nemyslel, ale na náladě mu proces nemohl přidat. V této atmosféře se v Československu objevila návštěva ze Sovětského svazu, neblaze proslulý profesor Birjukov. Měl za úkol prověřit, do jaké míry čeští a slovenští fyziologové přijali za svou víru ortodoxních „pavloviánů“. Už před jeho příjezdem do Brna byl Kruta varován, že to nebude žádná legrace a aby to nebral na lehkou váhu. Birjukov na ústavu zjistil, že nosný program směřuje ke kardiovaskulárnímu systému a namísto Pavlovova obrazu tu visí Purkyně. Bylo strašně zle. Stížnost až na Ústřední výbor KSČ, univerzita pokárána, Krutovi vážně hrozil vyhazov. Tehdy zahrán do kouta, požádal o zastání své dva přátele ještě z předválečné doby, Helenu Raškovou a Ivana Málka, jimž bylo dáno stát se vlivnými členy Komunistické strany. Slouží jim ke cti, že neváhali a za Krutu se zaručili. Od té doby si vedení brněnské univerzity na něj už tak netroufalo. Ale vyhráno zdaleka neměl.

Na to, aby v laboratoři pracoval úplně sám, Krutovi nezbyvalo času. Také přetržka už byla příliš dlouhá a věda se čím dál víc stávala prací týmovou. Navrhl tedy pro začátek skromnější program, s nímž už ostatně začal v Hradci Králové a který nekladl velké nároky na jeho soustavnou přítomnost v laboratoři ani na spolupráci dalších vědeckých pracovníků. Všechny registrace a měření mu mohla dělat jeho pečlivá a spolehlivá laborantka, paní Jana Koktová. Tento výzkum se týkal vlivu teploty na srdeční frekvenci u různých obratlovců. Kruta jakoby se tu rozpomněl na svou práci na středomořském pobřeží a ožil v něm opět zájem o srovnávací fyziologii. Jistě se v něm též ozval odkaz jeho velkého předchůdce, zakladatele brněnské Lékařské fakulty, evolučního fyziologa Edwarda Babáka. Hodně materiálu z této doby Kruta využil v krásné, útlé monografii, která se stala podkladem k jeho obhajobě doktorátu věd v roce 1962.

V té době se na ústavu pracovalo na všech živočišných druzích, jež bylo možné nějak opatřit. Nezřídka některé zvíře v předtuše špatného konce uprchlo. Jednou se to podařilo užovce a zrovna, když se ji pan

profesor se třemi asistenty snažili polapit, sekretářka přivedla do laboratoře váženou zahraniční návštěvu. Přijetí bylo rozpačité a chvíli trvalo, než se podařilo věrohodně vysvětlit, proč je pan profesor se svými asistenty na kolenou vklíněn za stoly a skříněmi.

Kruta však měl v plánu výzkum mnohem širší. Zejména dva projekty nepouštěl ze zřetele, ale potřeboval k nim výkonné spolupracovníky. Ten první z popudu svého hradeckého kolegy, profesora Bedrny, přidělil jako téma aspirantské práce Zdeňku Francovi. Byla to problematika, na níž sám kdysi pracoval v Paříži a kterou začal oživovat v Hradci Králové, význam nervových reflexů ze splachnické oblasti pro řízení dýchání a krevního oběhu. Elektrofyzilogické analýze těchto reflexů se Z. Franc věnoval až do normalizací vynuceného odchodu z ústavu, v pozdějších letech spolu s příslušnicí mladší generace Krutovy školy, dnešní vedoucí Kliniky funkční diagnostiky a tělovýchovného lékařství v Brně, profesorkou Jarmilou Siegelovou.

Druhé téma bylo to, které mu před válkou přineslo největší úspěch, řízení srdeční stažlivosti rytmem. Dlouho pro ně nemohl najít pomocníka. Až v roce 1954 dal svému nejmladšímu asistentovi Pavlu Bravenému, teprve studentovi pátého ročníku, menší výzkumný úkol. S výsledkem byl spokojen, a když se jeho zájem o obor nejevil jen jako přelétavý, vybral si jej za spolupracovníka. S akademickými a hlavně stranickými hodnostáři totalitní moci musel o něj svádět řadu bitev, alespoň dočasně úspěšných. V letech 1957 až 1970, do rozmetání brněnské fyziologické školy, Kruta spolu se svým žákem uveřejnil na tři desítky prací, z toho deset velkých dodnes citovaných experimentálních studií. Nové na nich bylo to, že se precizní analýzou podařilo dešifrovat a na společný, jednoduchý princip převést spoustu do té doby známých, ale zdánlivě úplně různorodých projevů vlivu frekvence a rytmu na sílu srdečních stahů. Byla to jedna z cest k pochopení procesu, jímž se v srdci transformuje elektrický spouštěcí signál na mechanickou odpověď, odstupňovaný stah. Krutovi tyto práce přinesly velké vnitřní uspokojení, pocit završování jeho vědecké dráhy a pomáhaly mu překonávat každodenní trampoty a mnohé nástrahy osudu.

V Krutově skupině pracovala již od studentských let Jaroslava Hlávková-Stejskalová. Byla jí svěřena zejména oblast komparativní. Je podepsána jako spoluautorka na Krutových třinácti publikacích z let 1959 až 1966. V téže době s týmem několik roků pracovala též Božena Husáková. Počítalo se s tím, že Krutovu skupinu po promoci v roce 1962 posílí Josef Šumbera. Pracoval také na ústavu už jako

student, ale najednou pro něj nebylo místo. Vůbec, kdykoli si Kruta někoho vybral ke spolupráci, už jej vrchnost prohlásila za neperspektivního a už mu byla podstrkována nějaká politicky protežovaná náhrada. Šumbera se na ústav přece jen po dvou letech vrátil přes Prahu, kde na Krutovo doporučení působil u Václava Seligera. Po návratu se věnoval velmi úspěšně vlivům teploty na myokard a zasloužil se o zavedení elektrofyziologických metod do výzkumu skupiny, což byly další badatelské domény Krutova předválečného období. Šumbera se autorsky podílel na deseti posledních experimentálních pracích svého učitele. Výzkumný tým doplňovala jako jeho neoddělitelná členka, laborantka a později technická asistentka, paní Evženie Kellnerová.

Ke Krutově škole se hlásí opodstatněně také profesor Jan Peňáz, přestože od počátku vedl vlastní laboratoř a vytvořil samostatnou odnož této školy. Peňázovými odchovanci jsou mimo jiné profesor Bohumil Fišer, profesorka Nataša Honzíková i kardiolog profesor Bořivoj Semrád. Není bez zajímavosti, že Peňáze k tematice, kterou celý život sledoval, přivedl za svého krátkého působení v Brně Otakar Poupa. Kruta od počátku viděl Peňázův obrovský talent a nechával mu naprosto volnou ruku. Peňáz v ničem jeho očekávání nezklamal a vyrostl v mezinárodně uznávaného odborníka v oboru řízení krevního oběhu.

Od roku 1962 působí na Fyziologickém ústavu docent Miloš Kukleta. Od začátku se věnoval otázkám psychofyziologickým, zejména procesům učení a paměti. Nebyl tedy ve výzkumu přímým členem Krutovy školy. Přesto vyrůstal v jejím ovzduší a plným právem k ní patří.

Profesor Kruta si o každém udělal beze spěchu, uvážene dokonale obrázek a odhadl jeho perspektivy. Ty, kteří jej nepřesvědčili, přiváděl se vši noblesou a taktem postupně k poznání, že se jinde uplatní lépe. Tak cílevědomě formoval personální složení ústavu podle svých představ i proti kádrovým tlakům. Vždycky se přitom snažil, aby ti, co odcházeli, mohli na svá léta na Fyziologickém ústavu vzpomínat v dobrém.

Jen jednou zakročil rázně a nekompromisně, když vyšlo najevo, že již zmíněný, stranou dosazený asistent se opakovaně na ústavu dopouštěl mravnostního deliktu. Nepomohly přímluvy ani z nejnějnějších míst a musel odejít. Pochopitelně se jako jediný ke Krutově škole nehlásil. Po létech, až bude Krutovi nejhůř, nadejde jeho den a přiloží si poleno.

Studenti zpravidla ctí ty učitele, kteří jim imponují odbornou úrovní, zásadovostí, charakterem. To nesporně profesor Kruta beze

zbytku splňoval a také pro to požíval velké vážnosti. Srdečný vztah však studenti získají spíš k tomu, kdo s nimi dovede lidsky komunikovat, sestoupit k problémům jejich generace a získat si tím jejich důvěru. V tom Kruta nebyl zrovna ten nejtýpickejší příklad. Zachovával si jistý odstup. Při počtu studentů v ročníku kolem 300 to ani jinak nebylo dobře možné.

Pan profesor měl se studenty kontakt jen při přednáškách – skoro celou látku přednášel dlouhé roky takřka sám – a pak při zkouškách. Jeho přednášky nebyly zvláště oblíbené, byly obsahově hutné, neodlehčené nějakou historkou, vtípem, osobní vzpomínkou. Navíc trpěly zvláštní dikcí, nečekanými přechody z pianissima do forte a naopak. Když však byly jeho přednášky vydány jako skripta tiskem, jejich skvělá odborná i didaktická úroveň byla na první pohled zřejmá.

Rigorózum z fyziologie uzavírá dva roky mimořádně náročného teoretického studia medicíny. Čtvrtina studentů zapsaných do prvního ročníku tento práh za Krutovy éry nikdy nepřekročila. Ti, co se o to pokoušeli, přicházeli pobledlí a vystrašení pověstmi o obtížnosti zkoušky. Pan profesor zkoušel trpělivě od rána do večera. Dovedl dlouho čekat na odpověď, i když bylo zřejmé, že čeká marně. Byl přísný a objektivní. Prominul detail, ale neodpouštěl nepochopení principu. Chtěl vždycky, aby student měl představu – jak s oblibou říkal – o funkční architektuře organismu. Nikdo si na něj nepřišel. Dovedl za chvíli vyhmátnout, co studentovi zůstalo utajeno, a odhalit mnohomluvné polopravdy. Ty bývají nejhorší. Jednou si posteskl: „*Víte, když je po zkouškách, musím celou látku znovu projít, protože jsem za těch pár dní slyšel tolik pitomostí, až jsem z toho znejistěl.*“ Dospěl-li k názoru, že student svým intelektem a předpoklady na lékařské povolání nestačí, byl nesmlouvavý. Říkával: „*Já si jen představím, že takový člověk by měl léčit mě nebo mé příbuzné, a už je venku.*“

Neprojevoval tím službu jen samotné medicíně. Jednou po návratu z Paříže vyprávěl, jak se k němu v letadle nadšeně hlásila letuška. „*Pane profesore, tak ráda vás vidím. Ani nevíte, jak jsem vám vděčná, že jste mě tehdy z fyziologie vyhodil. Mám teď tak krásné povolání!*“ To Krutu utvrdilo v přesvědčení, že spravedlivá nedostatečná je přímo dar z nebes.

Studentky zpočátku zkoušely u rigoróza odvést pozornost pana profesora přednostmi, kterými je obdařila příroda. Když to jedna z nich poněkud přehnal, přiměla Krutu k výroku: „*Paní kolegyně, nemohu si vaše chování vysvětlit jinak, než že mě chcete znásilnit. Ať tak či*

onak, máte nedostatečnou.“ Studentky brzy přestaly s touto taktikou počítat. Také na žádné protekce nedal. Bez nejmenších rozpaků nepustil ani při třetím pokusu syna jednoho člena profesorského sboru fakulty. A jak byl v ráži, ještě panu otci do telefonu hrozně vynadal. Stačilo pár takových příhod, jež se rychle rozšířily, a další pokusy o intervence ustaly.

V. Na vrcholu

Viděli jsme, že profesor Kruta to neměl v Brně ze začátku vůbec lehké. Na odjínud příšle se tu hledělo podezřavě, jak už je typické pro českou xenofobii. Straníkům na něm vadily jeho bohaté zahraniční styky, emigrace za války, zvláště příslušnost k RAF, a jistý odstup k nim samým. Jeho prosazování odborné úrovně zase bylo solí v očích těm méně schopným. Navíc někdo pustil do světa fámou, že má židovské kořeny. A to vždycky někomu vadí. Ale on si svou zásadovostí a přímostí postupně krůček za krůčkem získával respekt, jak lidem docházelo, že mu jde vždy o princip a ne o osobní prestiž. Kruta to jistě cítil a tak zanedlouho nabyl přesvědčení, že Brno nebude působiště jen přechodné. Rozhodl se proto, že dříve nebo později i s rodinou do Brna přesídlí.

V tom se na něj jednou usmálo štěstí. Dostal přidělen byt ve velké funkcionalistické vile na úpatí Žlutého kopce. Před válkou by měl svůj ústav jen přes ulici. Teď to také nebylo daleko, sotva kilometr. Původně zde bydlela rodina profesora Právnické fakulty Masarykovy univerzity a poválečného ministra dr. Jaroslava Stránského a v letech 1939 až 1941 tehdejší dirigent brněnské opery Rafael Kubelík. Vila stojí na strmém svahu, vyjít k ní po schodišti za náledí býval sportovní výkon. Z interiéru dýchal niterný vztah k historii a ruka sběratele. Vedle jídelny byla malá pracovna s knihovnami na všech stěnách až do stropu. Z jídelny se přímo vstupovalo do okrasné zahrádky, které vévodila nádherná magnolie. Na jaře, když rozkvetla, pan profesor zval všechny své přátele a známé, aby se jí přišli spolu s ním obdivovat.

Do ústavu chodil dvakrát denně tam a zpět. Ráno po osmé přišel, v poledne odskočil domů na oběd a pak se vrátil, aby pracoval až do večera. Ústav opouštěl jako poslední. Zpočátku o sobotách dodržoval tentýž režim, v neděli přicházel jen dopoledne. První roky si nevybíral dovolenou. Vyčerpat všech osm týdnů zákonné dovolené považoval za nemravnost a žádný z jeho asistentů by se toho také ani neodvážil. S odstupem času se zdá, že to byl způsob jemu vlastní a přirozený, jak čelit stresům, které se na něj ze všech stran neustále valily.

První, když ráno přišel do ústavu, byl obřad ranní kávy. Nasypal odměrku do tureckého mlýnku a zvolna jím otáčeje prošel alespoň ve svém podlaží všechny pracovny, poptal se, co je nového a co se ten den chystá. Během dne se snažil najít chvílku, aby třeba jen nahlédl i do dolního patra, do praktik, do dílny. To mu stačilo, aby měl dokonalý přehled o tom, co se na ústavu děje, a přitom nikdo neměl pocit, že mu šéf stojí za zády a kontroluje jej. Byl to vzor taktního vedení ústavu, jehož výsledkem bylo vědomí svobody a za to dobrovolná, přísná kázeň.

Někteří vedoucí pracovníci se domnívají, že jim dodá na velikosti a důležitosti, mají-li přesně stanovené a dodržované hodiny pro takzvaný styk se stranami a jsou-li neprodyšně střeženi hrází sekretářek. K profesoru Krutovi se mohlo přijít kdykoli, pokud nešlo o nějakou evidentní malichernost. Vyslechl, poradil, v krajním případě požádal o hodinku dvě odkladu návštěvy, byla-li domácí. Když šlo o sdělení výsledku nějakého pokusu, zejména byl-li na něm sám nějak účasten, vše odložil a debata se mohla protáhnout libovolně dlouho.

Krátce po příchodu do Brna Kruta našel vědecké fórum, po jakém při své potřebě kritické výměny názorů toužil. Byla to Biologická společnost, kterou na půdě brněnské lékařské fakulty založil ve dvacátých letech Edward Babák a v jeho duchu ji udržoval a vedl až do svého odchodu do Prahy v roce 1935 Vilém Laufberger. Po válce rychle ožila a představovala opět společnost, kde se poprvé zveřejňovaly nové výsledky z laboratoří, referovalo se o objevech v zahraničí, živě se debatovalo a své první ostruhy tu získávala mladá generace. Kruta do Biologické společnosti okamžitě zapadl a cítil se tu jako ryba ve vodě také proto, že to byla společnost, která od počátku udržovala nejtěsnější kontakty s francouzskými kolegy. Kruta se brzy stal jednou z jejích vůdčích osobností vedle K. Žlábků, F. Herčíka, V. Uhry, J. Štefla, S. Hraběte, M. Píši, J. Kříženeckého. V letech 1961 až 1963 jí předsedal.

V Brně brzy objevil ještě jednu podobnou společnost, i když rozsahem a vlivem skromnější. Byli to lékaři a přírodovědci hluboce zaujatí pro dějiny vědy a medicíny. Mezi nimi se mu stal blízkým docent Vítězslav Orel, zanícený mendelovský badatel a zejména zdravotní rada dr. Vladimír Zapletal a internista dr. J. Obrmajer. Z jejich společné iniciativy vznikl v roce 1957 při Muzejním spolku Kroužek pro dějiny lékařství a v roce 1965 Biologicko-lékařská sekce Společnosti pro dějiny věd a techniky. Dr. Obrmajer byl Krutovým osobním lékařem a V. Zapletal s ním zase spolupracoval na všech historiografických studiích.

Důsledkem Krutova zakotvení v Brně bylo mimo jiné to, že ještě v roce 1953 rezignoval na své dosavadní místo vedoucího Fyziologického oddělení Ústavu tělovýchovného lékařství v Praze. Své působení tu završil vskutku impozantně – vydal se svými dvěma spolupracovníky V. Seligerem a Z. Hornofem vysokoškolskou učebnicí *Úvod do fyziologie tělesných cvičení*, první svého druhu u nás. Byla na svou dobu skutečně jedinečná a sloužila celé generaci posluchačů Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy.

V tomtéž roce Kruta organizoval a předsedal druhému celostátnímu sjezdu fyziologů, farmakologů a biochemiků v Brně. Byl to sjezd na naše tehdejší poměry mamutí. Kruta se tohoto úkolu zhostil bezchybně a v odborné společnosti potvrdil svou pověst výborného organizátora.

Následujícího roku se soustředil na psaní tří velkých kapitol do nové celostátní učebnice fyziologie (srdce, metabolismus a výživa, svalstvo a smysly). Přitom nevynechal žádnou příležitost k účasti na sjezdu nebo konferenci s tematikou mu blízkou. Byl vysloveně typem badatele, který atmosféru velkých setkání miluje, vyžívá se v ní a považuje ji za nenahraditelnou hnací sílu vědy.

Vědecká rada Lékařské fakulty, jejíž většina členů si přes všechnu mizérii doby zachovávala odbornou a morální úroveň, si brzy uvědomila, jakou v něm získala posilu. Otevřeně jej sice málokdo podpořil, ale imponovala jeho zásadovost, s níž neváhal pranýřovat vnášení všelijakých stranou posvěcených neřádů do akademického života. Nakonec i ti režimu nejoddanější pochopili, že není schopen hlásat něco, o čem není skálopevně přesvědčen, a že na jeho slova stejně vždycky dojde. A tak se tu a tam začaly objevovat projevy jistého ocenění. Když se v roce 1954 Katedra fyziologie zase osamostatnila, Kruta se stal jejím vedoucím. Následujícího roku jej Vědecká rada už potčila titulem „Vzorný pracovník Lékařské fakulty“.

V roce 1955 bylo profesoru Krutovi zjištěno onemocnění cukrovkou. Od té doby jeho rannímu obřadu kávy předcházelo stanovení cukru v moči, které si sám dělal. Držel dietu, ale své pracovní nasazení nijak neomezil. Časem však musel ustoupit spojenému tlaku své rodiny a všech svých známých i spolupracovníků, aby si alespoň vybíral dovolenou. Jezdil pak, nebylo-li vyhnutí, v létě na tři týdny do Mariánských Lázní. Brával si plný kufr knih a vracel se nejméně s jedním hotovým rukopisem: Trávit tři týdny jen léčením by považoval za hříšnou ztrátu času.

12 Vladislav Kruta přednáší v září 1960 o Jiřím Procháskovi v Plzni. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

Jeho komplikovanou situaci na fakultě dobře ilustruje historie jeho doktorátu věd. Když byl tento titul u nás v roce 1955 zaveden, špičkoví badatelé jej mohli získat po prověření všech zásluh bez oficiální obhajoby. Kruta byl mezi prvními Vědeckou radou takřka jednomyslně navržen, ale sítím ideologických prověřovatelů neprošel. Ani k obhajobě jej nechtěli připustit. Teprve v roce 1961 se zřejmě jeho velký doktorát nedal už svévolně zdržovat. Kádrové oddělení děkanátu si vyžádalo od politicky spolehlivých autorit posudky. Všechny vyznívají velice pozitivně. Ve zřejmé snaze mu pomoci obcházejí jeho politické názory po špičkách. Vyzdvihují jeho vysokou odbornou úroveň, mezinárodní věhlas, válečné i poválečné zásluhy, píli, skromnost a vlastenectví. Za všechny budiž citováno z osobitého posudku profesorky Heleny Raškové: „(...) Když jsme Krutu viděli po válce poprvé, připadal nám změněný, měl plno organizačních starostí a tehdy v roce 1945 neměl čas pro vědu, my ostatně také ne. Měl četné výhrady proti komunistům, totiž hlavně proti některým osobám, které znal z Anglie, hlavně proti Šlingovi, o kterém říkal, že je lump a jak je možné, že

13 Profesor Vladislav Kruta v laboratoři při preparaci žáby v roce 1960. Foto: M. Budík.

strana dopustí, že má u nás takové místo. Ukázalo se pak, že v této věci měl plnou pravdu. (...) Je to člověk čestný. Zdá se uzavřený, ale to je jenom povrch. Je to vlastenec, to jest jeho národ a vlast mu jsou nade vše a nikdy by nezradil, i když v té či oné věci má odchylný názor. Po stránce odborné je dnes asi náš nejlepší fyziolog na lékařských fakultách vůbec. (...) Hodnost doktora věd mu v podstatě patřila bez obhajoby. Vždycky jsem si ho nesmírně vážila jako čestného bezpartijního vědce a člověka.“

Nakonec se obhajoba konala 17. května 1962 před Vědeckou radou Lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Kruta předložil vedle souboru prací z poslední doby svoji monografii *Několik pohledů na srovnávací fyziologii srdce a oběhu krevního* z roku 1958, v níž programově navazuje na E. Babáka. (V příloze z ní otiskujeme první čtyři strany. Tento zajímavý a vzácně srozumitelný text ukazuje Krutu jako fyziologa s jeho vždy tak zdůrazňovaným zaměřením na fyziologii srovnávací a současně též jako historika lékařství.) Oponenty mu byli Vilém Laufberger, který jej už v roce 1938 habilitoval, František Karásek, který jej k oběhové problematice po promoci přivedl, a Karel Wenig, profesor srovnávací fyziologie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Není třeba zdůrazňovat, že obhajoba byla suverénní.

Ale vraťme se ještě o pár roků nazpět. S postupem času narůstaly Krutovy úkoly co do objemu i šíře. Od roku 1956 byl členem redakčních rad obou fyziologických časopisů, vydávaných Akademií věd, *Československá fyziologie* a *Physiologia Bohemoslovaca*. V roce 1959 byl poprvé zvolen předsedou Československé fyziologické společnosti a stal se jejím zástupcem v Mezinárodní unii fyziologických věd (IUPS). V roce 1961 byl zvolen předsedou Biologické společnosti, kterou po válce pomáhal obnovovat. Vydobyl si již také pověst vynikajícího historika medicíny svou kritickou edicí Purkyňova díla a četnými objevnými pracemi o něm. S kruhem spolupracovníků, které dokázal kolem sebe soustředit, se mu podařilo nalézt a publikovat řadu do té doby neznámé korespondence a rukopisů, považovaných za ztracené (například mimořádně významný spis o lidské mluvě) nebo osvětlujících začátky Purkyňovy vědecké dráhy. Na těchto Krutových studiích se projevila jeho heuristická důslednost a kritičnost. Stejně objevná je jeho kniha o Jiřím Procháskovi, výsledek dvacetiletého historiografického bádání. Jako mezinárodně uznávaný odborník byl v roce 1957 zvolen členem americké společnosti History of Science Society a v roce 1962 členem obdobné francouzské Association Internationale d'Histoire de la Médecine.

14 Medaile na rektorském řetězu Univerzity J. E. Purkyň z let 1962 až 1990 podle ideového návrhu Vladislava Kruty. Na averzu je použit Purkyňův reliéf od Václava Myslíbeka, na reverzu Crickovo-Watsonovo schéma kyseliny deoxyribonukleové a Purkyňovo heslo *Scientia est potentia*. Archiv Masarykovy univerzity.

Ten obrovský objem práce, vědecké ve dvou oblastech, organizační jak na fakultě, tak v odborných společnostech, i redakční, zvládal jen díky udivující výkonnosti. Spánku mu stačilo nejvýš pět hodin denně. Jinak všechn čas vyplnil prací. Samozřejmě to bylo na úkor zdraví i rodiny, jejíž tíže ležela takřka úplně na bedrech jeho manželky.

V roce 1956 se Kruta zúčastnil XX. kongresu Mezinárodní unie fyziologických věd v Bruselu. Vrátil se nesmírně vzrušen třemi objevy ze sfér jeho zájmů, o nichž se tam referovalo: o organizaci neuronových sítí v mozečku, o molekulárním mechanismu svalového stahu a o elektrofyzologii srdeční buňky. Po návratu o tom hned přednášel a při první příležitosti to i zkoušel u rigoróza. Ale jako úplné zjevení na něj zapůsobila přednáška o reduplikaci kyseliny deoxyribonukleové, v níž se skrývá dědičný kód. Byl skálopevně přesvědčen, a nemýlil se, že Crick a Watson za to v dohledné době dostanou Nobelovu cenu.

V padesátých letech začalo být čelným akademickým a hlavně stranickým funkcionářům jméno Masarykovy univerzity čím dál nepo-

hodlnější. Nejprve Masaryka vypustili a pak jej nahradili slovem – Brněnská. Nakonec se rozhodli, že musí mít jméno někoho, kdo se současné epoše jeví z nejzasloužilejších. Padl návrh na Klementa Gottwalda. Když se to na univerzitě proslechlo, mezi normálně myslícími lidmi zavládlo zděšení. Být to o několik roků dříve, nikdo by se neodvážil ani hlesnout. Ale v roce 1960 už přece jen na kultu osobnosti lpělo jisté ódium a o věci nebylo předem rozhodnuto.

Byl to Vladislav Kruta, kdo se projevil jako muž činu. Přesvědčil tehdejšího rektora Theodora Martince, že univerzity by se neměly jmenovat podle politiků, a navrhl, že nejvhodnější by bylo univerzitu pojmenovat po vědci nesporně světového významu, osobnosti po všech stránkách nezpochybnitelné, po Janu Evangelistovi Purkyně. Návrh byl vedením univerzity přijat a lze to považovat za ten nejkonečnější, zcela praktický výsledek Krutova purkyňovského bádání.

Tím to však ještě neskončilo. S přejmenováním univerzity byla na stole otázka nových univerzitních insignií a medailí. To byl pro Krutu, výborného znalce medailérství, úkol jako stvořený. Předsedal komisi (dalšími členy byli profesori V. Richter a E. Milén), která navrhla pro averz zmenšenou repliku Purkyňova profilu od Václava Myslbeka. Na reverzu si představoval symbol největšího objevu tohoto století, jenž ho od bruselského kongresu přímo fascinoval. Správně odhadl, že poznání principu dědičnosti na molekulární úrovni už sotva bude něčím předstiženo. A tak navrhl, aby to bylo schéma dvojité šroubovice kyseliny deoxyribonukleové. Výtvarné řešení reverzu navrhl P. Bravený, provedením medaile byl pověřen kremnický sochař A. Peter a v roce 1965 ji začala razit tamější mincovna. V té době byl profesor Kruta ustavičně na cestách mezi Brnem a Kremnicí. I když brněnská univerzita od roku 1990 opět nese Masarykovo jméno a má na rektorském řetěze znovu jeho portrét, historická purkyňovská medaile zůstává její pýchou a skvostem českého medailérství. Je to zásluha Krutova.

Systematičnost se nemusí projevat jen úhlednými šanony a čísly jednacími. Dokonce se může skrývat za zdánlivým chaosem. Příkladem může být systematičnost pana profesora. Jeho pracovní stůl byl navrstven separáty, knihami, korespondencí všeho druhu, rukopisy. Když už se nedostávalo horizontálních ploch ani pro čtvrtku papíru, dal přinést další stůl. Kupodivu věděl, co v kterém stohu papíru je. Jen vzácně jeho přehled na chvíli selhal a to říkal: „*Někde to zmizelo v hlubších geologických vrstvách.*“ Stejný přehled měl o ústavní knihovně. Kdykoli se někdo pídil po nějaké časopisecké publikaci či

pouhém údaji, Kruta to během několika minut našel díky obdivuhodné paměti.

Knihovnu Fyziologického ústavu velkoryse založil a začal budovat v roce 1919 Edward Babák. Jeho následovníci Josef Petřík a Ludvík Drastich v tom pokračovali a ve chvíli, kdy nacisté uzavřeli české vysoké školy, tato knihovna byla skutečně vzorová. Sotva se začala vzpamatovávat z válkou způsobených ztrát (naštěstí nevelkých), totalitní režim ji, stejně jako takřka všechny ostatní knihovny, odsoudil k podvýživě a postupnému vyhladovění. Profesor Kruta vyvíjel i za této situace nesmírné úsilí, aby knihovna nestrádala a pokud to bylo možné, dále rostla. Významnou pomoc mu v tom poskytoval jeho přítel z dob, kdy spolu za války připravovali pomoc UNRRA, česko-americký kardiolog docent Josef Brumlík. Kruta mu opatroval a posílal na kinofilmech českou beletrii a oplátkou dostával pro ústav odbornou literaturu.

Přesto všechno se knihovna jednostranně plnila povinnými přírůstky sovětské literatury, vesměs pavlovské, a v šedesátých letech už bylo z prostorových důvodů nutné knihovnu reorganizovat. Byla totiž dosud stěsnána do menší místnosti, přiléhající k profesorově pracovně. V další, mnohem větší místnosti, takřka prázdné, seděla sekretářka. Kruta rázně odmítal návrhy a prosby, aby se knihovna a sekretariát vyměnily, že bude mít sekretářku blíž k ruce a knihovna se může stát i studovnou. Přičítalo se to jeho konzervativnosti. A tak když jednoho léta Kruta odjel do lázní, pracovníci ústavu se rozhodli, že pana profesora postaví v zájmu ústavu a logiky věci proti jeho vůli před hotovou věc. Když se vrátil z lázní a uviděl, co se stalo, moc se rozzlobil. Ne z konzervativnosti, nýbrž proto, že byl narušen jeho systém, který mu umožňoval v knihovně dokonalou orientaci. S organizátory vzpoury několik týdnů nemluvil. Ale nakonec si přece jen zvykl a mlčky výhody novému uspořádání přiznal. Dodnes se už nezměnilo a nikomu ani nepřipadne možné, že to mohlo být kdysi jinak.

Bez zmínky o Krutově nevšedním citu pro jazyk by obraz jeho osobnosti byl neúplný. Leckdy jeho žákům bylo proti srsti, když jim opakovaně vracel rukopisy k přepracování s připomínkami, podle jejich názoru puntičkářskými. Sám šel příkladem v několika směrech. Především to byla jeho bezchybná, kultivovaná čeština. Jazykovou nedbalost neváhal kritizovat, ať šlo o kohokoli, a nejen v psaném textu. Byl proslulý tím, že hned na místě pranýřoval, když někdo užil v přednášce výrazu zřetelně hovorového nebo náležejícího do labora-

torního slangu. Přitom nešlo jen o češtinu. Soustavně upozorňoval na terminologickou povrchnost, dosti běžnou hlavně u amerických autorů. Když v roce 1958 spoluobjevil univerzální, snadno stanovitelnou míru srdeční stažlivosti – časový průběh její obnovy mezi stahy – dva týdny chodil a přemýšlel, jak ji nazvat. Říkal: „*Mnozí by publikovali první, co je napadne, ale ten název musí být výstižný, srozumitelný a internacionální.*“ Pro novou funkci navrhl termín restituce. Mimo jiné i díky tomuto přílehlavému výrazu získaly hned první publikace týkající se tohoto děje mezinárodní ohlas a slovo restituce se užívá v původním smyslu všude na světě dodnes. Jeho pečlivost ke každému výrazu se zvláště projevila, kdykoli formuloval název nějaké publikace. Říkal tomu zásada tuctu titulů. Všechny varianty, jak mu přicházely na mysl, zapsal, a teprve když překročil desítku, začal škrtnat, vybírat a třídít, až našel ten stručný, přílehlavý, zkrátka ten pravý název.

Literární styl vědeckých pracovníků kolísá mezi dvěma krajnostmi, od upovídánosti po nesrozumitelnou hutnost. Krutův styl byl vyvážený, věcný, logický, tempem a rytmem přizpůsobený obtížnosti pasáže. Jeho texty, to byla malá literární díla, ať česká nebo francouzská či anglická. Není se co divit, že vždycky když psal nějakou práci sám, měla mnohem větší ohlas, než když ji psal někdo jiný a on jen taktně upozorňoval na nedostatky.

Profesor Kruta si pěstil svůj literární styl též na obrovské korespondenci, kterou stále udržoval s desítkami osob po celém světě. Vedle korespondence, kterou dostával, se zachovaly i koncepty dopisů, které odesílal. Víme proto, jakou péči každému slovu věnoval. Byl příkladem epistolografů, kteří vymírají, v poslední době vlivem elektronické pošty čím dále rychleji.

Za těmito jazykovými schopnostmi nestál jen nějaký dar od Pána-boha, nýbrž tvrdá práce, a to i ve zralém věku a i tehdy, když šlo o zdánlivé maličkosti. Stejně pečlivou práci na textech žádal také od ostatních. Projevilo se to velmi zřetelně na úrovni fakulturního časopisu *Scripta medica*, který Kruta skoro dvacet let redigoval a jehož jazykovou kulturu střežil. Za tu dobu úroveň časopisu nebývale vzrostla, stal se cizojazyčným, v zahraničí excerpovaným a odebíraným desítkami předních univerzitních knihoven v celém světě. Díky výměnné službě pak Ústřední knihovna Lékařské fakulty za něj dostávala mnoho cenných časopisů v dobách, kdy informační zdroje takřka vyschly.

Málokdo věděl, že hodně a rád četl beletrii a poezii. I to jistě přispělo k jeho literárnímu stylu. Stojí za pozornost, že ani jeho odmítavý postoj

ke komunistické diktatuře v něm neutlumil zvláštní a velmi vyhraněnou zálibu v literatuře ruské. K jeho nejmilejším autorům patřili Jesenin, Prišvin, Dostojevskij, Tolstoj i Pasternak.

Pan profesor měl též moc rád hudbu, a nejen to, on jí také rozuměl. Sám hrával v mládí na flétnu a občas i v pozdějším věku prokazoval, že ji nepřechovává jen z piety. Také u svých dětí vypěstoval lásku k hudbě. Ke standardním návštěvníkům koncertů nepatřil, na to jeho pracovní den končil příliš pozdě. Koncerty dělal doma sám. Měl na svou dobu rozsáhlou fonotéku s řadou unikátních nahrávek, které si přivázel ze svých cest do zahraničí. Někdy koncem padesátých let si s jistými výčitkami svědomí a v rozporu se svým technickým asketizmem dovolil luxus, moderní reprodukční soustavu. Začal hned pořádat hudební soaré, protože se chtěl o požitek z hudby podělit víc než jen se svou rodinou. Ty večery v kultivovaném prostředí Krutova domu v sobě měly něco ze zámecké atmosféry, plně oceněné až s odstupem let.

Ačkoliv byl spíš klidné povahy, dovedl se pěkně rozčílit a řádit, když mu něco nebo někdo pohnul žlučí. To pak všechno raději zalézalo do kouta pryč z dohledu. Jeho dětem tyto výbuchy ani po dvaceti letech nevymizely z paměti. Zmiňuje se o nich též O. Škranc v kádrovém posudku, citovaném na jiném místě. Profesor Löwy komentuje za války ve svém dopise jeho prohlivou reakci – šlo asi o to, že někomu vyčetl nedostatečné vlastenectví. Dovedl vybuchnout na vědeckém fóru – známý případ byl, když ztrhal autora za neodůvodněnou krutost pokusů na zvířatech. Nebyl k utišení, když v článku, který měl recenzovat, narazil na elementární vědecký amatérizmus – zvláště do paměti se vryla jeho reakce na článek o pouzdru Mendelových brýlí. Jedna z nejstrašnějších bouřek udeřila, když mu laborantka, přijatá na zkušenou, s úsměvem oznámila, že s krajními obtížemi získané srdce veverky ponořila do destilované vody a tím v mžiku zabila. Nelze dost dobře popsat jeho reakci na novinový článek, v němž se o sobě dočetl, že objevil ve Vratislavi korespondenci Purkyňovu s Komenským.

Nejen při výbuších smíchu či hněvu měl pan profesor hlas jako polnice. Také když studenti na ranní přednášce nedovedli potlačit známky únavy, jeho hlas bez varování zaburácel, aby přivedl jejich ducha zpět do posluchárny.

Známkou toho, že politické klima se na fakultě v šedesátých letech už zmírnilo, je také to, že Kruta už neměl tak velké problémy se schvalováním cest do zahraničí. Dnes už se našťěstí jeví jako absurdní

ona ponižující procedura, kterou musel dříve každý před takovou cestou, ostatně většinou zamítnutou, podstoupit. K jedné jeho žádosti o laskavé svolení se zachoval nedatovaný posudek, z kontextu vyplývá, že jde o rok 1950 a cestu na kongres do Kodaně. Citujeme z něj: „*Odborník politicky neuvědomělý, a proto velmi kolísavý. (...) Trpí mnoha komplexy člověka vyšlého z měšťanské bíd. Pokud se týče jeho cesty: myslím, že je možné ho pustit, již proto, že cesta nebude stát valuty a K. si může při svých jazykových znalostech přinést nové poznatky pro svou práci. Se soudružským pozdravem Lon M. v. r.*“

Konec padesátých a začátek šedesátých let byl také dobou nejplodnější Krutovy experimentální práce a růstu jeho vědecké autority. Publikace jeho týmu o samorízení srdeční stažlivosti získávaly velký zahraniční ohlas. A tak není divu, že byl pozván, aby o těchto výsledcích přednesl jeden z hlavních referátů na XXII. světovém kongresu v Leidenu (1962), rok nato v Paříži a do třetice v Praze na II. světovém farmakologickém kongresu, který organizovala H. Rašková. Do té doby byl Kruta znám hlavně ve frankofonní oblasti. Vystoupeními v Leydenu a v Praze však důrazně pronikl i do povědomí většinové anglofonní oblasti. Z přímé inspirace Krutovými klasickými pracemi a z obdivu k němu se tehdy vyznal profesor John R. Blinks z Harvardovy univerzity v Bostonu a kardiolog profesor Frits L. Meijler z Amsterodamu. Přes ně se otevřela pro Krutovu školu na dlouhou řadu let americká a holandská cesta do světa.

V květnu 1964 se profesoru Krutovi dostalo zvláštního vyznamenání, když byl pověřen slavnostní přednáškou pořádanou pro vybrané hosty pařížskou Sorbonnou v Palais de la Découverte. Mluvil o P. Flourensovi, o J. E. Purkyně a o příbuznosti a paralelité jejich vědeckého myšlení. V červenci téhož roku předsedal jako sekretář Association des Physiologistes organizačnímu výboru jejího prvního společného sjezdu s Československou fyziologickou společností v Praze a přednesl na něm jednu z hlavních přednášek.

Pan profesor si někdy v roce 1963 posteskl, že než půjde do penze, alespoň jednou by se rád podíval do Ameriky. Již rok nato se mu jeho přání vyplnilo, když byl pozván do Mexika na oslavy stého výročí založení tamní lékařské společnosti. Asi na tom měl zásluhu docent Brumlík, který patřil k zakladatelům prestižního národního kardiologického ústavu v Mexico City. V roce 1966 se Kruta v New Yorku zúčastnil konference o párové stimulaci (souviselo to s jeho pracemi o vlivu frekvence na srdeční stažlivost) a to ještě jeho cestám do Ameri-

ky neměl být zdaleka konec. Ještě téhož roku byl na pozvání Kalifornské univerzity dva měsíce v Los Angeles jako hostující profesor dějin lékařství.

Krutovy zahraniční styky se projevovaly také tím, že stále víc a víc hostů navštěvovalo jeho ústav. Od roku 1960 takřka neminul týden, aby někdo nepřijel ze Západu, z Východu či ze zámoří. Kniha návštěv se rychle plnila zápisy, z nichž Kruta musel mít upřímnou radost. Byl si vědom jedinečného významu mezinárodních kontaktů, a proto si je nenechával jen pro sebe. Postaral se, aby se do ciziny, hlavně na dlouhodobější pracovní pobyty, dostali také jeho mladší spolupracovníci. Dnes je to naprostá samozřejmost, ale že se to několikrát podařilo v době takřka neprostupné železné opony, byl vždycky malý zázrak.

V polovině šedesátých let už byla Krutova pozice na univerzitě tak silná, že se s ním počítalo do akademické funkce, nejspíš jako proděkana pro vědu. Ti, kteří mu dosud nepřáli, umkli a nepokoušeli se zabránit jeho stále odsouvanému jmenování řádným profesorem. Stalo se tak 1. května 1966. To už mu bylo 58 roků. K profesuře dostal nádvkem jmenování členem Kolegia lékařských věd Československé akademie, nejvýznamnějšího grémia svého oboru v zemi.

Za Pražského jara byl zvolen předsedou univerzitní rehabilitační komise. I tady se projevil jeho charakter. Nesmlouvavě vyřadil ty, kteří se chtěli přitom svést a zejména vytěžit nějaké finanční odškodnění. Pod jeho vedením komise usilovala rehabilitovat výlučně v rovině mravní a to mu někteří nezapomněli a za nějaký čas pěkně sečetli. Jeho tehdejší postoj dobře ilustruje v krajním rozhořčení napsaný koncept repliky na nějaký článek, který se zastával bývalého rektora Františka Trávníčka. „*F. T. je úzce spojen s křivdami, které se staly na brněnské univerzitě, jejichž byl ochotným nástrojem. (...) Přitom jeho způsoby byly mimořádně kruté, brutální, naprosto neomluvitelné u člověka jeho vzdělání a postavení. (...) Vědecký pracovník ví, že se může mýlit a je proto tolerantní – dává právo jiným, aby měli pravdu nebo se mýlili. Ty, kdo ho kritizovali, pronásledoval a mstil se.*“

Krutovy šedesátiny přišli na ústav oslavit jak tehdejší rektor Theodor Martinec, tak designovaný příští rektor Jan Vanýsek. Přijeli i jeho žáci z Prahy a z Hradce Králové. Objevili se i bývalí zaměstnanci, mezi nimi dokonce legendární pan Alexandr, první zřízenec ústavu ještě z éry Babákovy. Fakulta profesora Krutu při této příležitosti vyznamenala Zlatou pamětní medailí, což u bezpartijního a navíc nesmlouvavého kritika poměrů nemělo precedens.

15 Profesor Vladislav Kruta přebírá z rukou představitelů prezidia Československé akademie věd v Praze v červnu 1968 Stříbrnou plaketu J. E. Purkyně za zásluhy o rozvoj biologických věd. Foto: J. Plechatý.

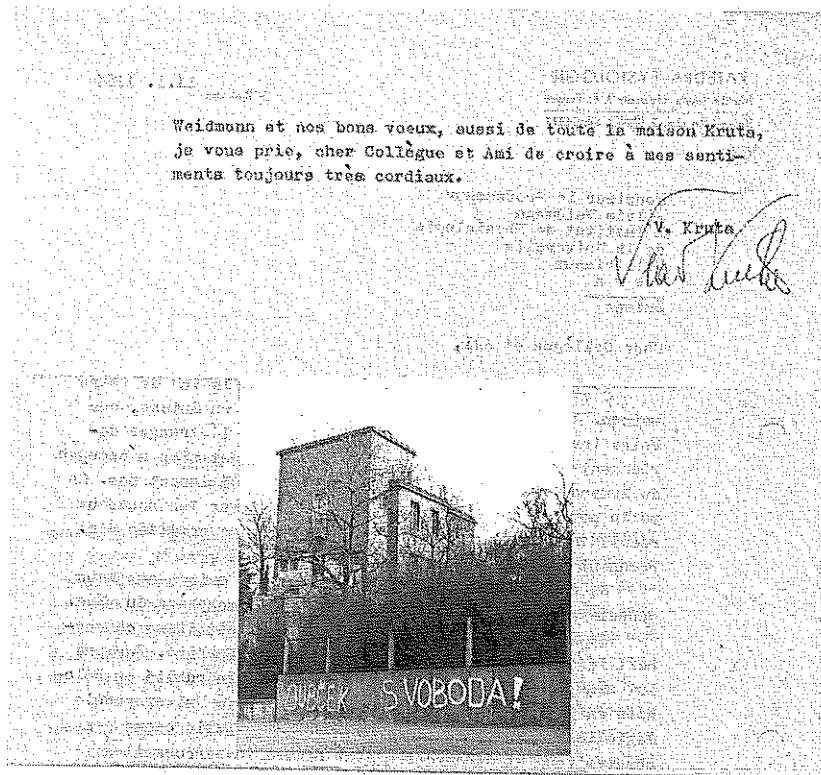
Ale ještě nedlouho předtím se chystaly události, které měly zásadně změnit jeho další život. Na počátku stála čirá náhoda. V červnu 1968, krátce před uveřejněním Vaculíkova článku *2 000 slov*, se konal v Hradci u Opavy sjezd Lékařské společnosti. Kruta byl na něj pozván, ale složitě vlakem cestovat na sever Moravy se mu moc nechtělo, a tak se

16 Vladislav Kruta se svými syny při oslavě svých šedesátých narozenin na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty brněnské univerzity v září 1968. Archiv Zdeňka France.

rozhodl, že nikam nepojede. Jak už osud dovede zažertovat, potkal se v ty dny s docentem Bednaříkem, budoucím děkanem předlouhé normalizační éry. Řekl Krutovi, že se chystá do Hradce, a nabídl mu, že jej sveze autem. Kruta tu nabídku přijal. Z onoho sjezdu zůstalo v trvalé paměti hlavně to, že se tam objevili O. Poupa a J. Brod s čerstvou peticí na podporu *2 000 slov*. Kruta byl mezi prvními, kdo se připojili, a petici podepsal, neshledávaje na textu nic, s čím by nesouhlasil. Navíc zprostředkoval též podpis Vanýskův.

Začátkem srpna 1968 byl Kruta spolu s P. Braveným pozván na významné vědecké setkání „Gordon Conference“ v New Hampshire a o čtrnáct dní nato na XXIV. světový kongres fyziologů ve Washingtonu. Na týden, co mezitím zbýval, odjel do Montréalu, kde se konal výroční sjezd jeho Association des Physiologistes. Tam jej také zastihla zpráva o okupaci Československa. Do Washingtonu přijel na nejvyšší míru vzrušen v zřejmé předtuše, že se jeho osudy opět začínají zauzlovat. Na kongresu přednášel, předsedal jedné sekci, ale spolu s ostatními

17 Závěr dopisu Silvio Weidmannovi z 11. 2. 1969, k němuž Kruta připojil současnou fotografii svého domu na Tvrdého ulici, aby dokumentoval pookupační atmosféru v Československu. Archiv Pavla Braveného.

Čechoslováky prožil ty dny jako v nějakém tranzu. Bylo tam mnoho zajímavého ke slyšení, věda však šla úplně stranou. Zvláště po plamenném projevu sira Johna Ecclese na zahájení kongresu se všechny hovory stáčely na téma okupace. To byl pojem, s nímž Kruta spojoval emigraci, a pomyšlení na něco takového teď bylo dvojnásob tísnivé. Bylo mu právě šedesát, nekypěl zrovna zdravím a jeho rodina byla mnohočetně vázána na domov. Ale to hlavní, co také mnohokrát vyslovil jako své krédo, bylo, že jeho místo je zde, v této zemi, a jeho poslání je odevzdat příští generaci alespoň kousek ducha svobody, za niž celý život bojoval.

V první polovině roku 1969 Kruta neměl čas moc přemýšlet o možných následcích okupace a svého podpisu na petici 2 000 slov. Stal se

18 Vladislav Kruta při zahájení Mezinárodního symposia ke 100. výročí úmrtí J. E. Purkyně, jehož byl prezidentem (1969). Po jeho levici je profesor F. Šantavý z Univerzity Palackého v Olomouci. Archiv Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity.

předsedou České fyziologické společnosti po rozdělení Československé. Stál u jejího kormidla najednou sám, když její jednatelka O. Hudlická emigrovala. V čele její delegace položil v Praze věnec k rakvi Jana Palacha. Byl zvolen do předsednictva Československé společnosti pro dějiny věd a techniky a zároveň se stal předsedou její brněnské pobočky. Úkolů víc než dost.

Ale to hlavní, co plně zaměstnávalo jeho mysl, byla příprava mezinárodní konference ke stému výročí úmrtí Jana Evangelisty Purkyně. Konference se konala začátkem září v pražském Karolinu a účastnila se jí hvězdná reprezentace v čele se dvěma nositeli Nobelovy ceny sirem Johnem Ecclesem z univerzity v Buffalo a profesorem Ragnarem Granitem z Karolinska Institutet ve Stockholmu. Světoznámé kapacity z různých oblastí medicíny vzdaly hold všestrannému objevitelskému duchu Purkyňovu. Kruta ještě stačil všechny příspěvky vydat ve sličné knize v české a anglické mutaci v roce 1971. Konference proběhla bezchybně, i když nad ní viselo mračno neblahé okupace. Všichni dobře věděli, v jaké situaci je Kruta – duše celého podniku –

a vyjádřili mu nepokrytě své sympatie. Byl to jeho nesporný morální triumf a on jej pociťoval jako vyvrcholení své životní kariéry před podvědomě tušeným pádem.

V posledních dnech vzdorovitého pokusu o demokracii byl navržen na prorektora, zástupce svého přítele Jana Vanýska, i na děkana. Začala však doba represí, jejichž obětí se na fakultě měli stát jako první právě tito dva signatáři *2 000 slov*.

Krutu čekaly čím dál větší potíže. Děkan profesor Robert Hladký, jedna z jeho záštít, byl zbaven funkce a na profesora Jana Vanýska byla uvalena klatba. Kruta byl vyzván, aby odvolal svůj podpis *2 000 slov*. Bylo to dilema, které jej vnitřně strašně trápilo. Věděl, že neodvolá-li, hněv mocných nedopadne jen na něj, o nějaké osobní existenci potíže mu nešlo. Ale obával se v první řadě o děti, dvě mladší ještě studovaly na brněnské univerzitě a režim měl vždy ve zvyku mstít se na dětech. A pak tu byl ústav a spolupracovníci, tedy jeho dílo, které dvacet let s takovým zaujetím budoval a které nyní bylo ohroženo. Kdyby odvolal, je otázka, zda se s tím vrchnost, posedlá vymítáním ďábla, spokojí. Jisté je jen to, že by tím popřel své etické principy. Mnohokrát se se svým dilematem svěřil svým nejbližším. Jejich názor jej utvrdil v rozhodnutí nezlomit se. Uzavřel ty dny plné pochybností: „*Neučinil jsem nic proti své zásadě hledat vždy pravdu. Jestli jsem se však mýlil, pak ponesu důsledky. Odvoláním bych se jen vyobcoval z řad čestných lidí.*“ A tím udělal tečku za vrcholnou etapou své životní pouti.

VI. Epilog

Nový, „konsolidační“ děkan Lékařské fakulty profesor Karel Halačka si na 19. ledna 1970 pozval profesora Krutu k pohovoru, aby jej přiměl odvolat. Když neuspěl, zkusil to znovu o dva dny později. Výsledek byl stejný. Kruta ještě téhož dne sedl a napsal děkanovi své krédo, text vzhledem k vypjaté situaci obdivuhodně umírněný a prostý jakýchkoli provokativních formulací. Byl si dobře vědom toho, že jedná s rozlícenou mocí. Formulace však nezapřou, že dopis byl psán ve stavu velkého pohnutí a úzkosti.

„Vážený soudruhu děkane, jak jsem se zmínil v našich rozhovorech 19. a 21. t. m., podepsal jsem manifest 2 000 slov v přesvědčení, že přispěje k obnovení klidu a slušných vzájemných vztahů. Podepsal jsem jej téměř před 20 měsíci, za zcela jiné situace, než je dnes, pod dojmem, kterým působily křivdy minulých let, které na mne vždy těžce doléhaly (...) a domníval jsem se, že opravdu je třeba zabránit, aby se podobné nespravedlnosti neopakovaly. (...) Manifest už dnes patří historii, na niž nelze nic změnit. Nutno však usilovat o lepší budoucnost, kde biolog vidí potřebu hledat řešení nesmírně těžkých a závažných problémů, k nimž bude třeba mnoho úsilí a odvahy, semknutí všech zkušených lidí dobré vůle.

Už od dětských let jsem musel překonávat velké hmotné nesnáze a po celý život jsem těžce nesl společenskou nespravedlnost, nerovnost příležitostí a křivdy. V socialismu jsem viděl vzestup ke spravedlivému uspořádání společnosti a k postupnému napravení křivd, osvobození od strachu, splnění spravedlivých aspirací a využití schopností pokud možno největšího počtu lidí.

Svůj zásadní poměr k socialismu a protifašistický postoj jsem osvědčil tím, že jsem se v druhé světové válce účastnil zahraničního odboje a riskoval život, majetek i budoucnost rodiny. Také po válce jsem vždy pracoval pro školu a pro svůj obor v přesvědčení, že vědecké poznání a uplatňování vědeckého přístupu je důležité nejen v medicíně, ale i ve společenském životě, jak už to vyjádřil J. E. Purkyně. Vždy jsem

usiloval o nenásilná, racionální řešení a zavrhoval jsem používání hrubých, násilných prostředků, i kdyby šlo o dobrý cíl. (...)

(...) Proto také nemohu udělat prohlášení, které bych považoval za oportunistické. Neměl jsem nikdy politické aspirace, žil jsem pro svou odbornou práci, již mám rád a kterou bych si přál v čase, který mi zbývá, vhodně uzavřít.“

Po tomto dopisu děkan Krutu předvedl 27. 1. 1970 k nejvyšší instanci, nedlouho před tím instalovanému rektorovi profesorovi J. Vašků, jenž svou antipatii ke Krutovi nikdy neskrýval. Protože Kruta ani tentokrát neustoupil, dostal už 29. ledna 1970 děkanský přípis (možná stylizovaný někým jiným a děkanem jen podepsaný), jímž se navrhuje rozvázání pracovního poměru a předčasné převedení do důchodu. Ve zdůvodnění se praví:

„1) Prof. MUDr. V. Kruta DrSc. vystoupil v r. 1968 na veřejnost jako signatář výzvy ‚2000 slov‘. Tato výzva byla ihned po jejím publikování označena nejvyššími stranickými orgány za kontrarevoluční.

Tento závažný dokument prof. dr. V. Kruta nejen podepsal, ale i organizoval v Brně jeho podpisování, jak vyplývá z dopisu prof. Vanýska prof. Krutovi.

2) Antikomunistický postoj prof. dr. Kruty v r. 1968 demonstruje i jednání prof. dr. Kruty ve funkci předsedy rehabilitační komise lék. fak. UJEP v Brně. Z jednotlivých závěrů rehabilitační komise podepsaných prof. Krutou je zřejmý antikomunismus (ve velké části z nich mluví o deformacích socialismu v r. 1948). V antikomunistickém duchu píše prof. Kruta jako předseda rehabilitační komise dopis tehdejšímu děkanu fakulty. V dopise navrhuje postavit do vedení I. chirurgické kliniky v Brně MUDr. Kropáčka a při tom paušálně osočuje komunisty – učitele, že se dostali na svá místa přes spáchané křivdy (citát z uvedeného dopisu ‚Jsem přesvědčen, že provedení tohoto návrhu bude prubířským kamenem toho, zda fakulta bere otázku odčinění křivd vážně nebo je jen předstírá, poskytuje hezká útrpná slova, ale ve skutečnosti jedná tak, aby zachovala všechny posice těm, kdo se na ně přes spáchané křivdy už dostali nebo doufají dostat. Veřejnost je v těchto věcech netrpělivá a bude posuzovat fakultu nikoliv podle slov, ale podle činů‘ – 24. 6. 1968).

3) Prof. dr. Kruta přes několikrát vyzvání, aby se veřejně distancoval od kontrarevoluční výzvy ‚2 000 slov‘ ústně i písemně odmítl tak učinit. Dne 19. 1. 1970 byl k tomu vyzván děkanem lékařské fakulty.

Krátce nato dne 27. 1. 1970 i s prof. Krutou jednali osobně společně rektor University i děkan lékařské fakulty a jmenovaného podrobně seznámili s podstatou navrhovaných opatření i důvody, které je k těmto opatřením vedly. Poněvadž ani toto jednání nemělo do dnešního dne kladný výsledek a jmenovaný není ochoten se veřejně a jednoznačně od kontrarevoluční výzvy ‚2 000 slov‘ jako její signatář distancovat, není pochybnosti o tom, že nemůže zastávat nadále důležité místo vedoucího katedry a vysokoškolského učitele, poněvadž není zárukou, že bude přínosem k zajištění konsolidačního procesu na lék. fakultě.

Přesto, že plně oceňuji jeho dosavadní vědeckou činnost i jeho záslužnou práci, kterou vykonal pro poznání díla českého vědce J. E. Purkyně, domnívám se, že tato jeho činnost však v současné době jej neopravňuje k dalšímu setrvání na vysoké škole.

Dovoluji si současně upozornit, že jmenovaný je členem různých mezinárodních vědeckých institucí a společností. V této souvislosti doporučuji, aby dle uvážení ministra školství byla tato okolnost vzata v úvahu a vhodným způsobem byla přijatá opatření na příslušných místech vysvětlena.

Prof. MUDr. RNDr. Karel Halačka, děkan.“

Na tomto přípisu jsou zvláštní pozornosti hodné dvě pasáže. Za prvé Krutovo vyjádření z doby rehabilitací, které děkan považuje za tak trestuhodné, že je doslova cituje. Za druhé je to poslední odstavec, v němž děkan vyjadřuje obavu z toho, že Krutovo propuštění by mohlo vyvolat nepříznivý mezinárodní ohlas. Na Halačkovu varování se asi nikdo moc neohlížel a mezinárodní ohlas se skutečně dostavil.

Děkan, zaštitěn a podněcován, dnes už je těžké říci, zda víc stranickými orgány či rektorem, s okamžitou platností Krutu zbavil vedení katedry a prozatímním vedoucím ustanovil docenta Jana Peňáze. Tím se fakticky mnoho nezměnilo, protože Peňáz nechal profesora Krutu dál v jeho pracovně a dál v něm respektoval, stejně jako všichni ostatní, vůdčí osobnost. S rozvázáním pracovního poměru to bylo složitější, musely je tehdy schválit odbory. Ty se však profesora Kruty zastaly a vznesly námitky proti údajným formálním závadám návrhu. Podvolily se teprve začátkem března na další naléhání rektorátu. Dohoda o rozvázání pracovního poměru byla uzavřena koncem dubna s platností k 31. červenci 1970. V této krušné době pronásledování se profesor Kruta musel vzdát předsednictví jak České fyziologické společnosti tak (za velkého třesku) i lékařské sekce Společnosti pro dějiny vědy

19 Při příležitosti kongresu Association des Physiologistes v Brně 1970 Vladislav Kruta jako prezident sjezdu uspořádal doma nekonvenční večerek ve stylu moravského folkloru. Na jeho úsměvu není patrné, že prožíval nejkritičtější období svého života. Archiv rodiny Vladislava Kruty.

20 Fyziologické dny 1972 v Praze. V první řadě zleva F. Karásek (Praha), J. Antal (Bratislava), V. Kruta a J. Peregrín (Hradec Králové). Archiv Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity.

a techniky. Na druhé straně však byl ještě odměněn Cenou Československé lékařské společnosti za překrásnou a vskutku reprezentativní monografii *J. E. Purkyně 1869–1969*.

Událostmi prvního půl roku 1970 se Kruta nemohl nechat zlomit už proto, že měl před sebou ještě jeden aktuální a náročný úkol, organizovat a připravit 38. Mezinárodní kongres Association des Physiologistes v Brně. Kongres se uskutečnil ve dnech 20. až 24. července 1970, tedy týden před tím, než byl Kruta penzionován. Profesor H. Monod na to v roce 1980 vzpomíná: „Počet účastníků odpovídal míře naší úcty a přátelství k našemu kolegovi navzdory vzdálenosti a nedávným událostem. A snad to byly právě tyto události, které podnítily mnohé z nás, aby ujistili Čechoslováky o našem přátelství. Ti kteří věděli, jaká administrativní rozhodnutí dopadla na Vladislava Krutu, byli hluboce dojatai důstojností a šlechetností tohoto muže, stíhaného nepřízní.“

Hned na úvodním zasedání byl zvolen prezidentem této společnosti. Dostalo se mu, tak jako před rokem v Praze, obrovských ovací, protože všichni samozřejmě znali jeho statečný a nesmlouvavý postoj i osud. Ponížení, které pro něj noví správci školy zamýšleli, se znovu změnilo v pravý opak.

Ani potom Kruta nejevil známky nějaké rezignace. Již v září 1970 odjel do Bukurešti a Constanty, aby přednášel na 29. Mezinárodním kongresu dějin lékařství. A vskutku měl o čem hovořit. Jestliže jeho odborná aktivita v oblasti fyziologie v podstatě skončila rokem 1968, pak od té doby soustřeďoval všechny své síly na historiografii medicíny a publikoval hlavně purkyňovské studie jednu za druhou.

I po svém penzionování docházel do ústavu, ale moc se s nikým nestýkal nechtěje provokovat. Se svou bývalou sekretářkou, paní Eberhardovou, horečně pracoval na vydání posledního svazku *Opera omnia J. E. Purkyně*. Vedení školy přes všechnu zaujatost a zášť nemohlo této jeho práci upřít mimořádný kulturní význam a zpočátku se uvolilo dát mu třetinový úvazek v Kabinetu pro dějiny univerzity. Také ředitel Výzkumného ústavu pediatrického, profesor Brunecký, Krutovi nabídl menší úvazek. Bylo to od něj šlechetné a vyžadovalo to kus odvahy. Kruta nabídku s vděčností přijal a udržoval si toto útočiště až do smrti.

V listopadu 1970 dal rektor, profesor Vašků, děkanovi Lékařské fakulty pokyn, aby nějak zamezil Krutovi v přístupu na Fyziologický ústav. Samotnému Halačkovu se to muselo zdát příliš. Až za tři měsíce

a teprve na přímý popud nejhrolivějšího normalizátora na fakultě, profesora L. Malinovského, přikázal Krutovi, aby ihned uvolnil pracovnu, kterou od září 1951 pořád ještě užíval, a aby již na ústav nedocházel. Práci o Purkyňovi prý může dělat doma.

Kruta nemohl pracovat úplně bez své knihovny. Jeho bývalí spolupracovníci jej tedy tajně pouštěli do budovy zadním vchodem. Pochopitelně to neuniklo pozornosti. Rektorát proto vydal striktní příkaz, že kdokoliv by uviděl profesora Krutu na půdě univerzity, je povinen to okamžitě hlásit. Zadní vchod byl natrvalo uzamčen a všem byly odebrány od něj klíče. Další smlouva s profesorem Krutou na práci v Kabinetu pro dějiny univerzity již nebyla obnovena a ani prosba jeho vedoucího, profesora Jordána, nebyla nic platná. Jan Peňáz byl v prosinci 1971 zbaven funkce prozatímního vedoucího Katedry fyziologie a na jeho místo byl povolán z Biofyzikálního ústavu ČSAV bývalý Herčíkův asistent Ludvík Novák.

Podzim roku 1971 byl čas prověrek. Všichni učitelé vysokých škol se jeden po druhém museli zpovídat zvláštním komisím o svém postoji ke vstupu armád v roce 1968. Učitelé Fyziologického ústavu byli navíc podrobeni nátlaku, aby odsoudili profesora Krutu za jeho údajné kontrarevoluční postoje a distancovali se od něj. Všichni do jednoho odmítli. Brzy se stalo to, čeho se Kruta obával, jeho škola byla rozpuštěna. Na jiné fakultní pracoviště byl odsunut nejprve jeho nejbližší spolupracovník, docent P. Bravený, jehož Kruta ještě stačil na poslední chvíli habilitovat v naději, že se jednou stane jeho nástupcem. Brzy následoval J. Šumbera a J. Siegelová. Z. Franc musel odejít z univerzity úplně. Dovoleno bylo zůstat pro chod ústavu nepostradatelnému docentu Peňázovi za cenu, že se nebude novému vedení protivit a mladým pod podmínkou, že své pomýlení napraví.

„Svou práci bych si přál uzavřít v čase, jenž mi zbývá,“ napsal Kruta v lednu 1970. A osud jako by jej vyslyšel. Bez zmatelného přerušení pracuje dál s intenzitou, která jako by se dokonce stupňovala. Pracuje na rezortním výzkumu historie medicíny (který je kvalifikován v nejvyšší kategorii a příslušně odměněn) a dokončuje poslední XIII. svazek *Opera omnia* (jehož vydání se již bohužel nedežije). Od roku 1970 ještě publikuje 62 prací medicínsko-historických, z toho je 21 obsáhlých životopisných hesel pro americký *Dictionary of Scientific Biography*. Mezi těmito pracemi je i senzační zpráva o nálezu neznámého portrétu J. E. Purkyně, který Kruta identifikoval jako dílo jeho syna Karla Purkyně. Zvláštní osudovost v této oblasti Krutovy činnosti lze spatřovat

v tom, že svou úplně poslední historickou prací, uveřejněnou až po smrti, se opět vrací k výchozímu tématu, Jiřímu Procháskovi.

Pana profesora v posledních letech života hřálo, jak uspěly jeho děti. Nejstarší syn Václav působil jako vědecký pracovník v Archeologickém ústavu ČSAV v Praze. V roce 1971 odjel na stipendium do Francie. Oženil se tam a stal se profesorem na École Pratique des Hautes Études, předním evropským odborníkem na keltskou archeologii. Dcera Alena vystudovala muzikologii a ještě za života pana profesora po stopách svého bratra rovněž zakotvila v rodné zemi své matky. Nejmladší Vladislav dokončil studia medicíny, přestože měl na fakultě kvůli svému jménu nemálo obtíží. Pana profesora mohlo také ještě potěšit, že po dvaceti letech konečně bydlel ve svém, když se podařilo vilu zakoupit. Jistého zadostiučinění se dočkal zvolením za člena prestižní německé Akademie der Naturforscher Leopoldina v roce 1976. Ale nepřestávalo jej bolet, že jeho fyziologická škola musela zaniknout. Ještě v únoru 1977 v dopisu J. R. Blinksovi se tato křivda ozve na úvod zprávy o velkém poslání, které jej v dohledné době čeká.

Všechno se to opět seběhlo neuvěřitelnou shodou náhod. Krutův dobrý známý, farmakolog J. R. Blinks z Mayo School of Medicine v Rochesteru, pobýval v roce 1974 několik měsíců jako hostující profesor v Aucklandu. Nedlouho po návratu jej tamější proděkan lékařské fakulty profesor P. J. Scott, který věděl, že Blinks má známé v Brně, požádal o diskrétní informaci. Na farmakologii v Aucklandu působil v té době jako asistent jistý Brych, který emigroval v roce 1968 z Československa. Za nějaký čas se s náhradními doklady objevil na Novém Zélandě. Imigračním úřadům se představoval jako lékař, absolvent brněnské fakulty z roku 1964. Tento člověk vystupoval velice suverénně, působil kultivovaným dojmem a lehce si získával přízeň lidí. Postupně se však vynořovala podezření, že s jeho vzděláním není něco v pořádku. Blinks tedy napsal do Brna. Nebylo těžké zjistit, že žádný Brych mezi absolventy lékařské fakulty v Brně není veden.

Na toto zjištění profesor Kruta reagoval zcela nečekaně. Vypuzený z univerzity pár roků předtím měl tisíc důvodů na ni zanevřít. Ale on to vzal jako potupení akademické půdy, na níž kdysi tak významně působil, a dokonce jako osobní urážku. A dal se se vši energií do soukromě detektivního pátrání, co je to vlastně za člověka. Brzy zjistil, že bydlel rovnou naproti Fyziologického ústavu, takřka se mu musel dívat do oken. Že je to známý hochštapler, který zmizel a kdekomu zůstal dlužen, a ne málo. Že má už nějaké záznamy na policii. Že je

BRNO 10-2-77

Dear Professor Blinks,

It has been very nice of you to think of me - an almost forgotten man - with your good wishes which I am sending now, with a delay also to you and your family. - I often remember my colleagues and friends since I had to retire, have not been allowed to continue my work and even banished from the laboratory where I have worked 20 years. But the work in the history of physiology and medicine is a great endeavor bringing consolation and satisfaction. Another goal making the life worth-while.

Professor P. J. Scott from Auckland spoke of you during his two visits here and brought me another - rather selective - task to which I have been able to bring some new facts so that I have been invited to go to the court hearing in Auckland on the 31 May next as one of the witnesses. There are some really unexpected things in our life. I could not finish (or go on with) some aspects of the physiology of the heart muscle, a few have not been followed here and my excellent team has been dispersed, - but I could contribute to solve the problem of psychosocial, neurohumoral imbalance in the most distant country in the world.

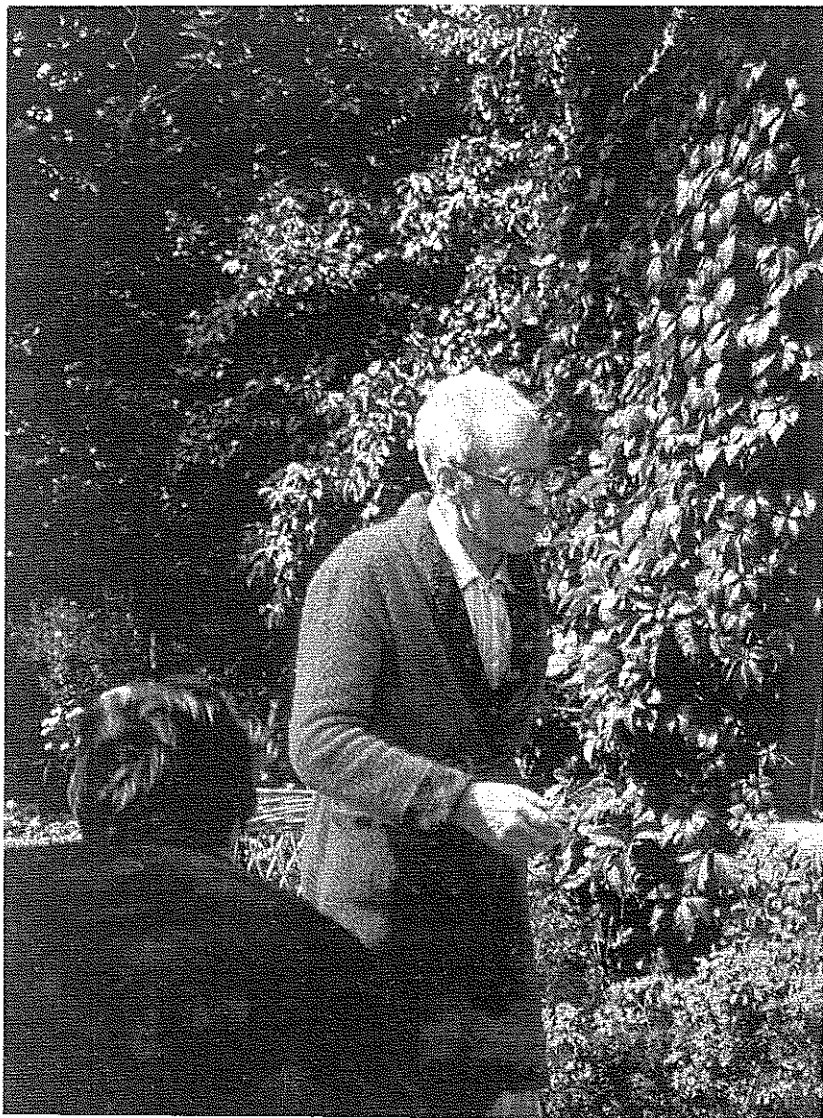
With warm regards and good recollections of our meetings - and best regards to your family
Yours sincerely
Vlad Kruta

21 Faksimile dopisu J. R. Blinksovi z 10. února 1977, v němž naznačuje svůj trpký osud a podává zprávu o blížící se cestě na Nový Zéland. Archiv Pavla Braveného.

absolventem textilní průmyslovky a s medicínou má společné jen to, že nějaký čas pracoval jako laborant v nemocnici. Všude měl pověst podmanivě vystupujícího podvodníka. Profesor Kruta tohle a mnoho dalších podrobností vypsál rovnou Scottovi, pro něhož to byly informace tak závažné, že se rozjel, dokonce dvakrát, vše ještě v Brně na místě ověřit. Paradoxní na tom je, že Krutu v této záležitosti všemožně podporovala kriminální policie, která případ Brych vyšetřovala. Státní bezpečnost nic nenamítala, protože Brych tvrdil, že všechny informace z Československa pocházejí od zavilých komunistů, kteří jej chtějí zdiskreditovat, a to o Krutovi nikomu na světě nemohlo ani náznakem přijít na mysl.

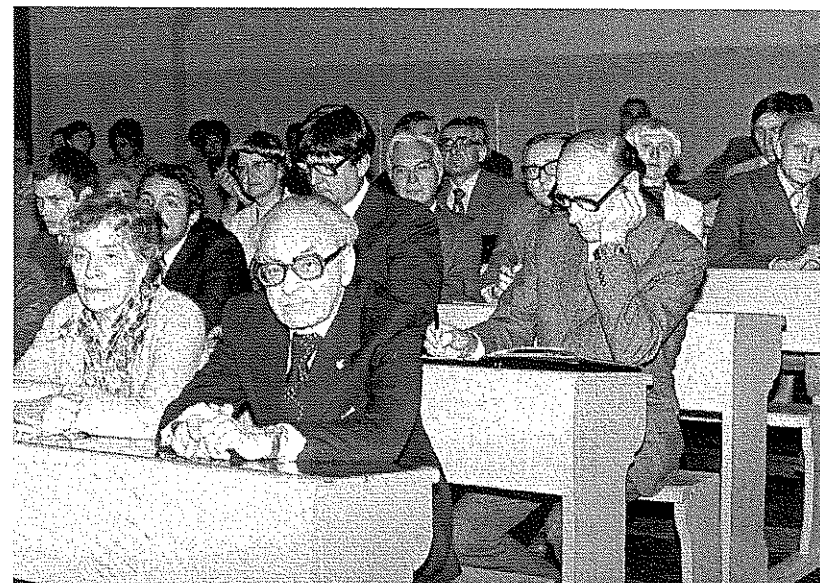
Brych mezitím získal netušenou klientelu, hlavně onkologických pacientek, které k jejich naprosté spokojenosti zcela neúčinně poléčoval. Když seznal, že to s jeho předstíraným vzděláním a šarlatánstvím vychází najevo, a že se dokonce chystá soudní proces, zmizel někam do Tichomoří, prý s pomocí vděčných pacientek. Snad tam ještě nějakou dobu pokračoval ve svém výnosném řemesle. Nicméně soud se měl konat i v Brychově nepřítomnosti a Kruta byl na něj pozván jako hlavní svědek. Takové nabídce nemohl jeho cestovatelský duch odolat, i když to s jeho zdravím bylo na pováženou. Cestu podstoupil v květnu 1977, na přelíčení plamenně vystoupil a zásadním způsobem přispěl k Brychovu odsouzení. Když už se jednou ocitl na druhé straně světa, využil toho, aby prostudoval tam uložený materiál o Purkyňově příteli, cestovateli J. Lhotském. A protože měl ještě nějaké medicínsko-historické poslánky (a spoustu dávných přátel) v Los Angeles, vzal to zpět přes Spojené státy. Vrátil se po měsíci, hrozně vyčerpaný, ale navýsost šťastný ze své nejdělsí, ale i poslední cesty za hranice.

Po návratu z cesty kolem světa se Krutův zdravotní stav očividně zhoršoval. Cévní komplikace diabetu se prohlubovaly přes veškerou péči, kterou mu věnoval jeho osobní lékař a přítel doktor J. Obermajer. Na jaře 1978 se obava z možné cévní mozkové příhody naplnila. Pan profesor ještě píše - naposledy - Fessardům 10. června: „Bohužel, letos se mi nedaří dobře a nemohu přijet na 46. zasedání, které je v Paříži a velmi pěkné. V únoru jsem trpěl poruchou rovnováhy (mozeček) a musel jsem do nemocnice. Na rehabilitaci mě umístili do Tišnova (30 km od Brna). Navzdory 10 týdnům, po které jsem tam zůstal (odřiznut od světa), odcházel jsem velice slabý, rychle se unavím a nemohu podniknout delší cestu. Tak se omlouvám, snad později.“ V dopise se ještě zmiňuje o svých následnících ve funkci generálního

22 Poslední fotografii Vladislava Kruty asi týden před smrtí pořídil za své návštěvy v Brně prof. H. Monod.

sekretáře Association pro Československo a s velkým uspokojením o svých dětech. Písmo je nevyrovnané, s mnoha chybami, vynechanými písmeny. Příznaky však přece jen ustupovaly a pan profesor se

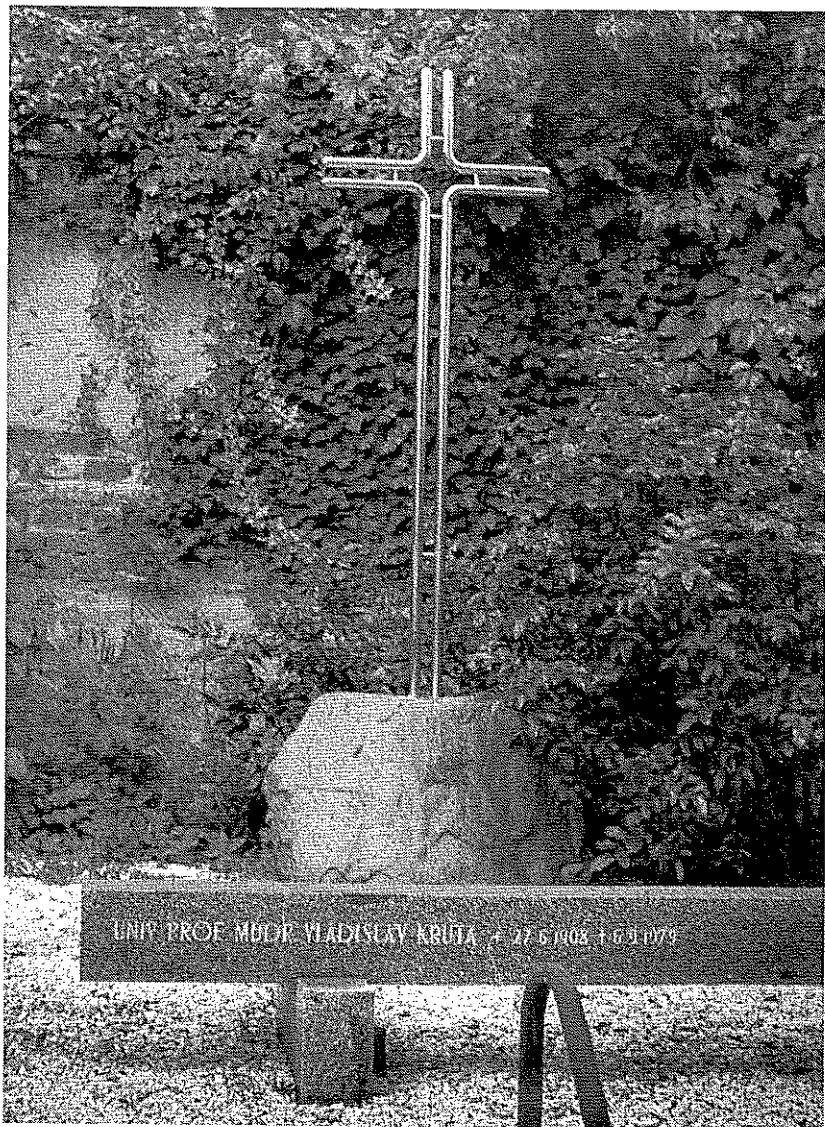

23 Fyziologické dny 1978 v Brně, poslední, kterých se Vladislav Kruta, doprovázen manželkou, alespoň na zahájení zúčastnil. Za ním v řadě příslušníci „Krutovy školy“ J. Peňáz, J. Siegelová, P. Bravený a částečně zakryt J. Šumbera. Archiv Pavla Braveného.

ještě vrátil ke své práci. Ale už to nebyl on. Obtížně se vyjadřoval. Jeho písmo se deformovalo. Hůř a hůř viděl. Sedmdesáté narozeniny oslavil v úzkém kruhu rodiny a nejbližších přátel. Ne všichni, od nichž by se to čekalo, se odvážili přijít mu poblahopřát.

Ještě v polovině roku 1978 byl pozván rektorem Univerzity Karlovy, aby se jako čestný host zúčastnil konference k 600. výročí úmrtí Karla IV. a přednesl na ní projev. Zdravotní stav mu to však již nedovolil. Je nutné přiznat, že Praha se vždycky chovala ke Krutovi nesrovnatelně slušněji. Jeho perzekuce měla zřetelně lokální charakter. Instituce si vyhlídla v duchu velkých procesů sovětských i domácích lidskou oběť, kterou potom jako odstrašující příklad tvrdě perzekvovala.

Nedlouho po jeho jubileu se v Brně konaly Fyziologické dny, pravidelné setkání českých a slovenských fyziologů. Kruta se na naléhání několika svých bývalých spolupracovníků dostavil, ač oficiálně nepozván. Přišel více méně tajně a na zapřenou, schýlen, podpírán svou manželkou, naposledy do společnosti, již byl čtyřicet pět let předním členem a dlouho předsedou. Když jej shromáždění viděli přicházet,

24 Krutův náhrobek na brněnském Ústředním hřbitově; původní kříž od L. Šindeláře byl před časem zcizen a prozatímně nahrazen. Foto: L. D. Holan, AFC.

vstávali, zdravili jej, tiskli mu ruce. Pan profesor byl viditelně pohnut. Seděl zamyšleně a v jeho pohledu bylo tiché loučení.

Ten závěrečný rok jeho života byl smutný. Byl to rok pozvolného odcházení. Další úder nemoci přišel na sklonku léta. Po krátké hospitalizaci, 9. září 1979 profesor Vladislav Kruta zemřel.

Ani univerzita, o jejíž dočasné, ale nanejvýš důstojné pojmenování se Kruta tak zasloužil, ani fakulta, pro niž dvacet let s takovou energií a oddaností pracoval, nevydaly smuteční oznámení, nevyvěsily černý prapor, pod pohrůzkou sankcí dokonce zakázaly jakkoli uctít jeho památku (na rozdíl od Univerzity Karlovy a Univerzity Palackého). Na pohřbu v obřadní síni brněnského Ústředního hřbitova chyběly dvě děti zemřelého, odděleny železnou oponou. Demonstrativně se neúčastnili oficiální zástupci brněnské univerzity, oddělení zlobou. Přesto těch, kteří se zákazu nezalekli a přišli se rozloučit, bylo dost. Delegaci Československé fyziologické společnosti vedl její předseda, dávný Krutův královéhradecký žák a v té době děkan olomoucké lékařské fakulty, profesor Aleš Kučera.

Před rakví se modlil biskup římskokatolické církve a kolem ní stála čestná stráž bývalých československých letců 311. a 313. perutě Royal Air Force s bojovými zástavami a válečnými vyznamenáními zesnulého. Předlouhý průvod jej potom doprovodil k nedalekému místu posledního odpočinku pod korunami vzrostlých bříz a usmířující náručí nebe.

VE VZPOMÍNKÁCH BLÍZKÝCH

Náš otec

Alena Parthonnaud-Krutová – Vladislav Kruta

Naše rodina byla pětičlenná, bratr Václav byl od nás ostatních dvou sourozenců téměř o deset let starší. Tento věkový rozdíl byl způsoben odloučením obou rodičů v době druhé světové války, kdy matka pobývala v rodné střední Francii a otec – po peripetích – ve Velké Británii. Tatínek, postavou nepříliš velký, nebyl odveden na vojnu „pro fyzickou slabost“ (jak sám říkával). Při vypuknutí války měl jen dvě možnosti: účast v domácím, nebo v zahraničním odboji. Z těchto možností si vybral druhou – a pobyt v Anglii ho velmi poznamenal. Úcta k Anglii – zemi, která se tak významně podílela na znovudobytí naší svobody – ho trvale provázela. Některé návyky, které tam získal, si uchoval po celý život. Mezi ně například patřila kultura pití čaje, která se v jeho případě rovnala obřadu v naší zemi nebývalému. Jinou zálibou, kterou získal ve Francii, byla kultura pití vína. Tatínek požíval alkoholických nápojů jen výjimečně. K vínu sáhl jen v přiměřeném množství, nejraději v láskyplném domácím prostředí. Pití vína dával do souvislosti s prohlubováním ušlechtilé kultury – pití piva a s ním spojený životní styl odmítal.

Své ušlechtilé postoje spojoval se znalostí a láskou k umění ve všech jeho podobách. Rozsah jeho vědomostí v oblasti hudby, literatury a výtvarného umění byl nevidaný. O umění se u nás v rodině často hovořilo; úvahy o umění byly součástí naší výchovy – překvapovalo, jak hluboké měl tatínek vědomostí, které by obstály i v obsáhlých diskusích s profesionálními znalci oboru. Klasická hudba zněla v naší domácnosti neustále. Určování skladatelů a jejich děl patřilo k neodmyslitelným výchovným činnostem, stejně jako rozhovory o literatuře, poezii a výtvarném umění.

Své vědomosti stále prohluboval studiem rozsáhlé vlastní knihovny, kterou neustále rozšiřoval. K dalším jeho vášním patřilo cestování. Cestoval rád – i přes mnohé překážky, které mu komunistický režim

připravoval. Jeho cesty měly pracovní i poznávací náplň. Cestování umožňoval i rodinným příslušníkům. Při jeho cestách mu pomáhaly výtečné jazykové znalosti. Uměl znamenitě francouzsky a anglicky, dobře znal i německy. Těmito jazyky se nejen dokonale domluvil, ale dokázal v nich bez přípravy přednášet a psát.

V rodině jsme často diskutovali o politické situaci. Tatínek vždy uplatňoval svůj antikomunistický postoj, i když byl v době první republiky příslušníkem spíše levicové mládeže z okruhu Osvobozeného divadla. Jeho „levicovost“ však nikdy nekoketovala s komunismem. Byl názorově pevný a nechyloval se nikdy ke kompromisu. To mu způsobovalo i nemalé potíže. Jeho účast v první vlně signatářů 2 000 slov jej nakonec stála místo. Stalo se tak v době, kdy byl na vrcholu svých tvůrčích sil a kdy mohl oprávněně očekávat i veřejné uznání. Projevil rozhodnou neochotu odvolat svůj podpis pod tímto dokumentem. Věděl, že svým postojem může „poškodit“ i svou rodinu, ale my jsme jej neustále utvrzovali v tom, aby od svého přesvědčení neustoupil.

Někdy tatínek prožíval zprávy o politické situaci příliš výbušně, ale my jsme věděli, že má k tomu dobrý důvod, a snažili jsme se jeho emoce respektovat. Jinak byl doma vždycky rozvážný, klidný a starostlivý otec. Neustále na něj vzpomínáme s lítostí, že se nedožil svobody a plné rehabilitace své práce a mravních postojů.

Přítel

Helena Rašková

Ve druhém roce mých studií (1931–1937) jsme měli na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze fyziologii. Tam jsem se poprvé setkala s mladým lékařem, asistentem Fyziologického ústavu Vladislavem Krutou. Pomatuji ho jako mladíka ochotného pomoci i poradit v praktických cvičeních, jež vyžadovala experimentální aktivitu studentů.

Uteklo pár let. V roce 1938–1939 jsem pracovala na Pelnářově klinice. Na pokoji se tehdy objevilo několik pacientů, z jejichž stesků pevné diagnózy nevyplývaly. Teprve později mi došlo, že mohli mít zvláštní motiv k polehávání v nemocnici. Jedním z nich byl tehdy

právě habilitovaný Kruta, který brzy nato emigroval do Francie a posléze do Anglie. Setkala jsem se s ním až po válce. Nevrátil se, pokud vím, do svého „mateřského“ ústavu, svou odbornou aktivitu zaměřil směrem k tělovýchově a výživě. Ovšem měl velmi důležitou úlohu – byl přednostou UNRRA na Ministerstvu zdravotnictví. Všichni jsme doufali, že dostaneme nějaká zařízení, a pamatuji se, že jsme ho s Otou Poupou navštívili na ministerstvu. Tato manažerská funkce byla daleko od fyziologické vědy, ale pamatuji si, jak jsme si říkali, že ji výborně zvládl. Naše skutečné přátelství však začalo až v roce 1947. Dostala jsem stipendium do Oxfordu a ještě předtím jsem se chtěla zastavit ve Francii.

Od středoškolských let tam mám dodnes tři přítelkyně. Jedna je lékařka, studovala v Toulouse, kde se v roce 1947 konal sjezd francouzských fyziologů a farmakologů. Jela jsem tam vlakem společně s Vladislavem Krutou, který se dobře znal už ze studií s mým manželem. Kruta mě uvedl k fyziologům, navštívili jsme společně i mé přátele v Moissacu a od té doby se datují vzájemné vztahy našich rodin.

Prožívali jsme s Krutou jeho odchod do Hradce Králové, kam nastoupil po profesoru Smetánkovi, když emigroval, a další odchod o tři roky později, když Gottwaldův zeť Čepička přeměnil hradeckou lékařskou fakultu na Vojenskou akademii. Krutu tehdy vyhodili spolu s farmakologem Köcherem. Ještě že oba našli působiště na jiných fakultách.

Vděčila jsem Krutovi za velikou pomoc při seznamování se s francouzskou farmakologií a fyziologií. Stál u vzniku mnoha mých přátelství, která vydržela přes polovinu století. Velmi jsem se nedávno radovala z udělení čestného doktorátu Univerzitou Karlovou profesorce Albe-Fessardové. Je jedním z příkladů takových trvalých vztahů. Je jich mnoho, bohužel přibývá těch, co už mezi námi nejsou.

Kruta se svými získával v oblasti fyziologie srdce žáky mezinárodní věhlas, ale mě zajímalo i jeho druhé „hobby“, jemuž věnoval po řadu desetiletí mnoho času a úsilí. Byla to kritická edice Purkyňova díla a podrobné studium jeho životní a vědecké dráhy.

Normalizace nás tvrdě postihla. V Brně byli papežštější než papež. Vláda nesměl ani vkročit na půdu své alma mater. Ale naše vztahy to ani v nejmenším neoslabilo. Na to, jak blízké si byly naše rodiny, ukazuje to, že po mnoho let, kdykoli byli Krutovi v Praze, spávali u nás. Já jsem po roce 1968 mohla s manželem pracovat jen v rezortu zemědělství a dostala jsem se mezi „krávy a telata“. Tím

jsem ale měla občas co dělat na Vysoké škole veterinární v Brně a to mi zase Krutovi poskytovali útulek u sebe.

Moc jsme litovali, když se Vládovo zdraví horšilo. Byli jsme ho navštívit v tišnovské nemocnici. A moc jsme byli zarmoucení z jeho předčasného odchodu. Jeho manželka Emmy byla po mnoho let věrným pořadatelem jeho archivu za neuvěřitelně těžkých podmínek. Dlouho bývala ještě naším hostem v Praze. S rokem 1989 jsem navždy opustila „telata a krávy“ a tím skončily příležitosti k návštěvám Krutova domu.

Kdo Vladislava Krutu znal, oceňoval nejen jeho vědecký a pedagogický profil, ale také vzácnou osobnost zásadového, naprosto pozitivního a nekompromisního člověka, vlastence a přitom občana světa. Považuji za své veliké privilegium, že můj zesnulý manžel Karel i já jsme měli štěstí být jeho dlouhodobými přáteli.

V těžkých dobách

Denise Albe-Fessardová

Začátkem třicátých let pracoval Vladislav Kruta delší dobu na Sorbonně, ve Fyziologickém ústavu, vedeném profesorem Lapicquem. Tam poznal svou budoucí ženu a spřátelil se s Alfredem Fessardem, mým budoucím manželem. Po okupaci Československa se Kruta i s manželkou do Francie vrátil. Když vypukla válka, přihlásil se do armády a byl přidělen do leteckého výzkumného střediska v Mérignacu u Bordeaux. Fessard tam byl zástupcem ředitele. Krutu, který chtěl pokračovat v boji a hledal možnost, jak odjet z Francie, zavedl k profesorovi fyziky a současně děkanovi Přírodovědecké fakulty Mercierovi. Poskytoval totiž na fakultě útočiště některým z Paříže evakuovaným ministerstvům a oddělením Národního ústředí vědeckého výzkumu (CNRS). Jeho ústav se stal místem setkání všech vědců, kteří se ocitli v Bordeaux.

S ukončeným vysokoškolským studiem fyziky jsem pracovala jako zvláštní přidělenec CNSR v Mercierově ústavu na vývoji zařízení pro rozlišování původu letadel za letu. Zde jsem se poprvé s Krutou

setkala, když jej Fessard přivedl. Vzpomínám si, že jsme šli všichni tři společně na večeři a zvláště na to, jak se Kruta s námi asi o dva dny později loučil a svěřil mi své kolo, na kterém do Bordeaux přijel. Až později jsem se dozvěděla, že stihl jednu z posledních lodí odjíždějících do Anglie. Tehdy jsme s Fessardem se sevřeným srdcem sledovali, jak Kruta odchází, a nevěděli jsme, zda se ještě někdy uvidíme. Za několik dní se objevil Lapicqueův synovec, který nutně potřeboval kolo na cestu za svou rodinou někde na pobřeží a já mu dala to, co mě Kruta svěřil do opatrování.

Válečná léta ubíhala, naše výzkumná skupina byla rozpuštěna, spolu s Fessardem jsme byli přiděleni do Paříže, kde jsme válku přežili. Po osvobození jsme během srpna a září 1944 dostávali spoustu telefonátů od kolegů, kteří s vojsky projížděli Paříží. Mezi prvními byl i Vladislav Kruta, o němž jsme neměli takřka čtyři roky žádné zprávy. Nyní přišel v modré uniformě příslušníka RAF na chvilku za námi. Nesl balík, do kterého dal všechno, co si myslel, že nám může po dlouhé okupaci chybět. Nikdy nezapomenu na rozdělování tehdejších vzácností jako jehly a nitě, nějaké potraviny a také záplaty na duše bicyklu. Všechno to byly dojemné projevy přátelství.

Po válce se Kruta, který perfektně mluvil a psal francouzsky, stal sekretářem československé sekce Francouzské fyziologické společnosti. Na jejích schůzích a na mezinárodních kongresech bychom se měli pravidelně vídat, ale nebylo tomu tak. On byl orientován na fyziologii oběhovou, zatímco já jsem se zaměřila jen na fyziologii mozku. Proto si z té doby více vybavuji Olgu a Jana Burešovy z Prahy. V šedesátých letech jsme naše kontakty obnovili, přijala jsem ke studijnímu pobytu u nás v Mareyově ústavu dva jeho asistenty, dr. France a dr. Kukletu. Burešovi mě zase pozvali k návštěvě Fyziologického ústavu ČSAV a Kruta do Brna.

Byla jsem šťastná, že se opět sejdu s českými kolegy, kterých jsem si vážila. Odletět jsem měla den poté, co vypukla kubánská krize. Hrozila jaderná válka. Váhala jsem s odletem, ale můj spolupracovník Jean Massion mě přesvědčil, že bude-li válka, následky budou stejné v Paříži jako v Praze. Byla jsem nadšená setkáním s kolegy a přáteli, ale plná obav o tehdy tříletého syna doma a znepokojená denními demonstracemi proti západním velmocím. V této atmosféře jsem dorazila do Brna a ubytovala se u Krutů. Byl konec podzimu a poměrně velká zima. Přítápělo se jen v kuchyni a také zásobování potravinami se zdálo obtížné. Snažili jsme se získat nějaké informace o politické

situaci ze zahraničního rozhlasu, ale byl rušen. Znovu jsem se tu setkala s podmínkami, jaké jsme prožívali u nás za okupace. Také jsem se dozvěděla, že Krutova rodina je existenčně závislá na zprávách, které o něm podává domovnice. Naštěstí měla dobrou vůli a děti mohly studovat.

Navštívila jsem Krutův ústav a poznala další jeho žáky, zejména dr. Braveného. Poslední den pobytu jsme se dozvěděli, že mír byl zachráněn. S radostnou úlevou a v doprovodu Krutově jsem odjela do Prahy, kde jsme byli ještě spolu s Burešem svědky bourání Stalinova pomníku na Letné. Všichni jsme doufali, že studená válka končí a brzy se budeme moci stýkat bez problémů.

Potkali jsme se skutečně na společných zasedáních francouzských a československých fyziologů, která se konala nejprve v roce 1964 v Praze a pak v roce 1970 v Brně za Krutova předsednictví. Mezitím, v srpnu 1968, jsem byla svědkem, jak na společném zasedání v Montrealu s úzkostí sledoval, co se děje doma. Přestože jsem byla i potom často zvána k přednáškám do Prahy a do Plzně, do Brna jsem se již nikdy nedostala. Ale on pokaždé přijel, abychom se setkali. Bydlela jsem vždycky ve středověké budově univerzity s malovanými stropy. Přicházel tam pro mě, a protože měl strach z odposlechu, chodili jsme ulicemi Prahy, kde mohl volně hovořit o svých potížích v zaměstnání. Ptala jsem se jej jednou, proč se nerozhodl natrvalo odjet do Francie, kde je dobře znám a kde bychom mu mohli poskytnout vhodné místo. Odpověděl, že jeho místo je v Československu a že pro budoucnost je důležité, aby svobodomyšlní lidé zůstali v kontaktu s mládeží.

Paradoxně jsme však mohli nečápkou vidat Krutu u nás v Paříži, jako důchodce už mohl spíš vycestovat. Jeho prostřednictvím jsem se v těch dobách seznámila s dílem J. Procházky, o němž jsem předtím nic nevěděla. Díky jeho širokému rozhledu jsem poznala i díla řady českých skladatelů, mezi nimi Leoše Janáčka. Naše přátelství se časem upevnilo. Kruta se mně svěřoval i s těmi potížemi, o kterých nechtěl hovořit se svou manželkou, aby ji nezneklidňoval, ani s mým manželem, který zase nechápal situaci českých vědců a mohl by jednat unáhleně.

Od Krutovy smrti jsem navštívila Prahu víckrát. Vždy jsem šťastná, když se mohu znovu ubytovat v tom starobylém pokoji poblíž Staroměstského náměstí. A kdykoli tam mójím salonek napravo od vchodu, vždycky mám pocit, že tam na mě čeká Vladislav Kruta.

(Z francouzštiny přeložil Zdeněk Franc.)

Voják

František Fajtl

V květnu roku 1941 dostalo naše československé zahraniční letectvo v Anglii novou jednotku, 313. stíhací peruť. Oficiálně se jmenovala „No. 313 Czechoslovak Fighter Squadron“, pro nás to byla jednoduše třístátřináctka. Na její mateřské letiště Catterick v hrabství Yorkshire se ihned začali sjíždět piloti, přeložení od jiných perutí. Kuriózně vůbec prvním příslušníkem třístátřináctky se stal její lékař, nadporučík MUDr. Vladislav Kruta, v anglické hodnosti Flight Lieutenant. Chtěl hlásit svůj příchod veliteli, ale nenašel jej, a tak se šel podívat na ošetřovnu k letištnímu kolegovi. Byl přijat s otevřenou náručí, protože čekárna už byla plná pacientů a pro dalšího doktora by bylo práce dost. Ale Kruta musel splnit rozkaz, a tak se ocitl mezi námi na pilotce, což byla dřevěná bouda pod dvěma stoletými kaštany. Nadšeně jsme jej přivítali.

S brejličkami se zlatou obroučkou nám i v uniformě připadal spíš jako pan profesor než důstojník. Mluvil pomalu, spisovně, plaše a podával ruku velmi měkce. Byl na první pohled vzdělaný, věda z něj přímo čísel. Na chvíli vnesl do našeho života vážnost a zdrženlivost. Netrvalo to dlouho. Bylo jasné, nejvíc jemu, že se bude muset přizpůsobit on nám a ne naopak. Postupně to dával najevo. Jednou večer to dokázal nezapomenutelným činem. Podle tradice 310. stíhací perute z Duxfordu jsme v době volna pořádali „Russian Party“, jíž se rádi účastnili také Angličané. Odložili jsme blůzy, přehrnuli košile přes kalhoty, opásali je černými kravatami a v takových ruských rubáškách jsme spustili kozáčka. Potom jsme zazpívali „Ej uchněm“ a nakonec naši oblíbenou „Hercegovinu“. Samotný závěr párty byl vyhrazen zápasům, anglická 41. peruť spolu s osazenstvem stanice RAF proti třístátřináctce. Žasli jsme. Doktor Kruta, zvaný Dóďa, schoval brejličky do pouzdra a statečně se vrátil do nejlítější vřavy. Čelil ranám ze všech stran a přitom hrozně zmlátil staničního zubaře. Brzy přivykl drsnému prostředí i slovníku, naučil se pít pivo a whisky při výpravách do místních hospůdek. Neodmítl ani pozvání na tancovačky.

Když jsme byli posláni na jih Anglie znovu do bojů, sdílel s námi úspěchy, srdečně a upřímně nám k nim blahopřál. Ztráty jej navýsost bolely. Pozorně sledoval naše dobrodružné a vypjaté útoky při nonstop

ofenzívně do okupované Francie, Belgie a Holandska. Jako náš doktor se o nás staral až dojemně. Nutil nás, abychom jedli pilulky nafasovaných vitaminů, posílal nás v šeredném anglickém podzimu na horské slunko, a když jsme zrovna nelétali a nudili se, pověděl nám vždycky něco zajímavého z medicíny. S piloty žil a cítil.

Jednou přistál seržant Pavlík omylem se zataženým podvozkiem. Byla to záhada, jak to mohl udělat, bylo to při návratu z normálního letu. Nesnažil se zakrýt tu ostudu nějakou omluvou. Byl z toho zrcený a nedovedl si to sám vysvětlit. Debatoval jsem o tom s Dóďou. Vysvětlil mi, že se to může stát každému. Z přílišného soustředění může koordinace smyslů selhat třeba v tom nejnevhodnějším okamžiku. „*U vás pilotů jde všechno moc rychle a končívá to jinak než v autě nebo na kole. Je mi toho kluka líto. Mrzí ho, co provedl. Netrestejte ho moc, dejte mu šanci. Co je těch pár liber škody proti milionům, které denně mizí a nikdo se ani neohlédne.*“ Naštěstí Pavlík posadil Spitfira měkce, takže poškození stroje klasifikovali hodnostáři, na havárie přímo alergičtí, jen jako lehké a trest byl malý.

Stali jsme se s Dóďou velkými přáteli a měli se moc rádi. V květnu jsem byl sestřelen nad Atlantským valem přímo mezi Němce. Podařilo se mi z jejich obklíčení uprchnout do Paříže a přes neokupovanou Francii až do Španělska. Po téměř čtyřměsíčním dobrodružném unikání jsem se dostal zpět do Anglie. Mezi prvními, kdo mě v Londýně uvítal, byl Dóďa. Povečeřeli jsme spolu, přespal jsem u něj v jeho skromném bytě. Poslechli jsme si z desek Dvořákův violoncellový koncert. Nesmírně miloval klasickou hudbu, také u peruté nám ji často přehrával. Zavzpomínali jsme si na třístátřináctku a já byl velice rád, že mu konečně bylo umožněno, aby vědecky pracoval a bádá a neztrácel zbytečně čas na místě, které mohl zastat kterýkoli jiný lékař.

I když nás zařazení po zbytek války rozdělilo do různých koutů světa, stále jsme o sobě věděli, psali si a po válce se občas sešli jako staří dobří přátelé, které natrvalo spojila válka.

Před půl stoletím

Jaroslav Peregrin

Královéhradecký Fyziologický ústav v době Krutova příchodu měl pouze jednoho mladého asistenta, MUDr. Aleše Kučeru, a několik studentských vědeckých sil. Kruta je všechny zapojil do vědecké práce a snažil se je připoutat k oboru, který měl sám tak rád. Není snad úplnou náhodou, že tři z nich se skutečně stali fyziology, A. Kučera, O. Škranc a já.

Když jsme v roce 1950 se Škrancem dokončili studium medicíny, profesor Kruta nás přijal za své asistenty. Zadal nám témata výzkumu, s nimiž měl již velké zkušenosti z doby před válkou, mně neurofyziologické a Škrancovi z oboru svalové činnosti. Staly se nám celoživotním vědeckým programem. I po odchodu profesora Kruty z Hradce Králové jsme s ním při každé příležitosti postup našich výzkumů konzultovali. Hrdě jsme se hlásili k tomu, že byl našim prvním učitelem právě on. Také někteří další z tehdejších studentských spolupracovníků Krutových se významně uplatnili, například pražský otorinolaryngolog prof. MUDr. Jaroslav Fajstavr, DrSc., či plzeňský pediatr, prof. MUDr. Jiří Šolc, DrSc.

Nejvíce nás s profesorem Krutou sblížilo to, že jsme oba měli rádi historii a byli jsme vášnivými čtenáři. Vzpomínám si, že nedlouho po příchodu do Hradce potřeboval svázat značné množství knih a já jsem mu doporučil dobrého místního kniháře. Nad každým svazkem jsme uvažovali, zda vazba má být celoplátěná či polokožená, jaká má být barva plátna a text na hřbetu. Každá kniha musela mít v dolní části hřbetu signaturu V. O. K. Ještě po odchodu do Brna mi posílal knihy do vazby, tak byl s knihařem panem Pemlem spokojen.

Pro Hradec Králové to byla velká ztráta, když profesor Kruta odešel. Převyšoval totiž ostatní svou odbornou kvalifikací (jeho práce o srdeční stažlivosti už tehdy dosáhly mezinárodního uznání), šířil svých zájmů, zejména o historii lékařství, i svou společenskou aktivitou, jak doma, tak v zahraničí.

Také pedagogická činnost profesora Kruty byla obdivuhodná. V době jeho příchodu do Hradce Králové stále ještě chyběly vhodné učebnice. Kruta brával s sebou do posluchárny sekretářku s psacím strojem a ta na nekonečný pás papíru jeho přednášky zapisovala „on

line“. Z tohoto textu pak po malých úpravách vznikla pro posluchače čtyřdílná skripta, která pohotově vydal Spolek mediků.

Odchodem profesora Kruty naše vzájemné styky neustaly. Korepondence a osobní setkání na sjezdech i na brněnské katedře pokračovala dlouhá léta. Profesor Kruta se stále živě zajímal o náš odborný růst a trvale nás podporoval. I nadále nás též spojovaly zájmy v oblasti historie lékařství. Vzpomínám si, že někdy v padesátých letech jsem za výkladem jednoho moskevského antikvariátu spatřil ruský překlad Procháskovy učebnice fyziologie z roku 1822. Za několik rublů jsem jej koupil a přivezl profesoru Krutovi. Měl z toho daru nelíčenou radost, vůbec netušil, že takový překlad existuje.

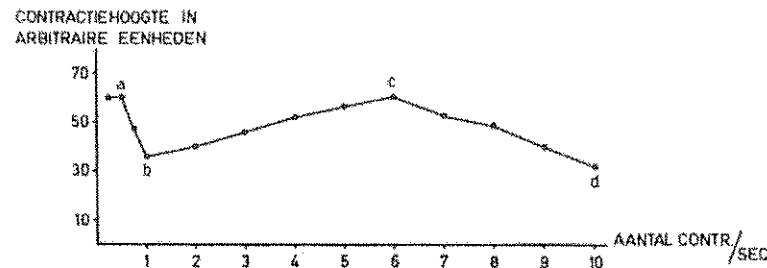
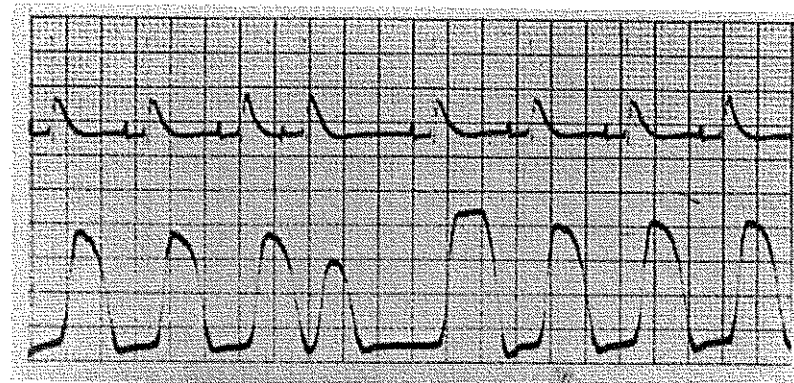
Když dnes přehlížíme, jak hluboké a trvalé stopy zanechalo působení profesora Kruty v myslích královéhradeckých spolupracovníků a žáků, nemůžeme se ubránit úžasu, že trvalo pouhé tři roky.

Fyziolog

Frits L. Meijler

V roce 1883 uveřejnil S. Ringer svou slavnou práci o vlivu elektrolýtů na stahy žabího srdce. Pokud vím, do padesátých let tohoto století nikdo tyto pokusy nezopakoval na savčím srdci. Když jsem v roce 1957 připravoval svou doktorskou disertaci, zvolil jsem si jako pokusný objekt promývané krysí srdce. Během jednoho z pokusů jsem pozoroval tehdy zcela neočekávaný jev. Po síňové extrasystole následoval zvětšený, potencovaný stah (obr. 25a). Způsob perfuze zřetelně vylučoval jednoduchý výklad změnou náplně, tzv. Frank-Starlingův mechanismus.

Nejprve nás napadlo, že je to přímý vliv intervalu mezi stahy. A tak jsme začali studovat účinek různých frekvencí na srdeční stahy a našli jsme trifázickou závislost (obr. 25b), pro niž jsme však neměli také žádné vysvětlení. Můj přítel a pozdější kolega, dr. Jaap Boeles, profesor fyziologie na univerzitě v Amsterdamu, mě upozornil na práce Vladislava Kruty a tu se ukázalo, že moje trifázická křivka není nic nového, ale že ji Kruta popsal už v roce 1937 na izolovaných prouzcích

25 Záznam stahů promývaného izolovaného srdce a „Krutova křivka“, jak ji rekonstruoval F. L. Meijler (doktorská dizertace, Academisch Proefschrift, University Amsterdam, 1960); viz též obr. 6.

síní morčat. Od té doby jsem křivku nazýval Krutovou a tento eponym se ve světě dobře ujal.

Koncem padesátých a začátkem šedesátých let se občas českým vědcům podařilo navštívit „západní“ země a tak jsem měl to potěšení setkat se s profesorem Krutou osobně v Amsterdamu. Bylo to na podzim roku 1961, když tu na pozvání J. Boeese a mého šéfa D. Durrera přednášel. Od té doby se datuje naše korespondence. V prvním dopise, datovaném 22. ledna 1962, jsem zval Krutova blízkého spolupracovníka P. Braveného k účasti na světovém fyziologickém kongresu v Leydenu. Nedostal sice od komunistických úřadů povolení k cestě, ale stal se jedním z mých nejbližších vědeckých přátel: za dva roky nato směl se mnou nějakou dobu pracovat v Durrerově laboratoři.

Krutova návštěva Amsterdamu v roce 1961 zformovala malou skupinu lidí zajímajících se o vztah rytmu a stažlivosti srdce. Výraznou postavou v ní byl americký badatel John Blinks, který v roce 1961 uveřejnil spolu s J. Koch-Weserem na toto téma klíčový přehled. Od té doby byl mechanismus intervalem řízené stažlivosti srdce vzat obecně na vědomí a Krutova původní koncepce znovu ožila. Avšak tento příspěvek má být o Krutovi, a ne o vědě. Jenže je to těžké, oddělit od sebe osobu od její pionýrské práce a od vlivu, který na nás všechny měl. Byl tak skromný a málokdo si uvědomoval, kolik „našich“ myšlenek je vlastně výsledkem jeho námětů, poskytnutých slovně či písemně.

V srpnu 1963 jsem přijel se svou manželkou na světový farmakologický kongres do Prahy. Byla to mimořádná akce, protože nám umožnila blíže poznat naše české kolegy a jim dostat se do styku se zbytkem světa. Byla to podivná zkušenost, být najednou v zemi, kde je potlačena svoboda slova. Dusnem nám připomněla německou okupaci Holandska. Cestovali jsme autem, ale bez dobrých map a museli jsme dávat pozor, abychom nevjeli do nějakých vojenských prostorů. Na silnicích jsme byli takřka sami. Nejprve jsme navštívili Brno (obr. 26). Tehdy jsme se poprvé setkali s Bravenými a paní Krutovou. Pořád ještě žili v jakémsi válečném hospodářství, jaké jsme si tak dobře pamatovali z vlastní zkušenosti. V ničem to však neovlivnilo jejich pohostinnost ani naši radost, že jsme s nimi.

V Praze jsme se setkali se známým americkým fyziologem, dr. Stanley Sarnoffem, který byl zapřísáhlý zastánce Frank-Starlingovy koncepce, což byla zdánlivá antiteze představy Krutovy. U nás v Amsterdamu jsme nebyli jediní, kdo pochyboval o tomto údajném samojediném mechanismu řízení srdce. Ale pro Sarnoffa (a nejen pro něj) to mělo jakousi náboženskou svatozář a pochybovat o tom považoval za kacířství. Vsadil jsem se s ním, že Frank-Starling je artefakt. Sarnoff byl skvělý debatér a s použitím logického úskoku sázku (50 Kčs) vyhrál. Od pražského sjezdu jsme se sice hodně o řízení mechanické činnosti srdce dozvěděli, ale stejně se je nepodařilo objasnit beze zbytku. Nicméně mladší generace už dovede uplatnit Krutovu koncepci ve výkladu chování srdce, například u síňové fibrilace.

Když se teď, dávno po Krutově smrti, probírám jeho korespondenci, vidím před sebou toho přátelského, skromného, drobného velikána vědy, jak se stává za skličujících poměrů ve své zemi stále smutnějším a smutnějším. Už se nedočkal nové intelektuální a vědecké svobody

26 Vladislav Kruta s Annemarie Meijlerovou a Pavlem Braveným před Fyziologickým ústavem Lékařské fakulty brněnské univerzity v roce 1963. Foto: F. L. Meijler.

v Československu, nestal se svědkem toho, že jeho myšlenky přetrvaly a dočkaly se uznání, že se vrátil smích a radost do ulic jeho měst, Brna a Prahy. Téměř půl století musel žít bez možnosti se svobodně vyjádřit, psát i myslet. Po většinu života byl omezován silami, které nemohl ovlivnit. A přece po sobě zanechal dědictví, které kardiologii natrvalo poznamenalo. Navzdory duchovnímu teroru, nejprve zprava a pak zleva (kdo ví, co je horší?), navzdory všem snahám jej umlčet, bude trvale v našich srdcích a myslích. Dokázal tím své nepřátele přežít.

(Z angličtiny přeložil Pavel Bravený.)

Kolega

Silvio Weidmann

Každoroční sjezd Association des Physiologistes v roce 1961 se konal v Bernu. Byla to dobrá příležitost mimo jiné ukázat, že bernská univerzita má dva oficiální jazyky, vedle němčiny také francouzštinu. Hlavní organizátor sjezdu, profesor Alex von Muralt, měl báječný nápad rozdělit zahraniční účastníky místním na jeden večer domů. Kniha hostů, kterou vede má žena, uvádí z onoho večera 26 jmen, mezi nimi též Vladislava Krutu, s nímž jsem se tehdy potkal poprvé. Dva roky nato jsme měli při příležitosti Farmakologického kongresu v Praze možnost strávit společně další příjemný večer u láhve maďarského vína.

Když se zdálo, že se politická situace uvolňuje, rozhodli jsme se s mou ženou, že sedneme do auta a uděláme si výlet do Československa, Maďarska a Jugoslávie. To samozřejmě zahrnovalo i Brno, kde nám Kruta, jeho rodina a spolupracovníci připravili velice srdečné přivítání. U oběda s Krutovými jsem utrousil poznámku, že jedna z věcí, kterou tato zem může nabídnout světu, je plzeňské pivo. Kruta okamžitě poslal svou dceru Alenu naproti do hostince. Za chvíli se vrátila se dvěma džbánky natočeného piva. Kruta k tomu poznamenal, že i když se tu nesmí řídit auto ani se stopou alkoholu v krvi, policie nemá ve zvyku kontrolovat řidiče auta s cizí poznávací značkou. Měli jsme si tehdy co povídat, protože tým Kruta – Bravený – Šumbera se zabýval stejným problémem jako Earl Wood z Mayo Foundation, který právě v té době pracoval u mne v Bernu. Dodnes si vzpomínám na plodnou debatu, zvláště o pozitivně inotropním účinku nízké teploty ve vztahu k trvání srdečního akčního potenciálu.

Nedlouho před mou další návštěvou Prahy sovětská vojska rozšířila své protektorství na Československo. Vyžadovalo to vedle mezinárodních styků velké odhodlání a kus odvahy, když Vladislav Kruta organizoval Mezinárodní sympozium ke stému výročí úmrtí Jana Evangelisty Purkyně (1787–1869). Zvláště dobře si vzpomínám na návštěvu městečka Libochovic, kde se Purkyně narodil. Jeho otec tam byl správcem velkého panství s parkem. „Purkyňův posun“ (modrá barva se stává za šera jasnější vzhledem k zelené) mi nikdy nebyl zřejmější než v místech, kde byl objeven.

Účastníci sjezdu si stěžili byli vědomi potíží, které organizátoři symposia měli. Tak například nikdo z organizačního výboru, ani rektor Univerzity Karlovy, ještě den před akademickým obřadem nevěděl, zda sověti svolí k udělení čestného doktorátu Univerzity Karlovy siru Johnu Ecclesovi. Proto měl Kruta připraveny dva programy symposia, jeden bez zmínky o promoci, druhý s ní. K tomu netřeba komentáře. (Čestný doktorát Univerzity Karlovy nakonec siru Johnovi udělen byl.)

Naposledy se Kruta v Bernu objevil v roce 1975. Byli jsme ohromeni tím, že se mu podařilo vyjet za hranice a zastavit se u nás cestou na nějaký sjezd ve Francii. Komentoval to slovy: „*Starí lidé už to mají snadnější. Nebezpečí, že se zapomenou vrátit, s věkem klesá.*“

Vladislav Kruta, můj výjimečně schopný, nesobecký a politicky rovný kolega mi nikdy z paměti nevyumizí.

(Z angličtiny přeložil Pavel Bravený.)

Sběratel

Jaroslav Obrmajer

Vladislav Kruta nebyl sběratel v běžném slova smyslu. Jeho sběratelství vycházelo z badatelského zájmu historika medicíny. Nejvýrazněji se projevil jako sběratel medailí, plaket a drobných plastik se vztahem k historii lékařských věd, především fyziologie. Jeho zájmu se těšila také stará lékařská literatura a ikonografie slavných lékařů.

K obrovskému dílu, které Kruta vykonal pro poznání a prezentaci Purkyňova díla, patří též objasnění původu a potvrzení pravosti obrazu s Purkyňovým portrétem. Získalo jej v roce 1970 prezidium Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně z pozůstalosti akademického malíře A. M. Kroupy. Autorem měl být Karel Purkyně. Historie tohoto obrazu je značně mezerovitá. Ví se, že Karel Purkyně vytvořil v roce 1864 portrét svého otce pro výstavu, která se však nakonec nekonala. Portrét se objevil teprve v roce 1898 na souborné Karlově výstavě, ale pak byl opět nezvěstný. Kruta prostudoval materiály z výstavy v roce 1898, porovnal je s portrétem v Lékařské společnosti a potvrdil, že jde skutečně o pohřešované dílo Karla Purkyně.

Po příchodu do Brna se profesor Kruta stal členem České numizmatické společnosti, která sdružuje nejen sběratele, ale též badatele v numizmatice a medailistice, a dělné ovzduší její brněnské pobočky ho rychle vtáhlo do svých aktivit. Během let jsme mohli vyslechnout Krutovy přednášky o medailích francouzských, severoamerických a japonských. Zvláštní význam měla jeho přednáška o soudobé zahraniční medaili, kterou proslovil na sympoziu pořádaném při otevření velké výstavy medailí s mezinárodní účastí v Kralupech nad Vltavou. Tato vůbec první mezinárodní výstava medailí u nás ukázala práce medailérů z dvanácti zemí Evropy a Izraele.

Při oslavách dvousetého výročí narození českého fyziologa a anatoma Jiřího Procházky (1749–1820) byla v roce 1949 vydána krásná bronzová medaile s Procházkovým portrétem, dílo Španielova žáka, akademického sochaře J. T. Fischera ze Znojma. K vydání došlo jen díky úsilí profesora Kruty, který ideově ovlivnil volbu jak portrétu, tak textu na rubní straně. Je to Krutou upravený latinský citát z předmluvy Procházkova díla *Commentatio de functionibus systematis nervosi*.

Již při práci na monografii o J. Procházkovi Kruta věnoval zvláštní pozornost jeho portrétům. Avšak až do vydání knihy v roce 1956 se mu nepodařilo nalézt portrét od vídeňského malíře Josefa Kreutzingera, o němž věděl z literárních pramenů. Otázku potvrzení existence tohoto obrazu nepustil ze zřetele, dokud se mu jej nepodařilo nalézt – v Historickém muzeu města Vídně, kde by jej nikdo nehledal. Dokonce našel dva. Kreutzinger je vytvořil v rozmezí dvaceti let. Objevné zjištění těchto u nás zcela neznámých Procházkových portrétů Kruta publikoval v roce 1971.

Procházkova medaile nebyla jediná, o jejíž vydání se Kruta zasloužil a jejíž obsah ovlivnil. Jako přední purkyňovský badatel se zasadil o vydání nových medailí s Purkyňovým portrétem. První z nich byla medaile z roku 1962, vydaná ke 100. výročí založení Spolku lékařů českých. Kruta řídil práci ediční komise a rozhodujícím způsobem šťastně ovlivnil výběr autora. Stal se jím vynikající medailér portrétista, Španielův žák Václav A. Kovanič. Pro rubní stranu medaile byl zvolen citát z Purkyňovy dizertační práce. Kruta se podílel též radou při tvorbě čestné medaile Lékařské společnosti J. E. Purkyně z roku 1971, určené k udílení zahraničním osobnostem. Autorem medaile je Milan Knobloch.

Nemalý úkol měl Kruta při realizaci medaile na rektorské insignie po dočasném přejmenování Masarykovy univerzity na Univerzitu J. E. Pur-

27 Medaile s portrétem Vladislava Kruty od L. Šindeláře z roku 1971. Nápis na rubu představuje dvě hlavní oblasti Krutovy vědecké činnosti: Fysiologia – Medicinæ historia. Archiv Jaroslava Obrmajera.

kyňe. Nechtěl, aby došlo k vulgárnímu zpolitizování výtvarného obsahu medaile, která má zvláštní kulturní a historický význam. Snažil se toho docílit volbou vhodného Purkyňova portrétu pro líc medaile a symbolickým znázorněním dosažených výsledků současné vědy na rubu. S kruhem spolupracovníků se mu podařilo tento úkol dokonale vyřešit. Pro přední stranu byl zvolen portrét od J. V. Myslbeka a pro rubní stranu byl použit návrh P. Braveného, znázorňující Crickovo-Watsonovo schéma dvojité spirály DNA ve fázi dělení. Heslo na rubu – *Scientia est potentia* – bylo převzato z mota Purkyňova spisu *Akademia*. Plastický model pro ražbu medaile vytvořil v roce 1965 akademický sochař A. Peter v kremnické mincovně.

V roce 1973 byla vydána medaile ke stému výročí narození Edwarda Babáka. Jejím autorem je opět V. A. Kovanič. Profesor Kruta je autorem návrhu pro rubní stranu medaile. Jsou na ní symboly nejvýznamnějších Babákových objevů z fyziologie dýchání a evoluce zaživačího traktu.

Z iniciativy profesora Kruty byly realizovány také dvě významné zahraniční edice medailí s českou tematikou. Obě vydala mincovna

28 Medailon s portrétem Vladislava Kruty od V. A. Kovaniče. Archiv Jaroslava Obrmajera.

v Paříži, která svou uměleckou náročností a technickou úrovní představuje světový vrchol. První medaile z roku 1970 nese portrét Bedřicha Smetany. Druhá byla vydána v roce 1978 k 600. výročí úmrtí Karla IV. K vydání Kruta napsal do reprezentačního bulletinu pro *Club Française de la Médaille* výstižný příspěvek o významu Lucemburků a jejich politiky v Českém království a v Evropě a o historické návštěvě Paříže již nemocného Karla IV. a jeho syna Václava před vánocemi 1377. Kruta vybral pro lící stranu medaile portrét Karla IV. podle fresky Mikuláše Wurmsera z kaple na Karlštejně a pro rubní stranu výjev podle miniatury z rukopisu *Grandes Chroniques de France*. Miniatura znázorňuje vjezd tří panovníků do Paříže – Karla IV., jeho synovce, francouzského krále Karla V. a syna Václava. Není

pochyb, že pro francouzskou edici karolinské medaile nemohl zvolit lepší náměty. Autorem obou medailí je akademický malíř a medailér Lumír Šindelář.

Krutův styk s výtvarnými umělci vedl k vzájemnému přátelskému sblížení a to zase dalo vzniknout medailím s Krutovým portrétem. První vytvořil Lumír Šindelář (1971). Na přední straně zpodobnil energickou tvář Krutovu a na rubu uplatnil příznačnou symboliku: Aesculapova hada, který se vine kolem meče drženího sevřenou pěstí a zakončeného pochodní vědy. Velmi zdařilý medailon v klasickém stylu Španielovy školy vytvořil také V. A. Kovanič.

Ke každé sbírce patří odborná literatura. Profesor Kruta sbíral medailistickou literaturu s velkým úsilím a doplňoval ji s pomocí přátel doma i v zahraničí. Sbíráni historických lékařských medailí a studium příslušné literatury považoval za součást svého vědeckého zájmu o dějiny lékařství. Jeho přátelé věděli, čím mohou do jeho sbírek přispět. Rád nad přírůstky poseděl a vyprávěl. Byly to překrásné chvíle, na které se nezapomíná.

Association des Physiologistes

Richard Rokyta

Vladislav Kruta je zakladatelem tradiční spolupráce českých a francouzských fyziologů. Ve 30. letech pracoval ve Francii, zejména v laboratoři prof. Lopicquea. Stal se po prof. Františku Karáskovi, který v té době pracoval v Belgii a byl prvním členem Association des Physiologistes, jejím druhým řádným československým členem. Účast prof. Kruty na životě asociace byla velmi intenzivní. Do vypuknutí války byl pravidelným účastníkem jejich zasedání výročních (Réunion Annuelle) a společných (Réunion Commune). Po válce se zasloužil o to, že Československo bylo přijato jako samostatná sekce asociace. Prof. Kruta se stal jejím sekretářem a tuto funkci vykonával až do své smrti v roce 1979. K tomuto historickému přijetí Československa došlo 17. až 19. dubna 1947 v Toulouse na 15. Réunion Annuelle. Prof. Kruta velice slibně rozvíjel koncem 40. let s Francií

a dalšími frankofonními zeměmi spolupráci, která pak byla bohužel násilně přerušena za totalitního režimu. Přesto se prof. Kruta v rámci možností velmi intenzivně staral o to, aby styky mezi československými a francouzskými fyziology neustávaly. Jakmile to bylo trochu možné, vzájemné vztahy znovu obnovil a podporoval. Zúčastnil se spolu s dalšími československými fyziology prvních větších zájezdů na zasedání asociace, v roce 1965 do Leuven a v roce 1967 do Milána. Zdálo se, že se tyto styky budou i nadále slibně rozvíjet, po roce 1969 však přišel zlom.

Vrcholem organizační činnosti prof. Kruty v rámci Association des Physiologistes bylo uspořádání výročního sjezdu v roce 1970 v Brně. To byla také jedna z jeho posledních možností setkat se s francouzskými kolegy jako přednostu ústavu. Pak se stal obětí nedůstojných represí se zákazem vstupu na Fyziologický ústav, a dokonce i do univerzitní knihovny. Prof. Kruta se ještě v roce 1971 zúčastnil Réunion Annuelle v Liège ve funkci odstupujícího prezidenta společnosti. Tam slavnostně předal dalšímu pořadateli symbol asociace, používaný od sjezdu v Lausanne v roce 1948, švýcarské kravské zvonce.

V šedesátých letech jsem s prof. Krutou začal spolupracovat v sekretariátu československé sekce. V roce 1976 mě požádal, abych jej po něm převzal. Stalo se tak až po jeho smrti na doporučení našich francouzských přátel. Moje úloha byla značně ulehčena právě tím, že osobní přínos prof. Kruty byl tak obrovský, že obnovování vědeckých styků nedělalo větší obtíže. Výsledkem byla další společná zasedání v roce 1982 a znovu v roce 1990 v Praze. Do třetice se v Praze konalo v době 50. výročí vstupu Československa do Association její 70. výroční zasedání (1997). Na každém z těchto sjezdů společnosti jsme se mohli přesvědčit o tom, že jméno profesora Vladislava Kruty je do její historie zapsáno nesmazatelným písmem.

Z KRUTOVA DÍLA

Několik pohledů na srovnávací fyziologii srdce a oběhu krevního

Předmluva

*„Sans les animaux la nature de l'homme
serait encore plus incompréhensible.“*

Buffon

V moderní lékařské fyziologii se obrací pozornost především k výzkumu funkcí vyšších živočichů a člověka, ale na druhé straně se ve studiu a ve výzkumu základních otázek uplatňuje výrazně i obecné a srovnávací hledisko. Není to ostatně nic zcela nového – lékaři srovnávali funkce u zvířat a u člověka už ve starověku a začátkem 17. století srovnávací studium umožnilo poznání činnosti srdce a krevního oběhu, objev, jenž znamená počátek novodobé fyziologie a s ní i novodobé medicíny. Později, v 18. století, velký systematik Buffon, který se pokusil svým monumentálním dílem obsáhnout celou přírodu, upozornil, že kdyby nebylo zvířat, byla by přirozenost člověka ještě méně pochopitelná.

Slovo fyziologie znamenalo původně nauku o přírodě, hlavně o živé přírodě, a skuteční fyziologové vždycky považovali člověka za součást živé přírody. Mnozí z nich se nespokojovali jen používáním zvířat (nejčastěji několika běžných laboratorních druhů) k řešení různých otázek lékařské fyziologie, ale sledovali podobnost a rozdíly ve funkcích různých zástupců živočišné řady obratlovců a odvozovali z nich obecné zákonitosti živočišné fyziologie. Srovnávací fyziologie je integrující fyziologií, poskytuje podklady pro mnoho biologických generalizací. Umožňuje také sledování fylogenetického vývoje funkcí, zejména funkčních adaptací k vlivům prostředí. Srovnávací studium vnáší do fyziologie ekologické hledisko, umožňuje poznávat vzájemné vztahy organismů a funkcí, poznávat organismy a funkce ve vztahu

k prostředí a odhalovat příčinné vztahy ve vývoji struktur a funkcí. Umožňuje také využívat podobností a rozdílů mezi živočichy k řešení základních fyziologických problémů. Mnohé z vlastností nebo jevů, jinak nesnadno dostupných pokusnému výzkumu, se přímo nabízejí k studiu u přirozených extrémů nebo variací.

Srovnávací fyziologie u nás má ostatně dobrou tradici. J. E. Purkyně po svých prvních pokusech a pozorováních subjektivních jevů zrakových a závratí, jež prováděl na sobě samém, studoval se svým prvním spolupracovníkem W. H. K. Kraussem jevy závratí po lezích mozku na několika druzích zvířat, zahrnujících mimo jiné též ptáky a ryby. Později s Valentinem našel řasinkový pohyb jako jev obecně se vyskytující v živočišné říši a s D. Rosenthalem studoval počet a velikost vláken v některých nervech u různých živočichů. A nebylo to snad jen náhodné téma – Purkyně věděl, jaký význam pro fyziologii má takový výzkum, a litoval, že „*následců nenašel u předmětu, který jen mnohočetnými spolupracovníky k jakémusi velkolepému cíli povede*“. Též po návratu do Prahy se zabýval srovnávacími studii – snad více morfoloogickými – a zachovaná korespondence ukazuje, že se snažil opatřit z ciziny mnoho různých zvířecích preparátů. Pomáhal mu v tom též jeho žák J. N. Czermak, který sám také měl zájem o širší problémy živočišné fyziologie, ale neměl možnost v krátké lhůtě, kterou mu osud vyměřil, plně je rozvinout. Z Purkyňova podnětu také píše Grégr do *Živy stať* o krvi (1856) a stať o dýchacím ústrojí (1857), v nichž sleduje srovnávací hledisko.

Avšak Czermak odešel z Prahy a Grégr šel záhy jinou cestou. Po Purkyňovi tak u nás zůstala mezera. Novým průkopníkem po obnovení české univerzity stal se koncem devadesátých let Edward Babák, který velmi záhy obrátil svůj vědecký zájem výhradně tímto směrem a pilně rozvíjel tuto stránku purkyňovské tradice.

V Purkyňově době fyziologie ještě dožívala své období „*anatomia animata*“ a zůstávala blízká anatomii. Využívala také nového rozmachu histologie, která se zdála prostředkem k pochopení funkce spíše než hrubá anatomie. Široký zoologický základ byl pravidlem. Významní Purkyňovi současníci, např. Johannes Muller, prosluli stejně jako anatomové, fyziologové i zoologové. Ale ještě na sklonku Purkyňova života, např. u Müllerových žáků, rozvinutí experimentální metody, jejíž aplikace dala fyziologickému výzkumu nový elán a netušený rozmach, přinášela nové výsledky a otevírala nové obzory, vedlo k tomu, že fyziologové se ve své pokusné práci většinou omezovali na

několik běžných laboratorních zvířat a nevyužívali srovnávací metody fyziologického výzkumu. Je to právě v této době, kdy Babák se obrátil k srovnávací fyziologii, kritizoval jednostranné zaměření a upozorňoval na význam ekologických faktorů ve fyziologii (1914).

Babák se věnoval hlavně srovnávací fyziologii dýchání, ale všiml si sám také některých stránek fyziologie krve a jejího oběhu, zejména ve styčných oblastech s fyziologií dýchání. Tak sledoval souvztažnost rytmu srdečního a dýchacího, ontogenetický vývoj působení vagu, fyziologický význam rozdílů ve velikosti červených krvinek u různých živočichů (1908) apod. Z okruhu Babákových spolupracovníků pak vyšlo několik prací zabývajících se fyziologií bezobratlých živočichů (O. V. Hykeš) i obratlovců (T. Vacek).

V naší studii se snažíme navázat na tuto tradici srovnávací fyziologie E. Babáka a jeho školy. Navazujeme na ni také v druhém aspektu naší práce, v sledování některých projevů činnosti srdce v závislosti na teplotě.

Úvod

„Had anatomists only been as conversant with the dissection of the lower animals as they are with that of the human body, the matters that have hitherto kept them in a perplexity of doubt would, in my opinion, have been freed from every kind of difficulty.“

W. Harvey

V roce 300. výročí úmrtí zakladatele novodobé fyziologie a objevitele krevní cirkulace Williama Harveye, v němž píšeme naši studii, nelze hned na začátku nevpomenout, že fyziologie srdce a krevního oběhu byla už na samém svém počátku srovnávací fyziologií. Když William Harvey začal r. 1616 v Royal Colledge of Physicians své anatomické výklady, v nichž se poprvé zmínil o svých pozorováních a názorech na činnost srdce, znal z vlastní pitevní praxe tělesnou stavbu asi 180 zvířecích druhů a své nové učení opřel o pozorování na více než čtyřiceti druzích zvířat, počítaje v to červy, hmyz, korýše, ryby i plazy. (Cole nověji napočítal v Harveyových poznámkách k přednáškám 128 zvířecích druhů a v jeho spise o oběhu 49.) Ve svém klasickém spise r. 1628 pak uvádí, že tato srovnávací metoda

výzkumu srdeční činnosti a krevního proudu u mnoha živočichů byla klíčem k jeho úspěchu a že jinak by mu byl patrně zůstal oběh krve nepochopitelným.

„Když jsem se začal zabývat pozorováními a pokusy na živých zvířatech, domníval jsem se, že budu takto moci zjistit účel pohybu srdce u živočichů. Shledal jsem však záhy, že tento úkol je nesmírně obtížný, ba téměř nedosažitelný, a skoro jsem, podobně jako Fracastorius, uvěřil, že pohyb srdce je pochopitelný pouze Bohu, neboť jsem nemohl správně rozeznat, ani jak dochází k diastole a k systole, ani kdy a kde nastává dilatace a konstrikce. Příčinou toho byla rychlost pohybu, který u některých živočichů probíhá jako mžiknutí oka, jako blesk ... Avšak nakonec, po každodenním pilném hledání a pozorování mnoha živočichů různých druhů, jsem uvěřil, že jsem na to přišel, že jsem se vypletl a osvobodil z onoho bludiště a že jsem pochopil i účel srdce a spolu s ním tepen, jak jsem si byl toužebně přál.“

Ve svém úsilí studovat tělesnou stavbu různých zvířat Harvey neustával ani po uveřejnění svého objevu a využíval k tomu každé příležitosti. Tak z cesty jižní Francií v r. 1631 píše o bídě, kterou tam způsobila válka, a dodává: „... sám si mohu stěžovat jen na to, že cestou jsme sotva viděli nějakého psa, vránu, luňáka a havrana nebo jiného ptáka nebo vůbec něco k anatomizování. Jen několik bedných lidí, které tam nechala válka a hlad, jež zde prováděly anatomická cvičení, než jsme sem přišli ...“ Také náš rytec Václav Hollar o něm vyprávěl, že na společné cestě přes Německo, zpusťosené válkou a z Vídně přes Jihlavu, Prahu a Plzeň do Řezna s družinou poselství lorda Arundela r. 1636 „malý doktor Harvey“ využíval každé příležitosti k svým pozorováním a „často se tak ztratil, takže náš pan velvyslanec se na něho opravdu zlobil, neboť tu nebylo jen nebezpečí zlodějí, ale i divoké zvěře“. Je zřejmé, že Harvey byl zanícený pracovník, přímo posedlý touhou po skutečném poznání přírody a člověka. A bylo tu opravdu třeba velkého zanícení a velkého úsilí, aby člověk vychovaný v úctě k tradici a vážící si učení a vědění svých předchůdců přesvědčil předně sebe sama o věrohodnosti svých pozorování a o správnosti objevu, který měl znamenat začátek nové éry ve vývoji fyziologie a lékařských věd vůbec.

Ve srovnávacím studiu fyziologie krevního oběhu nenašel Harvey dlouho důstojné následovníky. Postupem doby se však nahromadilo mnoho pokusných výsledků a pozorování o různých dílčích otázkách a v novější době vyšlo několik pozoruhodných monografií o srovnávací

fyziologii srdce a oběhu, i souborné stati v dílech převážně zaměřených na fyziologii člověka a savců. O srovnávací fyziologii srdce a oběhu se pojednává v příručkách srovnávací fyziologie (v. Buddenbrock 1928, Vacek 1937, Rogers 1938, Koštojanc 1951, Prosser 1952). Mnoho materiálu přináší Tiegerstedt (1921) ve svém čtyřsvazkovém díle o fyziologii oběhu, Bethé, Rihl, Kisch, Fleisch, Hess aj. v *Handbuch der norm. u. pathol. Physiologie* (1926–27). Pro Wintersteinův *Handbuch der vergleichenden Physiologie* napsal rozsáhlý přehled von Brucke (1925). Pražský rodák E. v. Skramlík studoval podrobně srovnávací fyziologii srdce vzhledem k otázkám automacie a dráždivosti (1932) a vydal přehledné studie o fyziologii krevního oběhu u měkkýšů (1941), u nižších chordat (1938) a u ryb (1935). Přehledné studie o srdečních nervech u bezobratlých živočichů vydali Carlson (1909) a H. Fredericq (1947).

Naše studie vznikla z přehledu předneseného v květnu 1952 na semináři výzkumného ústavu pro choroby krevního oběhu. Nezpracovává otázky srovnávací fyziologie krevního oběhu systematicky. Vybrali jsme si některé obecné otázky, a zvláště pak vztahy fyziologie srdce a krevního oběhu k metabolismu a k velikosti živočichů.

O synthetický pohled na činnost srdce a krevního oběhu a o kvantitativní vyjádření vzájemných funkčních vztahů i vztahů k metabolismu se pokusil poprvé fysik J. F. Rameau (1858), pak H. v. Hoesslin (1888), po něm A. Putter (1918) a zvláště pak A. J. Clark (1927). Naše práce je skromným pokračováním v jejich úsilí o synthesesu faktů a o sledování obecných zákonitostí v tomto oboru srovnávací fyziologie.

(Vladislav Kruta: *Několik pohledů na srovnávací fyziologii srdce a oběhu krevního*. Babákova sbírka 8. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha 1958, s. 7–10.)

ROKY KRUTOVA ŽIVOTA

- 1908 27. června narozen v Bělé pod Bezdězem a pokřtěn Vladislav Otto.
- 1918 Příklad do Prahy, studium na Vinihradském gymnáziu.
- 1926 Maturita, prázdninová cesta do Itálie. Zapisuje se na Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze.
- 1929 Demonstrátorem na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze.
- 1930 Výpomocným asistentem profesora Hanáka. Prázdninová cesta do Jugoslávie.
- 1931 Promoce „sub auspiciis“. Stipendijní pobyt v laboratoři ve Villefranche (Francie).
- 1932 Řádným asistentem Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Počátky vědecké práce.
- 1933 První vědecké publikace o metabolismu svalu a srdce.
- 1934 Studijní pobyt v Paříži v laboratoři profesora Lapiquea na stipendium francouzské vlády. Pracuje na elektrofyziologické problematice nervového systému. Poznává svou budoucí manželku Emmy Bahuaultovou.
- 1935 Začátek nejlodnějšího experimentálního i publikačního období. Poprvé se účastní kongresu Association des Physiologistes v Paříži.
- 1936 Studijní pobyt v Tamaris sur Mer ve Francii. Spolupracuje s A. Fessardem. Na pražském ústavu, jehož přednostou se stává V. Laufberger, se orientuje na výzkum srdce.
- 1937 Členem přípravného výboru pro oslavy 150. výročí narození Jana Evangelisty Purkyně v Praze. Počátek práce na vydávání sebraných spisů J. E. Purkyně. 27. listopadu v Paříži sňatek s Emmy Bahuaultovou.
- 1938 Habilitace pro obor fyziologie na Univerzitě Karlově v Praze. Účastní se světového kongresu fyziologů v Curychu.
- 1939 Publikuje svou první historiografickou práci o Jiřim Procháskovi (Georgu Prochaskovi). Po okupaci Československa se zapojuje do domácího odboje. V létě emigruje do Francie. Internace v tábore Camp Richard. Narození syna Václava. Vstupuje do československé zahraniční armády.
- 1940 Přípravuje spolupráci s profesorem Brouhou na výzkumu únavy letců v Mérignacu. Po pádu Francie odplouvá bez rodiny do Velké Británie. Lékařem 311. bombardovací peruti RAF. Členem výboru Asociace československých lékařů ve Velké Británii.
- 1941 Přeložen k 313. stíhací peruti RAF a povýšen do hodnosti Flying Lieutenant.

- 1942 Uvolněn pro tajný výzkum britského ministerstva vnitra, týkající se výživy v okupovaných zemích.
- 1943 Členem Státní zdravotní rady při československém Ministerstvu sociální péče a předsedou Komise pro otázky výživy při Ministerstvu pro hospodářskou obnovu a rozvoj.
- 1944 Zástupcem československé vlády v Mezispojeneckém výboru pro poválečnou pomoc okupovaným zemím, z něhož vznikla po válce FAO. Krátké shledání s rodinou.
- 1945 V červnu návrat do Prahy. Přednostou 5. oddělení (UNRRA) při Ministerstvu zdravotnictví (do roku 1948), organizuje vybudování továrny na penicilin v Roztokách u Prahy, členem Vědecké rady Ministerstva zdravotnictví, členem výboru Československo-francouzské fyziologické společnosti. Na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze stále zařazen jako asistent Fyziologického ústavu.
- 1946 Generálním sekretářem Association des Physiologistes pro Československo. Členem vládní delegace na konferencích FAO a UNRRA v Ženevě. Členem Standing Committee on Nutrition FAO.
- 1947 Přednostou Fyziologického oddělení Ústavu tělovýchovného lékařství Karlovy univerzity v Praze (do roku 1953). Účast na kongresu Association des Physiologistes v Toulouse a XVII. kongresu International Union of Physiological Science (IUPS) v Oxfordu. Narození dcery Aleny.
- 1948 Jmenován mimořádným profesorem. Pověřen vedením Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové.
- 1949 Narozen syn Vladislav.
- 1950 Účastní se XVIII. kongresu IUPS v Kodani. Přednáší fyziologii též na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.
- 1951 Přednostou Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Vychází V. svazek Purkyňových *Opera omnia*, první pod jeho redakcí.
- 1952 Výkonným redaktorem *Scripta Medica*.
- 1953 Vydává učebnici *Úvod do fyziologie tělesných cvičení* (s V. Seligerem a Z. Hornofem). Organizuje II. Celostátní sjezd fyziologů, biochemiků a farmakologů v Brně.
- 1955 Onemocní cukrovkou. Návrh na udělení titulu Doktor věd bez obhajoby.
- 1956 Vydává významnou monografii o Jiřím Procháskovi. Zakládá Kroužek pro dějiny lékařství v Brně. Účastní se XX. kongresu IUPS v Bruselu.
- 1957 Členem The History of Science Society. Začátek druhého období intenzivního experimentálního výzkumu.
- 1958 Vydává monografii *Několik pohledů na srovnávací fyziologii srdce a krevního oběhu*.
- 1959 Předsedou Československé fyziologické společnosti a jejím zástupcem v IUPS.

- 1960 Z jeho iniciativy dostává brněnská univerzita název Univerzita J. E. Purkyně.
- 1961 Předsedou Československé biologické společnosti.
- 1962 Obhajoba velkého doktorátu (DrSc.). Členem Association Internationale d'Histoire de la Médecine. Účast na XXII. kongresu IUPS v Leydenu.
- 1964 Přednáší o J. E. Purkyně a V. P. Flourensovi v Paříži. Organizuje první společný sjezd Československé fyziologické společnosti a Association des Physiologistes v Praze. Účastní se velkého mezinárodního kongresu Lékařské společnosti v Mexico City.
- 1966 Jmenován řádným profesorem a členem Kolegia lékařských věd ČSAV. Vyznamenán stříbrnou medailí brněnské Lékařské fakulty. Přednáší na konferenci o párové stimulaci srdce v New Yorku.
- 1968 Předsedou celouniverzitní rehabilitační komise. Signatářem 2 000 slov. Vyznamenán Zlatou medailí Univerzity J. E. Purkyně. Účast na Gordon Conference v New Hampshire, na kongresu Association des Physiologistes v Montréalu a na XXIV. kongresu IUPS ve Washingtonu. Vyznamenán Zlatou medailí za zásluhy o rozvoj péče o zdraví lidu.
- 1969 Předsedou Lékařské sekce Společnosti pro dějiny věd a techniky. Předsedou organizačního výboru mezinárodního symposia k 100. výročí úmrtí J. E. Purkyně v Praze.
- 1970 Vystaven nátlaku, aby odvolal svůj podpis na výzvě 2 000 slov. Zbaven vedení Fyziologického ústavu a předčasně penzionován. Získává Cenu České lékařské společnosti za knihu *Jan Evangelista Purkyně 1869–1969*. Organizuje kongres Association des Physiologistes v Brně a je zvolen jejím prezidentem. Zákaz vstupu na půdu univerzity. Přednáší na Mezinárodním kongresu dějin lékařství v rumunské Constantě.
- 1971 Zaměstnán dočasně v Kabinetu pro dějiny univerzity. Vynucená rezignace na všechny funkce v domácích odborných společnostech. Zákaz publikovat v zahraničí.
- 1975 Dokončuje vydávání *Opera omnia* J. E. Purkyně třináctým svazkem.
- 1976 Zvolen členem Akademie der Naturforscher Leopoldina.
- 1977 Cesta na Nový Zéland a do USA.
- 1978 Zhoršení zdravotního stavu. Dlouhodobá hospitalizace.
- 1979 6. září umírá.
- 1991 In memoriam rehabilitován a povýšen na plukovníka.

LITERATURA A PRAMENY

Literatura o Vladislavu Krutovi

- Bravený, P. (1979): Za Vladislavem Krutou. *Časopis lékařů českých*, r. 118, s. 1359.
- Bravený, P. (1991): Vladislav Kruta (1908–1979). *Physiological Research, Special Issue*, 1991, s. 12–13.
- Bravený, P. (1993): K nedožitému 85. výročí narození Vladislava Kruty. *Universitas*, r. 1993, č. 2, s. 36–37.
- Bravený, P. (1993): Vzpomínka na profesora Krutu. *Cor et Vasa*, r. 35, K121–K124.
- Brod, J. – Poupa, O. (1980): Vladislav Kruta. *Nature*, 283, s. 118.
- Franc, Z. (1998): Fyziolog a historik prof. MUDr. Vladislav Kruta, DrSc. In: *Hledání kontinuity vědeckého poznání na Moravě a ve Slezsku*, s. 38–39. Mendelianum, Brno.
- Hornof, Z. (1968): Prof. MUDr. Vladislav Kruta DrSc. – 60 let. *Časopis lékařů českých*, r. 107, s. 832.
- Korec, R. – Monod, H. (1980): Vladislav Kruta (1908–1979). *Journal de Physiologie*, r. 76, s. 291–293.
- Laufberger V. – Antal, J. (1968): Prof. MUDr. V. Kruta šedesátníkem. *Čs. fyziologie*, r. 17, s. 278–279.
- Peňáz, J. (1980): K úmrtí prof. MUDr. Vladislava Kruty, DrSc. *Čs. fyziologie*, r. 29, s. 159–160. (Zde uvedena bibliografie.)
- Redakce (1978): Profesor Kruta sedmdesátník. *Čs. fyziologie*, r. 27, s. 351–353.
- Zapletal V. (1978): Profesor Kruta jako historik lékařství. *Čs. fyziologie*, r. 27, s. 352–354.

Bibliografie Vladislava Kruty

1933

Kruta, V.: Činnost srdce po útlumu glykolysy. *Československý kardiologický kongres 1933, Zprávy II.*, s. 159–168.

Kruta, V.: Látkové a energetické proměny v činném svalu. *Časopis lékařů českých*, r. 72, s. 403–404, 437–438, 467–469, 500–503, 524–526.

1934

Kruta, V.: Sur l'activité automatique de l'oreillette gauche isolée du coeur de mammifère. *Archives Internationales de Physiologie*, r. 40, 140–157.

Kruta, V.: Ueber die Beeinflussung der Tätigkeit des isolierten Saugeherzens durch Glykolysehemmung mittels der Monojodessigsäure. *Zeitschrift für die gesammte und experimentelle Medizin*, r. 92, s. 611–622.

Kruta, V.: Vliv kombinovaného účinku thyroxinu a diiodotyrosinu na vývoj larev obojživelníků. *Biologické listy*, r. 19, s. 209.

Mentl, S. – Karásek, F. – Kruta, V.: Importance du cholestérol pour l'action du Calcium sur le muscle cardiaque. *Archives Internationales de Physiologie*, r. 40, s. 158–172.

Mentl, S. – Karásek, F. – Kruta, V.: Vliv cholesterolu na reaktivnost srdce na vápník. *Časopis lékařů českých*, r. 73, s. 1133–1137.

1935

Cardot, H. – Kruta, V.: Sur la décoordination de la systole du ventricule ou des coeurs branchiaux isolés de la Seiche. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 119, s. 591–594.

Kruta, V.: Antonín Hanák. *Praktický lékař*, r. 15, s. 414–415.

Kruta, V.: K otázce o původu srdečního automatismu. *Časopis lékařů českých*, r. 74, s. 401–405, 444–448.

Kruta, V.: L'acétylcholine produite à l'extrémité des nerfs moteurs est-elle pratiquement efficace pour la contraction musculaire? *Archives Internationales de Physiologie*, r. 41, s. 187–200.

Kruta, V.: Sur un nouveau mode d'enregistrement de la fatigue musculaire. *Le Travail humaine*, r. 3, s. 175–180.

Kruta, V.: Etude de la fatigue du muscle isolé par rapport à l'effet possible de l'acétylcholine libérée pendant l'excitation du nerf. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 118, s. 757.

Kruta, V.: Sur l'action de l'acétylcholine et de l'atropine sur le coeur de *Sepia officinalis*. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 119, s. 608–610.

Kruta, V.: Sur l'action de l'adrénaline, de l'ergotamine et du pipéridinométhylbenzodioxane sur le coeur de la Seiche. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 119, s. 397–399.

Kruta, V. – Paulian R.: Sur les variations de potentiel du muscle strié au cours de sa contracture acétylcholinique. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 119, s. 1104–1105.

1936

Arvanitaki, A. – Fessard, A. – Kruta, V.: Analyse du potentiel d'action des nerfs viscéraux chez *Sepia officinalis*. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 122, s. 1204–1206.

Arvanitaki, A. – Fessard, A. – Kruta, V.: Mode répétitif de la réponse électrique des nerfs viscéraux et étoilés chez *Sepia officinalis*. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 122, s. 1203–1204.

Kruta, V.: Action de quelques alcaloïdes sur les nerfs cardiaques chez les Céphalopodes. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 122, s. 585–586.

Kruta, V.: Action des poissons du système nerveux autonome sur le coeur isolé de la Seiche. *Journal de Physiologie et de Pathologie générale*, r. 34, s. 65–76.

Kruta, V.: Effets de l'administration de substance thyroïdienne sur les réactions du myocarde chez le Cobaye. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 122, s. 436–438.

Kruta, V.: Effets de l'excitation des nerfs viscéraux sur l'activité cardiaque chez les Céphalopodes. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 122, s. 582–585.

Kruta, V.: Látkový přenos nervového vzruchu. *Biologické listy*, r. 21, s. 90–101.

Kruta, V.: O vedení nervového vzruchu. *Biologické listy*, r. 21, s. 229–241

Kruta, V.: Variations saisonnières des réactions du myocarde chez le Cobaye. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 122, s. 433–435

1937

Bacq, Z. M. – Kruta, V.: Action de l'hémolymphe des Invertébrés sur le ventricule médian des Céphalopodes. *Archives Internationales de Physiologie*, r. 44, s. 216–218.

Karásek, F. – Kruta, V.: Změna průběhu stahu srdečního svalu při pokusné hyperthyreose. *Časopis lékařů českých*, r. 76, s. 771–773.

Kruta, V.: K otázce mechanismu působení srdečních nervů u bezobratlých. *Časopis lékařů českých*, r. 76, s. 1345–1352 (I.), 1328–1332 (II.).

Kruta, V.: Le rythme optimal du muscle cardiaque de mammifère et ses variations en fonction de la température. *Annales de Physiologie*, r. 13, č. 4, s. 1030–1033.

- Kruta, V.: O rytmické činnosti srdečního svalu. *Sborník lékařský*, r. 39, s. 37–79.
- Kruta, V.: Pokusy o automatismu a reaktivnosti srdečního svalu. *Časopis lékařů českých*, r. 76, s. 1387–1393.
- Kruta, V.: Sur l'activité rythmique du muscle cardiaque I. Variations de la réponse mécanique en fonction du rythme. *Archives Internationales de Physiologie*, r. 45, s. 332–357.
- Kruta, V.: Variations de la durée de la contraction du muscle cardiaque en fonction du rythme et de la température. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 125, s. 498.
- Kruta, V.: Vliv látek s tlumivým účinkem na činnost izolovaných síní savčího srdce. *Časopis lékařů českých*, r. 76, s. 778–780.
- Kruta, V. – Zadina, R.: Vliv adrenalinu a tyraminu na stah srdečního svalu. *Biologické listy*, r. 22, s. 191–199.

1938

- Kruta, V.: Effets des variations du calcium sur la contraction du myocarde étudiée en fonction du rythme et de la température. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 129, s. 791.
- Kruta, V.: Importance du facteur temps pour l'inhibition de l'excitation électrique par un courant inverse. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, Paris, r. 128, 395.
- Kruta, V.: Influence du milieu ionique sur la contraction du myocarde étudiée en fonction du rythme et de la température. *XVI. Internationales Physiologen-Kongress, Kongressbericht II.*, s. 101–102.
- Kruta, V.: Sur l'activité rythmique du muscle cardiaque. II. Variations en fonction de la température, des relations entre la réponse mécanique et le rythme. *Archives Internationales de Physiologie*, r. 47, s. 35–62.
- Kruta, V. – Zadina, R.: Recherches sur la pharmacodynamie du muscle cardiaque. *Archives Internationales Pharmacodynamie*, r. 59, s. 198–211.

1939

- Kruta, V.: O pocitu bolesti. *Biologické listy*, r. 24, s. 1–13.
- Kruta, V. – Velický J.: Ueber die Herzmuskelkontraktion nach der Schilddrüsenentfernung. *Klinisches Wochenschrift*, r. 18, s. 1223–1224.

1942

- Kruta, V.: Nutrition in Occupied Europe. *Bulletin of Czechoslovak Medical Association*, r. 1, č. 4, s. 3–12.
- Kruta, V.: O některých vlastnostech srdečních stahů. *Kongres československých a polských lékařů, Lekarz Wojskowy*, Edinbourgh 1941.

1943

- Kruta, V.: Georgius Procháska: Pioneer in Modern Psychology (1749–1820). *Bulletin of Czechoslovak Medical Association*, r. 2, č. 1, s. 30–39.
- Kruta, V.: Poznámky k posuzování výkonnosti a únavy u letců. *Kongres československých a polských lékařů, Lekarz Wojskowy*, Edinbourgh 1942.
- Kruta, V.: Nutrition and Health in Occupied Europe. *Bulletin of Czechoslovak Medical Association*, r. 2, č. 6, s. 3–9.

1944

- Kruta, V.: Nutritional Oedema. *Notes of the Czechoslovak Medical Association in Great Britain*, r. 1, s. 34–43.

1945

- Kruta, V.: Czech Doctors in Great Britain. *Notes of the Czechoslovak Medical Association in Great Britain*, r. 2, s. 58–69.

1946

- Kruta, V.: Fysiolog Jiří Procháska a spor o prioritu formulace o nervovém reflexu. *Časopis lékařů českých*, r. 85, s. 1298.
- Kruta, V.: *Fysiologie člověka pro posluchače tělesné výchovy*. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha. (Skripta 170 stran, 2. vydání v roce 1950.)
- Kruta, V.: Metabolismus a funkce nervového systému. *Biologické listy*, r. 27, s. 172–175.

1947

- Kruta, V.: Jiří Procháska 1749–1820. *Časopis lékařů českých*, r. 86, s. 369–373.

1949

- Kruta, V.: Influence du potassium et du calcium sur les variations thermiques du rythme cardiaque. *Journal de Physiologie*, Paris, s. 197A–199A.
- Kruta, V.: Jiří Procháska 1749–1820. *Časopis lékařů českých*, r. 88, s. 373–376. (Vyšlo též rusky, francouzsky a anglicky.)
- Kruta, V.: 1749–1949 Jiří Procháska. *Lékařské listy*, r. 4, s. 147–149.
- Kruta, V.: Výzkum výživy z hlediska zdraví a tělesného vývoje. *Zprávy z I. Celostátního pracovního sjezdu Společnosti pro racionální výživu v Karlových Varech*, s. 43–53.

1950

- Kruta, V.: *Fysiologie pro posluchače lékařství I., II.* Spolek mediků v Hradci Králové, Hradec Králové, 592 str. (Skripta, 2. vydání v roce 1952.)
- Kruta, V.: K šedesátinám prof. dr. Viléma Laufbergera. *Časopis lékařů českých*, r. 89, s. 958–963.

- Kruta, V.: Krevní hemoglobin a výživa, rozdíl mezi chlapci a dívkami ve věku 12–19 let. *Časopis lékařů českých*, r. 89, s. 979.
- Kruta, V.: The Influence of Thyroid on the Relation Temperature – Heart Rate in Guinea Pigs. *XVIII. International Physiologic Congress, Abstracts*, s. 317–318.
- Kruta, V. – Bedrna J. – Procházka, J. – Volf, J.: Influence de la stimulation afférente du nerf splanchnique sur les mouvements respiratoires chez l'homme. *Archives Internationales de Physiologie*, r. 58, s. 90–100.
- 1951**
- Kruta, V.: Fysiologie růstu z hlediska bílkovin ve výživě. *Sborník prací z II. gastroenterologického sjezdu v Karlových Varech*, s. 298–311.
- 1952**
- Kruta, V. – Seliger, V.: Výživa při zimním táboření. *Vojenské zdravotnické listy*, r. 21, s. 42–47.
- 1953**
- Kruta, V.: Jiří Procházka, historie a identifikace sensitivních a motorických nervů. *Čs. fysiologie*, r. 11, s. 337–344.
- Kruta, V.: Plethysmografie králičího bolce. *Sborník lékařský*, r. 55, s. 120–123.
- 1954**
- Kruta, V. – Hornof, Z. – Seliger, V.: *Úvod do fysiologie tělesných cvičení*. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 436 str.
- Kruta, V. – Seliger, V.: Počet červených krvinek, obsah hemoglobinu a vitamínu C v krvi sportovců. *Scripta medica*, r. 27, s. 81–90.
- 1955**
- Kruta, V.: *Fysiologie oběhu krve. V: Učebnice fysiologie I*. 1. vydání. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 41 str.
- Kruta, V.: Variations thermiques du rythme cardiaque chez quelques mammifères. *Journal de Physiologie*, Paris, r. 47, s. 667–670.
- 1956**
- Kruta, V.: Anders Retzius und J. E. Purkyně. Briefwechsel zweier Biologen des neunzehnten Jahrhunderts. *Lychnos*, 1956 (Uppsala), s. 96–131.
- Kruta, V.: Correspondence scientifique de J. E. Purkyně. *Scripta medica*, r. 29, s. 133–146.
- Kruta, V.: *Fysiologie přeměny látek a energií. V: Učebnice fysiologie II*. 1. vydání. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 165 str.
- Kruta, V.: *Med. dr. Jiří Procházka 1749–1820. Život, dílo, doba*. Nakladatelství ČSAV, Praha, 259 str.

1957

- Kruta, V.: Comparaison entre les variations thermiques de la fréquence cardiaque de quelques mammifères, reptiles et batraciens. *Acta Physiologica Pharmacologica Nederlandica*, r. 6, s. 143–152.
- Kruta, V.: *Fysiologie svalstva, Fysiologie čidel. V: Učebnice fysiologie III*. 1. vydání. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 124 str.
- Kruta, V.: Harvey in Bohemia. *Physiologia bohemoslovaca*, r. 6, s. 433–439.
- Kruta, V.: L'action de l'adrénaline et de la noradrénaline sur les oreillettes isolées des mammifères aux basses températures. *Journal de Physiologie*, r. 47, s. 236–239.
- Kruta, V.: Neznámé dopisy J. E. Purkyně. *Časopis lékařů českých*, r. 96, s. 1364.
- Kruta, V.: Pattern of Variations of Heart Rate as a Function of Temperature in Some Mammals. *Physiologia bohemoslovaca, Suppl.*, r. 5, s. 30–32.
- Kruta, V.: William Harvey 1578–1657. Význam jeho objevu krevního oběhu a jeho ohlas u nás. *Čs. fysiologie*, r. 6, s. 554–561.

1958

- Bravený, P. – Kruta, V.: Aspects quantitatifs de la potentiation poststimulative du myocarde. *Journal de Physiologie*, r. 50, s. 192–194.
- Bravený, P. – Kruta, V.: Činnostní potenciace kontraktility srdečního svalu. *Čs. fysiologie*, r. 7, s. 432–433.
- Bravený, P. – Kruta, V.: Dissociation de deux facteurs, restitution et potentiation dans l'action de l'intervalle sur l'amplitude de la contraction du myocarde. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 66, s. 633–652.
- Kruta, V.: *Několik pohledů na srovnávací fysiologii srdce a oběhu krevního*. Babákova sbírka 8. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 94 str.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně's Contribution to the Physiology of Digestion. *Physiologia bohemoslovaca*, r. 7, s. 1–8.
- Kruta, V. – Bravený, P.: Postextrasystolická potenciace srdeční stažlivosti. *Čs. fysiologie*, r. 7, s. 433–434.

1959

- Kruta, V.: Anders Retzius und Johannes Ev. Purkyně. *Lychnos* (Uppsala), 1959, s. 222–227.
- Kruta, V.: Druhé a teplotové rozdíly v průběhu změn stažlivosti a v optimální frekvenci síňového myokardu. *Čs. fysiologie*, r. 8, s. 215–216.
- Kruta, V.: Heart rate. V: *Handbook of Circulation 5.*, National Research Council USA, s. 81–92.
- Kruta, V. – Stejskalová, J.: Variations de la contractilité et fréquence optimale du myocarde auriculaire de quelques mammifères. *Journal de Physiologie*, r. 51, 503–504.

1960

- Bravený, P. – Kruta, V. – Stejskalová, J.: Pesimum kontraktility savčího síťového myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 9, s. 3–4.
- Kruta, V.: Činnost oběhových mechanismů u savců v závislosti na tělesné váze a intenzitě metabolismu. V: *Studie o srovnávací fyziologii metabolismu, Babákova sbírka*, 16, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, s. 21–27.
- Kruta, V.: *Fyziologie oběhu krevního. Fyziologie výživy. V: Učebnice fyziologie I. 2. přepracované vydání. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 147 str.*
- Kruta, V.: J. E. Purkyně fyziolog. *Časopis lékařů českých*, r. 99, s. 1559–1562.
- Kruta, V.: Přízpusobení srdeční frekvence teplotě u zimujících a ostatních savců. V: *Studie o srovnávací fyziologii metabolismu, Babákova sbírka*, 16, Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, s. 181–184.
- Kruta, V.: Vědecká práce akademika Viléma Laufbergera. *Časopis lékařů českých*, r. 99, s. 1318–1320.
- Kruta, V. – Bravený, P.: Différences physiologiques entre le myocarde du rat et de certains autres mammifères. *Journal de Physiologie*, r. 53, s. 137.
- Kruta, V. – Bravený, P.: Potentiation of Contractility in the Heart Muscle of the Rat and Some other Mammals. *Nature*, 187, s. 327–328.
- Kruta, V. – Bravený P. – Husáková B.: Dependence of the Inotropic Action of Strophantin on the Frequency and the Postextrasystolic Potentiation. *Archiv für Kreislaufforschung*, r. 33, s. 63–73.
- Kruta, V. – Bravený, P. – Husáková, J. – Stejskalová, J.: Význam rytmu činnosti myokardu pro inotropní účinky farmak. *Čs. fyziologie*, r. 9, s. 502–503.
- Kruta, V. – Stejskalová, J.: Allure de la contractilité et fréquence optimale du myocarde auriculaire chez quelques mammifères. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 68, s. 152–164.

1961

- Kruta, V.: Briefe Johannes Müllers an C. A. Rudolphi und J. E. Purkyně. *Nova Acta Leopoldina*, 24 (151), s. 213–228.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně als Physiologe. *Nova Acta Leopoldina*, r. 24 (151), s. 57–76.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně – Creative Scientist. *Physiologia bohemoslovaca*, r. 10, s. 1–10.
- Kruta, V.: K vzniku a významu Purkyňova fyziologického ústavu ve Vratislavi. *Sborník pro dějiny přírodních věd a techniky*, r. 6, s. 108–125.
- Kruta, V.: Ke stykům J. E. Purkyně s ruskými učiteli. A. F. Middendorf. *Scripta medica*, r. 34, s. 242–244.
- Kruta, V.: Le physiologiste tchèque Georges Procháska et la conception du réflexe. *Scripta medica*, r. 34, s. 297–314.
- Kruta, V.: Universitas Purkyniana. *Scripta medica*, r. 34, s. 1–6.
- Kruta, V.: Vitaminy ve výživě. In: *Vitaminy, jejich chemie a biochemie*, s. 81–88. Nakladatelství ČSAV, Praha.

- Kruta, V. – Bravený, P.: Restitution de la contractilité du myocarde entre les contractions et les phénomènes de potentiation. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 69, s. 645–667.
- Kruta, V. – Bravený, P.: Restitution de la contractilité du myocarde entre les contractions et phénomènes de potentiation. *Journal de Physiologie*, r. 53, s. 389–390.
- Kruta, V. – Stejskalová, J.: Relations entre la contractilité et la fréquence du myocarde du Hamster, comparé à celles du Cobaye et du Rat. *Journal de Physiologie*, r. 53, s. 388–389.
- Kruta, V. – Stejskalová, J.: Vztahy kontraktility a frekvence myokardu křečka ve srovnání s morčetem a krysou. *Čs. fyziologie*, r. 10, s. 256–257.

1962

- Bravený, P. – Kruta, V. – Stejskalová, J. – Husáková, B.: Dvojitý mechanismus restituace v regulaci stažlivosti myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 11, s. 175.
- Kruta, V.: *Fyziologie svalstva, Obecná fyziologie nervstva. V: Učebnice fyziologie II. 2. přepracované vydání. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 158 str.*
- Kruta, V.: J. E. Purkyně a chirurgie. *Rozhledy v chirurgii*, r. 41, s. 785–788.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně, tvůrčí badatel. *Vesmír*, r. 41, s. 20–23.
- Kruta, V.: Jan Evangelista Purkyně – tvůrčí vědec. In: *J. E. Purkyně*, s. 11–102. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha.
- Kruta, V.: K vratslavské disertaci J. E. Purkyně, De examine physiologico organi visus systematis cutanei 1823. *Čs. fyziologie*, r. 11, s. 1–7.
- Kruta, V.: K výročí J. E. Purkyně. *Čs. farmacie*, r. 11, s. 385–387.
- Kruta, V.: Osudy a nedávný nález původního rukopisu J. E. Purkyně „Physiologie der menschlichen Sprache“. *Scripta medica*, r. 35, s. 248–249.
- Kruta, V.: Samořizení kontrakce srdečního svalu. *Časopis lékařů českých*, r. 101, s. 667–671.
- Kruta, V.: The Physiologist George Procháska (1749–1820) and the Reflex Theory. *Epilepsia*, r. 3, s. 446–456.
- Kruta, V. – Bravený, P.: Performance of Heart Muscle in Rhythmic Activity. Restitution of Contractility and Potentiation Phenomena. *Proceedings of the XXII International Physiological Society Congress Leiden*, s. 137–143.
- Kruta, V. – Bravený, P. – Šumbera, J.: Dvě formy činnosti potenciace stažlivosti myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 11, s. 175.
- Kruta, V. – Stejskalová, J.: Forme de la relation contractilité – fréquence du myocarde auriculaire du hamster comparé à celle du cobaye et du rat. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 70, s. 443–458.

1963

- Kruta, V.: Comparative and Tissue Aspects of Circulation Regulations. *Proceedings of 5th National Congress of Czechoslovak Physiological Society*

- 1961, s. 158–167. Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences, Prague.
- Kruta, V.: G. Prochaska's and J. E. Purkyně's Contributions to Neurophysiology. *V: Medizin in Geschichte der Kultur*, sv. 5, s. 134–156.
- Kruta, V.: Importance of the Interval-strength Relationship for the Evaluation of Cardiac Inotropic Effects of Drugs. *V: Pharmacology of Cardiac Function*. In: Krayer, O. ed., *Proceedings 2nd International Pharmacological Meeting*, s. 45–52. Pergamon Press.
- Kruta, V.: Medaile s portrétem J. E. Purkyně. *Čs. fyziologie*, r. 12, s. 161.
- Kruta, V.: Přínos Prahy vývoji farmakologie. *Časopis lékařů českých*, r. 102, s. 1116–1118.
- Kruta, V. – Bravený P.: Rate of Restitution and Self-regulation of Contractility in Mammalian Heart Muscle. *Nature*, 197, s. 905–906.
- Kruta, V. – Bravený, P. – Hlávková, J.: Influence des blocages métaboliques sur la relation contractilité-fréquence du myocarde. *Journal de Physiologie*, r. 55, s. 275–276.
- Kruta, V. – Bravený, P. – Hlávková-Stejskalová, J. – Husáková, B.: Restitution de la contractilité du myocarde et effets inotropes (ouabaine, quinidine, tyramine, théophylline et acétylcholine) chez le cobay et le rat. *Scripta medica*, r. 36, s. 1–26.
- Kruta, V. – Buriánek, P.: Neznámá pokusná práce J. E. Purkyně o funkci bránice. *Sborník pro dějiny přírodních věd a techniky*, 8, 75–84.
- Kruta, V. – Stejskalová, J.: Vliv anoxie a metabolických inhibitorů na kontraktilitu myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 12, s. 181.

1964

- Kruta V.: K počátkům vědecké dráhy J. E. Purkyně. *Acta Facultatis Medicinae Universitatis Brunensis*, 12, 208 str.
- Kruta, V.: *M. J. P. Flourens, J. E. Purkyně et les débuts de la physiologie de la posture et de l'équilibre*. Université de Paris, Paris, 48 str.
- Kruta, V.: Mechanická reakce srdečního a kosterního svalu. *Čs. fyziologie*, r. 13, s. 379–385.
- Kruta, V.: Régulation intrinsèque de la contraction cardiaque. *Annales d'Anesthésiologie française*, r. 5, s. 553–561.

1965

- Bravený, P. – Kruta, V. – Šumbera, J.: Pomalé tonické stahy a atypický průběh restituce kontraktility myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 14, s. 339.
- Kruta, V.: G. W. F. Hegel a J. E. Purkyně. *Filosofický časopis ČSAV*, r. 13, s. 282–284.
- Kruta, V.: J. W. Goethe's and J. E. Purkyně's Studies of Vision. *Actes du XIe Congrès international d'histoire des sciences*, 38, s. 58–63.

- Kruta, V.: K základním životopisným datům J. E. Purkyně. *Časopis lékařů českých*, r. 104, s. 1322–1326.
- Kruta, V.: Prague Contribution to the Progress of Pharmacology. *Review of Czechoslovak Medical*, r. 11, s. 264–269.
- Kruta, V.: Purkyňova představa fyziologického podkladu bdění a spánku. *Časopis lékařů českých*, r. 104, s. 1165–1167.
- Kruta, V.: Význam osobností a prostředí ve vědeckém tvoření. *Scripta medica*, r. 38, s. 277–278.

1966

- Bravený, P. – Šumbera, J. – Kruta, V.: After-contractions and Restitution of Contractility in the Isolated Guinea Pig Auricles. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 74, s. 169–178.
- Hlávková, J. – Kruta, V. – Šumbera, J.: Vliv frekvence stahů a teploty na trvání kontrakce a relaxace síňového myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 15, s. 512.
- Šumbera, J. – Bravený, P. – Kruta, V.: Vliv náhlých změn teploty na klidovou délku a kontrakce síňového myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 15, s. 117.
- Šumbera, J. – Kruta, V.: Srovnání vlivu náhlých změn teploty na stah myokardu a bránice. *Čs. fyziologie*, r. 15, s. 511.
- Kruta, V.: Edward Babák (8. 6.1873–30. 5. 1926). *Scripta medica*, r. 39, s. 285–288.
- Kruta, V.: Goethovy a Purkyňovy studie vidění. *Zprávy Čs. spol. pro dějiny věd a techniky ČSAV*, 3, s. 30–35.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně's Account of the Origin and Early History of the Institute of Physiology in Breslau (1841). *Scripta medica*, r. 39, s. 1–16.
- Kruta, V.: Jan Evangelista Purkyně a krakovský fyziolog Józef Majer. *Časopis lékařů českých*, r. 105, s. 864–868.
- Kruta, V.: Les relations entre G. G. Valentin et J. E. Purkyně. *Comptes Rendus de XLIXe Congrès International d'Histoire de la Médecine, Basel, 1964*, s. 436–440.
- Kruta, V.: Selbstregulierung der Herzmuskelkontraktilität. *Erg. 2. Gesamttagung der Gesellschaft für experimentelle Medizin der DDR*, s. 3–14.
- Kruta, V. – Bravený, P. – Šumbera, J.: Influence of Rapid Change of Temperature on the Mechanical Response of Mammalian Myocardium. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 74, s. 627–641.
- Kruta, V. – Franc, Z.: Edition italienne oubliée d'un ouvrage de physiologie romantique de G. Prochaska traduit par G. B. Raggi. *Castalia*, r. 22, s. 3–12.
- Kruta, V. – Hlávková, J.: Trvání srdečního stahu u několika druhů savců. *Čs. fyziologie*, r. 15, s. 116.
- Kruta, V. – Šumbera, J.: Durée, vitesse et amplitude des contractions du myocarde de Cobay lors de variations brusques de température. *Journal de Physiologie*, r. 58, s. 549.

Kruta, V. – Šumbera, J.: Vliv předchozí činnosti a následné změny teploty na průběh restituce myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 15, s. 511.

1967

Bravený, P. – Šumbera, J. – Kruta, V.: Rozdíly v kontrakci síňového a komorového myokardu. *Čs. fyziologie*, r. 17, s. 18.

Bravený, P. – Šumbera, J. – Kruta, V.: Úloha cyklických přesunů vápníkových iontů v aktivaci a gradaci stahů myokardu. *Scripta medica*, r. 41, s. 58.

Kruta, V.: J. E. Purkyně's Conception of the Physiological Basis of Wakefulness and Sleep. *Scripta medica*, r. 40, s. 281–290.

Kruta, V.: Purkyňovy výzkumy trávení. *Čs. gastroenterologie a výživa*, r. 21, s. 1–12.

Kruta, V.: Soudobý ohlas Purkyňových a Valentinových výzkumů řasinkového pohybu. *Časopis lékařů českých*, r. 106, s. 1209–1213.

Kruta, V.: Unrecognized Discoveries. Johannes Müller's Report on Purkyně's Treatise „On the Physical Examination of the Organ of Vision and of the Cutaneous System. *Clio medica*, r. 2, s. 159–177.

Kruta, V.: Žáci a spolupracovníci J. E. Purkyně I. G. G. Valentin. *Časopis lékařů českých*, r. 106, s. 509–512.

Kruta, V. – Bravený, P. – Šumbera, J.: Influence des variations du rythme et de la température sur la durée de la contraction du myocarde. *Journal de Physiologie*, r. 59, s. 441.

Kruta, V. – Franc, Z.: Pokus a spekulace ve fyziologii období romantismu. *Obecné problémy experimentální metody. Sborník z konference LF UJEP*, s. 84–96

Kruta, V. – Šumbera, J.: Différences entre la contraction du myocarde auriculaire du Rat et du Cobay. Effet inotrope du prolongement de l'intervalle ou de la baisse de température. *Comptes Rendus des Séances de la Société de Biologie*, r. 161, s. 2381.

Šumbera, J. – Bravený, P. – Kruta, V.: Effects of Temperature on the Duration and Velocity of Myocardial Contraction in Normal and Low Calcium Media. *Archives Internationales de Physiologie et Biochimie*, r. 75, s. 261–276.

1968

Kruta, V.: J. W. Goethe's and J. E. Purkyně's Studies of Vision. *Actes du XIe Congrès International d'Histoire des Sciences Varsovie-Cracovie 1965*, IV, s. 58–63. Ossolineum, Lvov.

Kruta, V.: Jan Purkyně – pojem fyziologie. Státní zdravotnické nakladatelství, Praha, 36 str.

Kruta, V.: Purkyňovo pojetí fyziologie. *Čs. fyziologie*, r. 17, s. 1–10.

Kruta, V.: The Poet and the Scientist, J. W. Goethe – J. E. Purkyně. *Academia*, Prague, 46 str.

Kruta V.: Vztah patologie k fyziologii. Názor J. E. Purkyně a Cl. Bernarda. *Časopis lékařů českých*, r. 107, s. 662–664.

Kruta, V. – Bravený, P.: Possible Mechanisms Involved in Potentiation Phenomena. In: *Paired Pulse Stimulation of the Heart*, s. 53–64. Rockefeller University Press, New York.

Kruta, V. – Bravený, P. – Šumbera, J.: Differences in the Contractile Response of Mammalian Atrial and Papillary Muscles. *Proc. XXIInd Internat. Congress IUPS*, s. 248. IUPS, Washington.

1969

Kruta, V.: J. E. Purkyně: Deux lettres à l'Académie des Sciences. *UJEP*, Brno, 23 str.

Kruta, V.: J. E. Purkyně (1787–1869). K stému výročí úmrtí. *Revue University J. E. Purkyně v Brně*, r. 2, s. 21–26.

Kruta, V.: J. E. Purkyně (1787–1869) k 100. výročí úmrtí. *Vesmír*, r. 48, s. 214–217.

Kruta, V.: J. E. Purkyně (1787–1869) Physiologist. A Short Account of his Contribution to the Progress of Physiology with a Bibliography of his Works. *Academia*, Prague, 137 str.

Kruta, V.: J. E. Purkyně 1869–1969. *Sborník k 100. výročí úmrtí a k 150. výročí doktorské disertace*. *UJEP*, Brno, 167 str.

Kruta, V.: J. E. Purkyně a praktické lékařství. K 100. výročí Purkyňova úmrtí. *Praktický lékař*, r. 49, s. 529–531.

Kruta, V.: J. E. Purkyně 1787–1869. *Ars medici*, r. 59, s. 846–851.

Kruta, V.: Jan Evangelista Purkyně a jeho Živa. K 100. výročí úmrtí velkého biologa a národního buditele. *Živa*, r. 17, s. 123–125.

Kruta, V.: Jan Evangelista Purkyně 1787–1869. *Časopis lékařů českých*, r. 108, s. 941–946.

Kruta, V.: Osudy Purkyňova pojednání o fyziologii lidské mluvy. *Časopis lékařů českých*, r. 108, s. 956–962.

Kruta, V.: První pozorování účinku přetížení u člověka. *Čs. fyziologie*, r. 21, s. 37–46.

Kruta, V.: Purkyňova zpráva o vzniku a začátcích fyziologického ústavu ve Vratislavi z r. 1841. *Čs. fyziologie*, r. 18, s. 219–230.

Kruta, V.: Purkyňovy buňky. *Dějiny věd a techniky*, r. 3, s. 137–150.

1970

Kruta, V.: Co je homeostáza. *Biologické listy*, r. 35, s. 217–218.

Kruta V.: J. E. Purkyně and the Cracow Physiologist Józef Majer. *Scripta medica*, r. 43, s. 217–230.

Kruta, V.: Ke sklonku Purkyňova působení na univerzitě. Jednání s K. Rokitským o pensionování a o možném nástupci. *Acta Univ. Carolina – Historia Univ. Carolinae Pragensis*, r. 11, s. 52–73.

- Kruta, V.: Purkyňovy subjektivní výzkumy zraku a jeho objektivní metody vyšetřování oka. *Čs. oftalmologie*, r. 26, s. 131–138.
- Kruta, V.: Some Early Experiments (1820) with Gravitational Stress. *Proceedings XXIIe Congrès International d'Histoire de la Médecine*, s. 403–404. Bucarest – Constanza,
- Kruta, V.: Žáci a spolupracovníci J. E. Purkyně. II. Učitelství začátky v Praze 1818–1823. C. Boháč a K. Rokitský. *Časopis lékařů českých*, r. 109, s. 1098–1100.

1971

- Kruta, V.: A Note on the History of Purkyně cells In: *J. E. Purkyně 1787–1869 – Centenary Symposium*, s. 125–136. UJEP, Brno.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně's Conception of Physiology. In: *J. E. Purkyně 1787–1869 – Centenary Symposium*, s. 27–33. UJEP, Brno.
- Kruta, V.: Johannes Müller a vratslavská disertace J. E. Purkyně: O fysiologickém vyšetřování orgánu zraku a soustavy kožní (1823). *Čs. fysiologie*, r. 20, s. 497–510.
- Kruta, V.: K počátkům očkování proti neštovicím na Moravě. Očkovací slavnosti a oslavy E. Jennera v Brně 1808–1817. *Dějiny věd a techniky*, r. 4, s. 228–244.
- Kruta, V.: K Purkyňovým výzkumům trávení. *Časopis lékařů českých*, r. 110, s. 71–73.
- Kruta, V.: Najde se ztracený portrét J. Ev. Purkyně z roku 1823 od Františka Horáčky? *Časopis lékařů českých*, r. 110, s. 958–961.
- Kruta, V.: Nález portrétu J. Ev. Purkyně, malovaného Karlem Purkyněm. *Časopis lékařů českých*, r. 110, s. 1108–1109.
- Kruta, V.: Osmdesát let akademika Viléma Laufbergera. *Čs. fysiologie*, r. 19, s. 205–206.
- Kruta, V.: Portréty Jiřího Procházky. K 150. výročí úmrtí. *Časopis lékařů českých*, r. 110, s. 47–48.
- Kruta, V.: Purkyně's Fibres: The First Report (1839), Its German Version and the English Translation. *Bulletin of the New York Academy of Medicine*, r. 47, s. 351–357.

1972

- Kruta, V.: K. E. Baer and J. E. Purkyně. An Analysis of Their Relations as Reflected in Their Unpublished Letters. *Lychmos* (Uppsala), 1971–72, s. 93–120.
- Kruta, V. – Zadina, R.: J. E. Purkyně, Karel Helly a lékárna u Zlaté Koruny. *Čs. farmacie*, r. 21, s. 215–218.
- Kruta, V. – Zadina, R.: Jan Evangelista Purkyně's Contribution to the Study of Drugs. *Veröffentlichungen der Internationalen Gesellschaft für die Geschichte der Pharmazie*, r. 38, s. 301–311.

1973

- Kruta, V.: C. E. v. Baer a J. E. Purkyně. II. Obnovené styky v letech 1844 až 1865. *Biologické listy*, r. 38, s. 243–253.
- Kruta, V.: Eindrücke aus der Berliner Naturforscher – Versammlung (1828) in Briefen eins Teilnehmers. *Sudhoff's Archiv*, r. 57, s. 152–170.
- Kruta, V.: Goethe und Purkyně. Der Dichter und der Wissenschaftler. *Goethe Jahrbuch*, r. 90, s. 233–249.
- Kruta, V.: J. E. Purkyně ve vzpomínkách vratslavských studentů. *Čs. fysiologie*, r. 22, s. 285–290.
- Kruta, V.: J. N. Czermak (1828–1873). Physiologiste, Promoteur de Laryngoscopie. *Médecine et Hygiène*, r. 31, s. 1608–1610.
- Kruta, V.: Soukromý fysiologický ústav J. N. Czermaka. K historii fysiologie v Praze 1860–1865. *Čs. fysiologie*, r. 22, s. 93–113.
- Kruta, V.: Styky J. E. Purkyně s ruskými přírodovědci: A. F. Middendorff a I. N. Kozlov. *Praktický lékař*, r. 53, s. 559–562.

1974

- Kruta, V.: Berzelius Interests in Physiology. Reflection on an Unpublished Letter to C. A. Rudolphi. *Lychmos* (Uppsala), 1973–1974, s. 256–262.
- Kruta, V.: Fysiologický ústav ve Svatováclavských lázních. *Čs. fysiologie*, r. 23, s. 561–568

1975

- Kruta, V. – Ferdinand, O.: Ungewöhnliche Geschichte der Abhandlung Purkyněs „Ueber die Physiologie der menschlichen Sprache“. *Acta Historica Leopoldina*, r. 21, č. 3, s. 287–304.

1976

- Kruta, V.: Myšlenka původní prvkové jednoty v drobnohledné skladbě zvířat a rostlin. J. E. Purkyně a Th. Schwann. *Biologické listy*, r. 41, s. 28–38.
- Kruta, V.: Practice of Bloodletting and Physiology in the 17th Century. *Acta Congressus Internationalis XXIV Historiae Artis Medicinæ* (1974), Budapest, s. 123–127.

1977

- Kruta, V.: Antonín Michelič (1748–1818) – profesor fysiologie v Praze. *Čs. fysiologie*, r. 26, s. 193–200.
- Kruta, V.: John Lhotsky. V: Dr. John Lhotsky, the Turbulent Australian Writer, Naturalist and Explorer. Melbourne, *Australian Felix Literary Club*, s. 9–30.
- Kruta, V.: Mikroskopická pozorování J. E. Purkyně před r. 1832. *Biologické listy*, r. 4, s. 258–265.

Kruta V.: Purkyňova sdělení o mikroskopických pozorováních nervových a srdečních vláken. *Čs. fyziologie*, r. 26, s. 1–9.

1978

Kruta, V.: Charles IV – 1316–1378, roi de Bohême. *Le Club Français de la Médaille*, s. 59–60, s. 34–37.

Kruta, V.: Jiří Procháska 1749–1820. *Čs. fyziologie*, r. 27, s. 279–280.

Kruta, V.: Z historie fyziologické vědy. Jiří Procháska 1749–1820. Mladá léta podle vlastního životopisu z r. 1785. *Čs. fyziologie*, r. 27, s. 279–286.

1979

Kruta, V.: Anhandlung über die physiologische Untersuchung des Sehorgans und des Hautsystems J. E. Purkyně. *Acta Historica Leopoldina*, r. 11, s. 5–176.

1980

Kruta, V.: Jiří Procháska – profesor anatomie a fyziologie 1778–1786. *Čs. fyziologie*, r. 29, s. 84–89.

*

Chronologické uspořádání písemnictví Vladislava Kruty bylo zvoleno pro ilustrativnost jeho vědeckých zájmů, publikační taktiku a tvůrčí akcenty v různých životních etapách. Bibliografie nezahrnuje množství recenzí, drobnějších příležitostných článků, komentářů ve sbornících, které redigoval, zpráv z vědeckých schůzí apod.

V. Kruta byl vydavatelem (spolu se Z. Hornofem) Purkyňových *Opera omnia* od V. svazku (1951) po svazek IX. (1965). U zbývajících čtyř svazků byl hlavním redaktorem. Do všech svazků napsal obsáhlé komentáře, které rovněž v seznamu nejsou uvedeny.

Rozsáhlou literární činnost představují Krutova biografická hesla.

V roce 1935 napsal pro *Ottův slovník naučný* hesla: J. Petřík, E. W. Pflüger, J. Steinbach a F. K. Studnička.

Do amerického *Dictionary of Scientific Biography* napsal tato hesla: III (1971): J. N. Czermak; IV (1971): J. R. H. Dutrochet, W.F. Edwards; V (1972): M. J. P. Flourens, J. G. Gmelin, D. Gruby; VI (1972): R. P. H. Heidenhein, K. E. K. Hering; VIII (1973): J. J. C. Legallois; XI (1975): M. A. Plenčíč, G. Procháska, S. L. Prowazek, J. E. Purkyně, K. B. Reichert, A. A. Retzius, K. A. Rudolphi; XIII (1976): L. K. Teichmann, F. Tiedemann, J. A. Unzer, R. Wagner, E. H. Weber.

Prameny o Vladislavu Krutovi

Archiv Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Archiv Masarykovy univerzity (fond V. Kruta).

Archiv Univerzity Karlovy (osobní spis V. Kruty, Stav osob a ústavů, Akta Fyziologického ústavu Lékařské fakulty UK) v Praze.

Archiv rodiny Vladislava Kruty (pozůstalost prof. dr. V. Kruty ve vlastnictví rodiny).

Soukromé archivy Pavla Braveného a Zdeňka France.

Vojenský ústřední archiv (fond CSL–VB IX).

VÝKLADOVÉ REJSTRÍKY

Rejstřík důležitějších jmen

Babák Edward (1873–1926), prof. MUDr., Dr. h. c, žák Marešův, profesor fyziologie do roku 1919 na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, zakladatel a první rektor Vysoké školy zvěrolékařské v Brně, spoluzakladatel a šestý rektor Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel brněnské Lékařské fakulty a jejího Fyziologického ústavu. Světově proslulý evoluční fyziolog.

Bednařík Bohumil (1922), prof. MUDr., kardiochirurg, profesor patologické fyziologie na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně, děkan v letech 1973 až 1986, prorektor 1986 až 1989. Odborně byl zaměřen na experimentální chirurgii náhrady srdce.

Bedrna Jan (1897–1956), prof. MUDr, DrSc., akademik ČSAV, žák J. Petřivalského, habilitován v roce 1931 na Masarykově univerzitě, od roku 1945 profesorem chirurgie na Lékařské fakultě v Hradci Králové. Průkopník kardiochirurgie v Československu.

Bělehrádek Jan (1896–1980), prof. MUDr., profesor biologie na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně (1927–1934) a Univerzity Karlovy v Praze (1934–1947), kde byl děkanem (1937) a prvním poválečným rektorem. Vyslanec ČSR u UNESCO, od roku 1948 v Londýně.

Birjukov Dmitrij Andrejevič (1904–1969), ruský fyziolog, žák Pavlovův, od roku 1950 akademik, ředitel Institutu experimentální medicíny AN SSSR. Zabýval se evoluční a srovnávací fyziologií vyšší nervové činnosti. Nositel mnoha sovětských vyznamenání.

Blinks John R. (1931), M. D., americký fyziolog a farmakolog, emeritní profesor farmakologie na Harvardově univerzitě a na Mayo School of Medicine v Rochesteru. Zabývá se molekulární fyziologií a farmakologií srdečního svalu.

Brod Jan (1912–1985) doc. MUDr., DrSc., český fyziolog, za 2. světové války lékařem v britské armádě, jeden ze zakladatelů Ústavu pro choroby oběhu krevního v Praze (1951), jeho ředitel (1962), vynikající klinický fyziolog krevního oběhu a ledvin. Po roce 1969 působil v Hannoveru.

Brouha Louis (1899–1973), belgický fyziolog, profesor univerzity v Lovani (Belgie), za války v emigraci v USA, působil na Harvardově univerzitě v laboratoři pro studium únavy.

- Brumlík Josef** (1897–1979), doc. MUDr, kardiolog na pražské lékařské fakultě, od roku 1939 v emigraci. První jednatel Československé kardiologické společnosti, spoluzakladatel Mexického národního kardiologického ústavu (1944), zástupce ČSR při stálém výboru UNRRA v New Yorku. Po válce působil na New York University.
- Eccles sir John C.** (1903–1997), australský fyziolog, profesor na univerzitách v Austrálii, Velké Británii a USA, nositel Nobelovy ceny za fyziologii a medicínu (1963), čestný doktor desítek univerzit včetně Univerzity Karlovy v Praze (1969). Jeho největší přínos byl v oblasti neurofyziologie.
- Fessard Alfred Eugen** (1900–1982), francouzský neurofyziolog, profesor a ředitel Collège de France, člen francouzské Akademie věd a Lékařské akademie. Průkopník elektroencefalografie. Prezident International Brain Research Organization.
- Halačka Karel** (1910), prof. MUDr. RNDr., profesor hygieny a epidemiologie na Lékařské fakultě v Brně (od roku 1956), děkan 1970–1973. Jeho oborem byla zejména hygiena výživy.
- Hanák Antonín** (1889–1935), prof. MUDr., profesor fyziologie na Univerzitě Komenského v Bratislavě (1924), od roku 1934 na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Místopředseda Spolku lékařů českých. Autor známé učebnice fyziologie.
- Herčík Ferdinand** (1905–1966), prof. MUDr. RNDr., DrSc., akademik ČSAV, biolog. Průkopník radiobiologie a molekulární biologie, profesor biologie na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel a první ředitel Biofyzikálního ústavu ČSAV v Brně. Děkan Lékařské fakulty 1949, prorektor 1953 až 1959. Dlouholetý člen Mezinárodní agentury pro atomovou energii UNESCO.
- Hornof Zdeněk** (1910–1973), doc. MUDr., působil v Praze a od roku 1963 na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Plzni. Tělovýchovný lékař a historik medicíny, editor spisů J. E. Purkyně.
- Janoušek Karel** (1893–1971), RNDr., armádní generál, Komandér Lázně, Air Marshall RAF, velitel československého letectva ve Velké Británii. Po únoru 1948 zatčen a odsouzen k trestu smrti. Po změně rozsudku žalářován 18 roků.
- Karásek František** (1902–1979), prof. MUDr., DrSc., profesor fyziologie na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, za války ve Státním zdravotním ústavu, 1954 prorektor Univerzity Karlovy. Zabýval se zejména fyziologií krevního oběhu. Autor mnoha učebních textů.
- Kučera Aleš** (1917), prof. MUDr., DrSc., profesor fyziologie, vystudoval v Hradci Králové, od roku 1951 přednostou ústavu na Univerzitě Palackého v Olomouci. Věnoval se problematice výuky oboru.
- Langer František** (1888–1965), MUDr., generál zdravotní služby, významný spisovatel a dramatik. Za 1. světové války v legiích, za 2. světové války v Anglii šéflékařem čs. armády.

- Lapicque Louis** (1866–1952), jeden z nejvýznačnějších francouzských fyziologů, profesor pařížské Sorbonny, ředitel Mareyova ústavu. Čestný doktor mnoha univerzit a člen řady vědeckých společností. Autor zásadních objevů o dráždivosti nervové soustavy.
- Laufberger Vilém** (1890–1986), prof. MUDr., DrSc., Dr. h. c., žák Babákův, první přednosta Ústavu patologické fyziologie na Masarykově univerzitě v Brně, děkan její Lékařské fakulty (1932), od roku 1936 na Univerzitě Karlově v Praze, děkan její Lékařské fakulty 1937. Od roku 1953 viceprezident ČSAV. Svými objevy namnoze předstihl svou dobu (vzruchová teorie, buněčná mřížka, spaciokardiografie).
- Laugier Henri** (1888–1973), francouzský fyziolog, profesor na Sorbonně, za 2. světové války působil na univerzitě v Montréalu, od roku 1944 na Ministerstvu zahraničí. V letech 1946 až 1951 byl výkonným sekretářem OSN.
- Málek Ivan** (1909–1994), prof. MUDr., DrSc., profesor mikrobiologie a imunologie na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, viceprezident ČSAV, ředitel Mikrobiologického ústavu ČSAV, poslanec Národního shromáždění. Nositel mnoha mezinárodních cen a vyznamenání (mimo jiné Mezinárodní Leninovy ceny míru, 1967). Jako signatář manifestu *2 000 slov* od roku 1974 pensionován.
- Mareš František** (1857–1942), prof. MUDr., profesor fyziologie na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, třikrát děkanem, dvakrát rektorem. Představitel vitalizmu v přírodních vědách. Autor české fyziologické terminologie.
- Martinec Theodor** (1909–1989), prof. RNDr., DrSc., Dr. h. c., profesor mikrobiologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, zakladatel unikátní Sbírký mikroorganismů. Rektorem v letech 1959 až 1969.
- Meijler Frits L.** (1926), Dr. med., přední holandský kardiolog, emeritní profesor na Univerzitě v Utrechtu a ředitel Meziuniverzitního kardiologického ústavu. Zabývá se především srdečním rytmem a jeho poruchami.
- Monod Hugues** (1929), francouzský fyziolog, emeritní profesor fyziologie, ředitel laboratoře pro fyziologii práce a sportu na Univerzitě P. a M. Curieových v Paříži. Zabýval se bioenergetikou a ergonomií. Znalec francouzského medailérství.
- Peňáz Jan** (1926), prof. MUDr., DrSc. Působí na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně od studentských let. Světově proslul mimo jiné objevem nekrvavé kontinuální registrace krevního tlaku u člověka a výpočtem variability oběhových veličin.
- Peregrin Jaroslav** (1922), MUDr., DrSc., emeritní profesor fyziologie na Lékařské fakultě v Hradci Králové. Zabývá se zejména fyziologií nervové soustavy a smyslu.
- Plaňanský Karel** (1904), MUDr., vojenský lékař, za 2. světové války na Středním Východě, ve Velké Británii lékařem 311. perutě RAF, později na generálním konsulátu ČSR v New Yorku, kde organizoval dodávky lékařského materiálu z UNRRA do ČSR. Po roce 1950 zřejmě v emigraci.

Poupa Otakar (1916–1999), prof. MUDr., DrSc., profesor patologické fyziologie na Fakultě dětského Lékařství Univerzity Karlovy v Praze, vedoucí oddělení evoluční kardiologie ve Fyziologickém ústavu ČSAV v Praze, od roku 1968 v Göttingu.

Prochaska Georg viz Procháska Jiří

Procháska Jiří (1749–1820), Med. Dr., profesor anatomie, fyziologie a očního lékařství na univerzitě ve Vídni a v Praze. Jako první vyložil nervovou činnost na podkladě reflexů.

Purkyně Jan Evagelista (1787–1869), fyziolog, profesor a zakladatel prvních evropských ústavů fyziologie na univerzitách ve Vratislavi a v Praze, nejvýznamnější český přírodovědec, lékař a buditel 19. století.

Rašková-Hellerová Helena (1913), prof. MUDr., DrSc., profesorka farmakologie na Univerzitě Karlově v Praze, Dr. h. c. Univerzity v Lausanne, čestná členka mnoha vědeckých společností, po roce 1972 vědecká pracovnice Farmakologického ústavu ČSAV. Zabývala se zejména toxikologií a imunofarmakologií.

Seliger Václav (1916–1979), prof. MUDr., profesor fyziologie tělesných cvičení na Univerzitě Karlově v Praze, přednosta ústavu na Institutu tělesné výchovy a sportu v Praze. Zabýval se výzkumem tělesné zdatnosti mládeže.

Skládal Josef (1898–1981), prof. MUDr., DrSc., profesor klinické fyziologie na Univerzitě Karlově v Praze. Významná postava českého exilu v Londýně. Zabýval se patofyziologií dýchání.

Smetánka František (1888–1967), prof. MUDr., profesor fyziologie na záhřebské univerzitě (1918–1941), za války ve Velké Británii, první přednosta Fyziologického ústavu Lékařské fakulty v Hradci Králové (1946). Od roku 1948 v Londýně.

Studnička František Karel (1870–1955), prof. MUDr. profesor histologie a embryologie na české technice v Brně, na Masarykově univerzitě v Brně (1919) a na Univerzitě Karlově v Praze (1934). Akademik ČSAV. Autor průkopnické exoplazmové teorie.

Škranc Oldřich (1922–1994), doc. MUDr., fyziolog. Působil na Fyziologickém ústavu Lékařské fakulty v Hradci Králové, kde se zabýval fyziologií práce a sportu. Po roce 1969 z politických důvodů propuštěn z univerzity, působil jako praktický lékař v Třebechovicích pod Orebem.

Trávníček František (1888–1961), prof. PhDr., DrSc., akademik ČSAV, jeden z nejvýznamnějších českých bohemistů, poslanec Národního shromáždění (1945), na Masarykově univerzitě první děkan Pedagogické fakulty (1945), profesor Filozofické fakulty (1946), rektor (1948–1959).

Vanýsek Jan (1910–1995), prof. MUDr., DrSc., profesor očního lékařství na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Hradci Králové (1945) a na Masarykově univerzitě v Brně. Děkan Lékařské fakulty (1957–1960), prorektor (1963–1969). Jeden ze zakladatelů evropské elektroretinografie, prezident Evropské oftalmologické společnosti.

Vašků Jaromír (1924), prof. MUDr., DrSc., člen korespondent ČSAV, profesor patologické fyziologie v Brně (1960–1990). Rektorem univerzity 1970 až 1973. Vědecky se zabýval zvláště problematikou mechanické podpory a náhrady srdce.

Zapletal Vladimír (1900–1983), MUDr., zdravotní rada na Zemském, později na Krajském národním výboru v Brně. Nejvýznamnější moravský historik lékařství.

Rejstřík důležitějších pojmů

- automacie srdeční**, vlastnost některých srdečních buněk samovolně vytvářet elektrický impulz jako podnět pro stah srdce.
- autoregulace**, samořízení, regulace nějaké funkce na úrovni samotné tkáně, bez vlivů nervových nebo hormonálních.
- elektrofrenické dýchání**, metoda, která elektrickým drážděním bráničního nervu vyvolá dýchací pohyby.
- elektrofyzilogie**, experimentální obor, který studuje elektrické projevy činnosti orgánů, tkání a buněk.
- FAO**, Food and Agriculture Organization, založená v roce 1945 při OSN pro výzkum a poradenskou činnost v otázkách výživy a zemědělství.
- fyzilogie**, nauka o funkcích živých organismů (obecná, rostlinná, živočišná, lékařská, vývojová, srovnávací atd.).
- impaktní faktor**, scientometrický ukazatel, který hodnotí potenciální odezvu vědecké publikace.
- kardiovaskulární, kardiorespirační**, týkající se srdce a krevního oběhu, respektive srdce a dýchání.
- kontraktilita**, stažlivost, schopnost tkáně (svalové) na vnější podnět se zkrátit nebo vyvinout tenzi.
- kyselina deoxyribonukleová**, makromolekulární sloučenina obsažená v buněčném jádře. Má tvar dlouhé dvojité šroubovice, schopné sebereprodukce. Nositel genetické informace.
- neurofyzilogie**, nauka o funkcích nervové soustavy.
- splanchnický**, týkající se útroh.
- stimulátor**, přístroj generující přesně definované elektrické impulzy k dráždění tkání.
- UNRRA**, „United Nations Relief and Rehabilitation Administration“, mezinárodní organizace založená 1943 pro hospodářskou pomoc zemím postiženým válkou.

Autoři, přispěvatelé a editor této knihy

Bravený Pavel (25. 1. 1931), prof. MUDr., CSc., fyziolog, žák a spolupracovník prof. Vladislava Kruty. Habilitoval se pro obor lékařské fyziologie v roce 1969, v letech 1972 až 1989 vědecký pracovník, 1982 až 1986 působil jako profesor na Lékařské fakultě v Kuvajtu. Od roku 1990 profesor a vedoucí Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně (do roku 1995), proděkan, děkan, předseda Akademického senátu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity (1989–1992), prorektor Masarykovy univerzity pro vědeckovýzkumnou činnost (v letech 1992–1998). Ve svém oboru, fyziologii srdce, publikoval více než 170 odborných prací a dvě monografie. Zabývá se též historiografií oboru a ve spoluautorství se Zdeňkem Francem publikoval knižní portréty dvou významných osobností české fyziologie: *Edward Babák* (1997), *Vladimír Kruta* (2000). Je autorem více než sta popularizačních a příležitostných článků. Rovněž je činný výtvarně, představil se na pěti samostatných výstavách. Čestný člen České lékařské společnosti J. E. Purkyně, Československé kardiologické společnosti, České fyziologické společnosti (jejímž byl v letech 1969–1972 vědeckým sekretářem), laureát Ceny Nadace Universitas Masarykiana pro rok 1996.

Franc Zdeněk (1927) MUDr., CSc., neurofyziolog, žák a spolupracovník prof. Vladislava Kruty, do roku 1977 asistent Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně, později vedoucí Oddělení mentální hygieny v Krajské hygienické stanici v Brně. Zavedl a přednášel neurofyziologii pro psychology na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, nyní na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Zabývá se behaviorální medicínou a historií lékařství. Čestný člen České lékařské společnosti a Společnosti pro psychosomatické integrace. Autor mnoha odborných studií a spoluautor (s P. Braveným) monografií *Edward Babák* (1997), *Vladislav Kruta* (2000).

Fajtl František (1912), ing., generálmajor letectva. Za 2. světové války účastník bitvy o Británii u 1. a 17. perutě RAF (Royal Air Force). Po válce velitel 1. letecké divize, člen generálního štábu, po únoru propuštěn z armády a vězněn. Autor řady memoárových knih s válečnou tematikou.

Albe-Fessard Denise (1916), DSc., francouzská fyzioložka, emeritní profesorka Přírodovědecké fakulty Univerzity P. a M. Curieových v Paříži, vedoucí laboratoře INSERM, Dr. h. c. Univerzity Karlovy v Praze (1998). Hlavní oblast jejího výzkumu je elektrofyziologie centrální nervové soustavy.

- Kruta Vladislav** (1949), MUDr., absolvent Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně, odborný lékař pro choroby ušní, nosní a krční v Brně.
- Malina Jaroslav** (1945), prof. PhDr., DrSc., sociokulturní antropolog, archeolog a spisovatel, profesor a vedoucí Katedry antropologie Přírodovědecké fakulty MU, předseda *Nadace Universitas Masarykiana*, zakladatel a šéfredaktor *Univerzitních novin*, zakladatel a editor nadačních knihnic (Beletrie, Heureka, Miscellanea, Osobnosti, Scientia). V odborné práci se zabývá zejména experimentální a sociokulturní antropologií a archeologií, petroarcheologií a filozofií vědy. Jeho vědecké a vědecko-naučné knižní publikace (25 titulů) vyšly u nás a v cizině (Academia, Cambridge University Press, Electa, Masarykova univerzita, Mysl, Progress aj.) v celkovém nákladu více než půl milionu výtisků. Ocenění: Cena rektora Masarykovy univerzity za vynikající vědecké dílo (1995, 1997), Cena města Brna (1997) aj.
- Meijler Frits L.** (1925), Dr. med., holandský lékař, emeritní profesor kardiologie na Univerzitě v Utrechtu, ředitel Meziuniverzitního kardiologického ústavu, Rytíř řádu nizozemského lva. Přední holandský kardiolog, zabývá se především elektrokardiografií, poruchami srdečního rytmu a srovnávací fyziologií převodní soustavy srdeční.
- Ormajer Jaroslav** (1922), MUDr., CSc, internista – gastroenterolog, emeritní primář Městské nemocnice v Brně, čestný člen České numizmatické společnosti, historiograf medicíny.
- Parthonnaud-Krutová Alena** (1947), muzikoložka, absolventka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Žije v Paříži.
- Peregrin Jaroslav** (1922), prof. MUDr., DrSc., fyziolog, profesor a vedoucí vědecký pracovník Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové. Od roku 1987 odborný pracovník Elektrofyzilogické laboratoře oční kliniky. Čestný člen České fyziologické společnosti. Zabývá se elektrofyzologií zraku a nervové soustavy.
- Rašková Helena** (1913) MUDr., DrSc., Dr. h. c. Univerzity v Lausanne, farmakoložka, profesorka farmakologie na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, od roku 1974 vědecká pracovnice Farmakologického ústavu ČSAV. Zabývala se zejména toxikologií a imunofarmakologií. Čestná členka mnoha vědeckých společností.
- Rokyta Richard** (1938), prof. MUDr., DrSc., fyziolog, profesor normální, patologické a klinické fyziologie 3. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Zabývá se zejména mechanizmy bolesti a evoluční neurofyziologií. Čestný člen České lékařské a České fyziologické společnosti,
- Weidmann Silvio** (1921), Dr. med., švýcarský fyziolog, emeritní profesor fyziologie na Univerzitě v Bernu, bývalý rektor této univerzity, prezident Švýcarské fyziologické společnosti, Dr. h. c. univerzít v Paříži, Uppsale a Leicesteru. Zakladatel buněčné elektrofyzilogie srdce a věhlasné bernské školy.

Autorský doslov a poděkování

Když jsme před několika lety napsali monografii o jednom ze zakladatelů Masarykovy univerzity, profesorovi Edwardu Babákovi, věnovali jsme ji „*Památku našeho učitele, předního českého fyziologa a historika medicíny, profesora MUDr. Vladislava Kruty DrSc.*“. V té době jsme už věděli, že bude třeba zpracovat také jeho takřka románový životní příběh a to nejen proto, že ubývá pamětníků, jejichž svědectví z první ruky by mělo být zachováno. Je tu určitý dluh, který vůči Krutovi společnost a jmenovitě Masarykova univerzita má.

Ujali jsme se tohoto úkolu, netušíce jak bude obtížný. Museli jsme zápat s nebezpečím pohledu, zkršeného osobními sympatiemi i s nedokonalostí paměti. Časový odstup se ukázal příliš malý, takže všechn ten přebohatý archivní materiál, který se stále odněkud vynořoval, nemohl být dosud odborně, kriticky zpracován. Výsledný obraz je proto nutně neúplný a syrový.

Vedle tohoto rozsáhlého písemného materiálu jsme vycházeli z osobních vzpomínek, doplněných údaji od příslušníků Krutovy rodiny. Knížka obsahuje příspěvky jeho blízkých přátel. Patří jim náš upřímný dík, stejně jako všem ostatním, kteří se svou pomocí jakkoli podíleli na jejím vzniku, zejména pracovníkům Kabinetu pro dějiny Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně prof. PhDr. K. Linhartovi a doc. PhDr. V. Linhartové, archiváři Masarykovy univerzity PhDr. J. Pulcovi, PhDr. L. Hlaváčkové z Ústavu dějin lékařství 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze, pracovnícím Kanceláře prezidenta republiky pí Kužvartové a pí Javorské a panu K. Blahovi z Vojenského ústředního archivu.

Naším úmyslem nebylo analyzovat Krutovo vědecké dílo. Spíš nám šlo o vystižení mnohočetnosti jeho práce, za níž byla vždy cítit obrovská síla mravních principů.

Čtli jsme ukázat osudy člověka, který nesmí upadnout do svého času přikázaného zapomenutí.

VLADISLAV KRUTA

Souhrn

Prof. MUDr. Vladislavu Krutovi, DrSc. (27. června 1908 až 6. září 1979), přednímu našemu i světovému fyziologovi a historiografovi medicíny, dlouholetému přednostovi Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně a tvůrci brněnské fyziologické školy je věnován čtrnáctý svazek knižnice „Edice Osobnosti“, jejíž vznik iniciovala a podporuje Nadace Universitas Masarykiana. Autorsky se jej ujali MUDr. Pavel Bravený, CSc., profesor fyziologie Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně a brněnský neurofyziolog MUDr. Zdeněk Franc, CSc., oba žáci, později spolupracovníci a blízcí přátelé profesora Vladimíra Kruty.

Knihu doprovázenou dokumenty z Krutova života, uvádí Braveného a Francova monografická studie o životních osudech, vědeckém, pedagogickém a občanském díle Vladislava Kruty. Druhý oddíl publikace představuje Krutovu osobnost „Ve vzpomínkách blízkých“; mozaika vyznání a esejů Krutových dětí, životních a vědeckých kolegů a přátel českých i zahraničních dokresluje Krutu jako světově respektovaného fyziologa a historiografa medicíny, neúnavného organizátora vědeckého a pedagogického života, mnohorozměrného vzdělance s hlubokým vztahem k literatuře, hudbě i výtvarnému umění a člověka příkladného mravního étosu, jenž aktivně vzdoroval za 2. světové války fašismu a po únoru 1948 musel čelit komunismu. Další oddíl, „Z Krutova díla“, obsahuje modelový příklad vynikající logické a stylistické výstavby Krutových publikací. Knihu uzavírají dokumentární oddíly: „Roky Krutova života“, „Literatura a prameny“ („Literatura o Vladislavu Krutovi“, „Bibliografie Vladislava Kruty“, „Prameny o Vladislavu Krutovi“), „Výkladové rejstříky“ („Rejstřík důležitějších jmen“, „Rejstřík důležitějších pojmů“, „Autoři, přispěvatelé a editor“); a „Autorský doslov a poděkování“.

Knihla přesvědčivě ukazuje: „*Vladislav Kruta zůstává dodnes příkladem badatele, vlastence s hlubokým sociálním cítěním a skutečného světoobčana, jehož tragédií bylo, že chápal demokracii a svobodu jinak než vládnoucí režim. Nehleděl na osobní prospěch, motivem jeho snažení bylo hledání a vyslovování pravd ve vědě i v běžném životě a této zásadě se nikdy nezpovněřil.*“

Profesor MUDr. Vladislav Kruta DrSc. (1908–1979), dlouholetý přednosta Fyziologického ústavu Lékařské fakulty v Brně, pocházel z Bělé pod Bezdězem v severních Čechách. Po gymnaziálních studiích v Praze se zapsal na

Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy. Ještě jako posluchač medicíny se stal asistentem na fyziologii a tomuto oboru už zůstal navždy věrný. Pro jeho odbornou kariéru i soukromý život měla od roku 1934 zásadní význam série studijních pobytů ve Francii, vesměs u profesora Lapiquea v Paříži. Seznámil se tam s předními evropskými fyziology, stylem jejich vědecké práce a též se svou budoucí manželkou Emmy Bahuaulovou.

Jeho experimentální práce se od původní orientace na neurofyziologii záhy přiklonila ke studiu srdečních funkcí, automatice, rytmicity a stažlivosti. V letech 1935 až 1938, kdy střídavě pobýval v Praze a v Paříži uveřejnil desítky prací, z nichž studie o vztazích srdeční stažlivosti k rytmu a teplotě se staly vpravdě klasickými, dodnes v literatuře citovanými. Ve svých necelestých třiceti letech se oženil a na Univerzitě Karlově v Praze se habilitoval. Měl za sebou významné vědecké dílo, byl i v mezinárodních kruzích dobře znám a otevírala se před ním skvělá budoucnost. Avšak vypuknutím války se vše od základů změnilo.

V létě 1939 Kruta i s manželkou emigroval do Francie, kde se ihned zapojil do zahraničního odboje. Zdálo se, že by se mohl účastnit vojenského výzkumu únavy letců, a začal se na to intenzivně připravovat. Tyto naděje se však okupací Francie rozplynuly a Kruta se v roce 1940 nečekaně ocitl v Anglii jako lékař našich leteckých jednotek. Také toto poslání plnil nesmírně odpovědně, i když nepřestával usilovat o to, dostat se k vědecké práci. Jeho touha se splnila po dvou letech, když byl přeřazen do Výzkumného ústavu Ministerstva vnitřní bezpečnosti v Oxfordu. Musel začít opět znovu. Výzkum se týkal válkou postiženého obyvatelstva. I v této oblasti se brzy stal mezinárodně uznávaným expertem, poradcem československé vlády a členem významných spojeneckých institucí, které připravovaly a později uskutečňovaly poválečnou pomoc okupovaným zemím (UNRRA, FAO).

Po návratu do Prahy v létě 1945 nastoupil na své předválečné asistentské místo na univerzitě, ale především jej čekal úkol řídit na Ministerstvu zdravotnictví pomoc UNRRA Československu a zorganizovat výstavbu továrny na penicilin v Roztokách u Prahy. Jakkoli byla tato jeho činnost úspěšná, považoval ji za dočasnou. Pořád jej ze všeho nejvíc přitahovala experimentální vědecká práce. Dostával se k ní však jen pomalu a velkými oklikami, protože byl stále zatěžován administrativními a organizačními pracemi, ať jako zakladatel Fyziologického oddělení Ústavu tělovýchovného lékařství Univerzity Karlovy v Praze (1946) či jako přednosta Fyziologického ústavu Lékařské fakulty v Hradci Králové (1948), kde byl navíc postaven před úkol přednášet obor v celé šíři, a to vyžadovalo všechny jeho síly.

Svou laboratoř a školu mohl poznenáhlu vytvořit teprve v Brně, kam byl podivuhodným řízením osudu v roce 1951 povolán na místo přednosta Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity. Rychle se zapojil do akademického života, ale začátky nebyly zdaleka snadné. Na jedné

straně si získával obdiv svou zásadovostí, přímostí i odborným rozhledem, ale na druhé straně jeho válečná minulost ve Velké Británii a úzké vztahy k Francii byly politické moci solí v očích. Kruta se tím nenechal deprimovat. Vsadil vše na intenzivní odbornou práci a časem hlasy jeho oponentů utichaly. V roce 1957 se vrátil ke své předválečné výzkumné tematice, jež se znovu stala ve světě vysoce aktuální. Se svými spolupracovníky se interpretačně dostal až na pomezí molekulární fyziologie a pracem jeho školy se dostalo mezinárodního uznání. Vedle této činnosti ryze vědecké Krutu zaměstnávala práce na textech pro učebnice a stále narůstající práce redakční.

Pro Vladislava Krutu byla příznačná šíře a intenzita jeho zahraničních styků. Nevynechal jediné příležitosti účastnit se kongresů a sjezdů. Osobní kontakty považoval za živnou půdu vědy. A dařilo se mu je udržovat i v době, kdy hranice byly takřka uzavřeny. Dostávalo se mu tak významných pozvání, že úřadům nezbyvalo, než s nevolí povolit. Čím víc byly výjezdy omezeny, tím více zahraničních badatelů přijíždělo Krutu a jeho ústav navštívit.

Od počátku své vědecké kariéry se Kruta zabýval historií fyziologie, především dvěma velkými postavami české vědy, Jiřím Procháskou (1749–1820) a Janem Evangelistou Purkyně (1887–1869). Věnoval jim desítky publikací časopiseckých i monografických. Představil v nich světu J. Prochásku jako prvního průkopníka moderního chápání funkcí nervové soustavy. Objevil řadu neznámých skutečností o životě a díle Purkyňově. Byl editorem všech poválečných svazků *Opera omnia* J. E. Purkyně. V roce 1969 zorganizoval ke stému výročí jeho úmrtí velkolepé mezinárodní sympozium v Praze. Nelze pominout to, že když bylo nevyhnutelné nahradit Masarykovo jméno brněnské univerzity, zasadil se o důstojný název Univerzita J. E. Purkyně. V šedesátých letech Kruta nesporně vyrostl v jednu z nejvýraznějších osobností brněnské univerzity a vedle svého učitele V. Laufbergera v nejpřednějšího československého fyziologa. Byl sekretářem Association des Physiologistes pro ČSR (1946–1979) a v letech 1970–1971 jejím prezidentem, dlouholetým členem výboru Československé fyziologické společnosti, jejím předsedou (1959–1961), předsedou České fyziologické společnosti (1968–1970), předsedou Československé biologické společnosti (1963–1965), členem americké History of Science Society (1957), francouzské Association Internationale d'Histoire de la Médecine (1962), německé Akademie Leopoldina, nositelem řady cen a vyznamenání, hlavním redaktorem fakultních spisů *Scripta Medica* (1952–1969), členem několika domácích i zahraničních redakčních rad atd.

V červnu 1968 Kruta podepsal mezi prvními známou výzvu *2 000 slov*, kterou režim prohlásil za kontrarevoluční a po okupaci její signatáře tvrdě pronásledoval, pokud neodvolali. Kruta zůstal pevný. Byl propuštěn, předčasně penzionován. Jeho jméno bylo dáno, především v Brně, na pranýř a určeno k zapomnění. Ani tentokrát se nezlomil a se vší energií se soustředil na dokončení svého historiografického díla. Až na zamýšlenou obsáhlou, shrnující monografii o J. E. Purkyňovi se mu to podařilo.

Vladislav Kruta zůstává dodnes příkladem badatele, vlastence s hlubokým sociálním cítěním a skutečného světoobčana, jehož tragédií bylo, že chápal demokracii a svobodu jinak než vládnoucí režim. Nehleděl na osobní prospěch, motivem jeho snažení bylo hledání a vyslovování pravd ve vědě i v běžném životě a této zásadě se nikdy nezpronevěřil.

VLADISLAV KRUTA

Summary

The fourteenth volume of the "Edition Personage" initiated and supported by Universitas Masarykiana Foundation is devoted to Professor Vladislav Kruta M. D., DSc. (1908–1979), the foremost Czech physiologist and historiographer of medicine, former head of the Department of Physiology at the Faculty of Medicine, Masaryk University and founder of the physiological school in Brno. The authors are Pavel Bravený M. D., professor and former head of the Department of Physiology and neurophysiologist Zdeněk Franc M. D., both students and later co-workers and friends of V. Kruta.

The book is introduced by a monographic study by Bravený and Franc about Kruta's fate, about his scientific, pedagogic and civic achievements and is accompanied by many documents from his life. The second part presents Kruta's personage "In recollection of allied subjects": a mosaic of confessions and essays of his children, associates and friends both local and foreign. This part completes the picture of a world-wide respected physiologist and historiographer of medicine, an indefatigable organiser of scientific and pedagogic activities, a many-sided intellectual with deep interest in literature, music and fine arts and, last but not least, a man of exemplary moral principles proved during the 2nd World War in exile and by his firm resistance after 1948 at home. The next section contains a model example of logic and stylistic construction of Kruta's publications. The closing section consists of documents: "Years of Kruta's life", "Literature and sources" (including Kruta's bibliography), "Indexes" (important names, notions, authors, contributors and the editor) and eventually, the authors' epilogue with acknowledgements.

The book convincingly shows: Vladislav Kruta continues to serve an example of an investigator, patriot with deep social feelings and true cosmopolitan.

*

Professor Vladislav Kruta M. D., DSc. (1908–1979), was born in Bělá pod Bezdězem in Northern Bohemia. After completing his secondary school in Prague, he enrolled the Medical Faculty of Charles University. Already a year before graduation, he became a Junior Assistant at the Department of Physiology and remained faithful to this discipline forever. A series of stays in France since 1934, mostly in Professor Lapicque's laboratory in Paris,

had an essential impetus on his professional career as well as on his personal life. He became acquainted with prominent European scientists, their style of work and also met his future wife Emmy Bahuault.

Kruta's original orientation to neurophysiology soon deviated to cardiac functions – automaticity, rhythmicity and contractility. During the period 1935–1938, alternately spent in Prague and Paris, he published dozens of scientific papers. Those about the relationship of cardiac contractility to the rhythm and temperature became classic, quoted until these days. At his 30 years of age, Kruta married and was promoted private lecturer (associate professor) at the Charles University. He was able to render an account for a respectable research work, was well known internationally and could reckon with a glaring scientific career. However, the onset of World War II turned all the expectations upside down.

In summer 1939, Kruta together with his spouse emigrated to France and immediately registered in the emerging Czechoslovak Army abroad. A certain chance to join the military research of fatigue in pilots was soon lost by the occupation of France and Kruta left for Great Britain at the last moment. He became a physician with the Czech troops of RAF and carried out this mission with uttermost responsibility, too. Nevertheless he did not forget his goal, to get back to research work. His wish came true after two years. He was assigned to the Research Institute of the Ministry of Home Security in Oxford. The subject was completely new to him, physiological problems of nutrition with respect to the war-tormented populations. Kruta soon became a recognised expert in this field, advisor to the Czechoslovak government in exile, member of foremost institutions which planned and later accomplished the post-war assistance to occupied countries (e.g. UNRRA, FAO).

Shortly after the war and getting together with his wife and son, Kruta took up his pre-war position at the Faculty of Medicine in Prague. His main role, however, was to manage the operation of UNRRA at the Ministry of Health which included the organisation of setting up the first Czechoslovak penicillin plant. In spite of being very successful, Kruta considered these activities only temporary. Experimental work attracted him more and more. But it was a slow and crooked path deviated all the time by administrative work. Heading two newly established Departments of Physiology, one at the Institute of Sport Medicine in Prague (in 1946) the second at the Faculty of Medicine in Hradec Králové (in 1948) and reading lectures in the whole width and depth of medical physiology, consumed all his energy.

Kruta was able to gradually settle his own laboratory and a team of co-workers only in Brno where he appeared unexpectedly as the head of the Department of Physiology at the Faculty of Medicine of the Masaryk University in 1951. He immediately appeared in the focus of the academic life but his early years were all but easy. On one hand, he was earning great respect due to his high principles, courage and erudition. But on the other, his

past in Great Britain, close ties to France and unconcealed opinion irritated the political forces in command. Kruta remained firm and put all his efforts into intense scientific work. Also due to waning era of Stalinism, his opponents gradually got silenced.

In 1957, Kruta returned to his fortunate pre-war subject which became once again quite actual. His team advanced to the verge of molecular physiology and won international esteem. In addition, Kruta was kept busy by writing textbooks, by increasing editorial work and by organising scientific societies and their meetings.

Vladislav Kruta's life was characteristic by enormous intensity of international contacts. He did not give up a single opportunity to visit a congress or workshop abroad. In his opinion personal contacts were essential nutrients of science. Indeed, he was able to maintain these contacts even across the well sealed border since all the invitations from distinguished institutions could hardly be ignored. Great many of foreign scientists also came to visit Kruta in his department.

From the very beginning of his career, Kruta was deeply interested in history of physiology, namely in two great persons of Czech science, Georgius Procháska (1749–1820) and Jan Evangelista Purkyně (1787–1869). Kruta wrote besides many papers also outstanding monographs about both men. He introduced Procháska to the scientific community as a pioneer of modern concept of nerve function and discovered many hitherto unknown facts about Purkyně. He was the editor of all post-war volumes of *Opera omnia J. E. Purkyně* (Vol. V–XIII). It was Kruta's merit that the university in Brno got the name J. E. Purkyně as an uncontested substitute for the name Masaryk which was abrogated by the communists. On the occasion of Purkyně's centenary in 1969, Kruta organised an extremely successful international symposium in Prague.

By that time, Kruta definitely became one of the most distinguished persons at the university and, besides his tutor V. Laufberger, the most prominent physiologist in the country. He was the secretary of Association des Physiologistes for Czechoslovakia (1946–1979) and its president (1971–1972), chairman of the Czechoslovak Physiological Society (1959–1961), of the Czech Physiological Society (1968–1970), of the Czechoslovak Biological Society (1963–1965), member of the International Society of Physiological Sciences, American History of Science Society, French Association Internationale d'Histoire de la Médecine and German Akademie Leopoldina. Kruta also served as Chief Editor of *Scripta Medica* for 20 years and sat in a number of local and foreign editorial boards.

In June 1968, Kruta was among the first signatories of the manifesto *2000 Words*, which was labeled counterrevolutionary by the ruling Communist Party. In the coming months he was exposed to enormous pressure to revoke but he refused to do so. He was dismissed and retired. His name was

put into pillory – namely in Brno – and condemned to oblivion. Even this time Kruta did not resign. He concentrated all his energy to completion of his historiographic work. Except a proposed comprehensive monograph on J. E. Purkyně, he accomplished all his plans.

Vladislav Kruta remains an example of a true investigator, a patriot with deep social feeling and a cosmopolite. His misfortune was understanding freedom and democracy differently from the official course. He never observed personal avail. His only, never betrayed incitement was the search for truth and articulating the truth.

Text to the Illustrations

Jacket: Professor Vladislav Kruta in the laboratory, 1960. (Photo M. Budík.)

Frontispiece: Vladislav Kruta around 1950, in the Department of Physiology of the Institute of Sport Medicine in Prague (Family archive.)

- 1 The paternal roof of Vladislav Kruta in Bělá pod Bezdězem. The house was owned by his grandfather, an inn-keeper Čeněk Konětopský. (Family archive.)
- 2 Direct ancestors of Vladislav Kruta documented by a copy of the certificate of baptism. (Family archive.)
- 3 A photograph of Vladislav Kruta from his pre-war stay in France (1934 or 1935), probably done with an automatic trigger. (Family archive.)
- 4 An example of young Kruta's photographic performance mostly motivated by romantic landscapes. (Family archive.)
- 5 Miss Emmy Bahuvault, future Kruta's spouse at a time of their getting acquainted. (Family archive.)
- 6 The famous "Kruta curve" which describes the relationship between the heart muscle contraction (amplitude and duration) and stimulation frequency. This relation became one of the starting points in revealing the autoregulation of cardiac mechanics. (*Archives Internationales de Physiologie*, 45: 1937, 332–357.)
- 7 Vladislav Kruta shortly after arriving in England in 1940. (Family archive.)
- 8 While in Great Britain, V. Kruta let himself picture in the Scottish festive costume. (Family archive.)
- 9 Vladislav Kruta around 1950, in the Department of Physiology of the Institute of Sport Medicine in Prague (Family archive.)
- 10 Kruta's family in front of the main railway station in Prague in 1954. The eldest son is missing, presumably he takes the picture. (Family archive.)
- 11 The building of the Department of Physiology at Masaryk University. V. Kruta was its head between 1951 and 1970. (Archive of Z. Franc.)
- 12 Vladislav Kruta reads a lecture on J. Procháska in Plzeň in 1960. (Family archive.)
- 13 Professor Vladislav Kruta in the laboratory, 1960. (Photo M. Budík.)
- 14 The name Masaryk University was changed in 1962 to University J. E. Purkyně. The new rector's insignia were designed by V. Kruta. The face of the medal bears the relief of Purkyně by V. Myslbek. The rear side bears Crics-Watson scheme of desoxyribonucleic acid rounded by Purkyně's motto *Scientia est potentia*. (Archive of Masaryk University.)

- 15 The Silver plaque of the Czechoslovak Academy of Sciences for merits in biological sciences was handed over to professor Kruta in June 1967. (Photo J. Plechatý.)
- 16 V. Kruta with his sons at the occasion of his 60th birthday party at the Department of Physiology, September 1968. (Archive of Z. Franc.)
- 17 V. Kruta concluded his letter to S. Weidmann dated February 2, 1969 by a recent photo of his house to document the post-occupation atmosphere in Czechoslovakia. (Archive of P. Bravený.)
- 18 The opening ceremony of the Centenary Purkyně Symposium held in Prague 1969 under the presidency of V. Kruta. At his left is Prof. F. Šantavý from Palacký University, Olomouc. (Archive of the Department of Physiology, Masaryk University.)
- 19 During the annual congress of Association des Physiologistes held in Brno 1970, Kruta as President – elect organized an informal, “Moravian” party in his house. His smile did not show he went through one of the most critical periods of his life. (Family archive.)
- 20 Meeting of the Physiological Society in Prague. Sitting in the first row are (from the left): Prof. F. Karásek (Prague), Prof. J. Antal (Bratislava), Prof. V. Kruta (Brno) and Prof. J. Peregrin (Hradec Králové). (Archive of the Department of Physiology, Masaryk University.)
- 21 Facsimile of a letter to J. R. Blinks of February 1977 in which Kruta hints at his bitter fate and reports on the coming trip to New Zealand. (Archive of P. Bravený.)
- 22 Last photo of Vladislav Kruta was taken about a week before his passing away by Prof. H. Monod. (Archive of Z. Franc.)
- 23 Opening session at the Meeting of the Physiological Society in Brno, September 1978, was the last one which Kruta attended. To his right is Mme Emmy Krutová, behind his former students and associates J. Peňáz, J. Siegelová, P. Bravený and J. Šumbera. (Archive of P. Bravený.)
- 24 Kruta's tombstone at the Central cemetery of Brno. The original cross by L. Šindelář was damaged and replaced for the time being. (Photo L. D. Holan AFC.)
- 25 The record of contractions of an isolated perfused rat heart (a) and the “Kruta curve (b) as reconstructed by F. L. Meijler (Doctor Thesis, Academisch Proefschrift Amsterdam 1960.)
- 26 V. Kruta with Annemarie Meijler and P. Bravený at the entrance to the Department of Physiology, Brno 1963. (Photo F. L. Meijler.)
- 27 Medal with a portrait of V. Kruta by J. Šindelář (1971). The inscription at the rear side highlights Kruta's two main fields of interest: *Physiologia – Medicinae historia*. (Archive of J. Obrmajer.)
- 28 Medallion with a portrait of Vladislav Kruta by A. V. Kovanič. (Archive of J. Obrmajer.)